

RUDOLF STEINER
Z KRONIKY AKAŠA

Z kroniky Akaša - nemecký originál *Aus der Akasha Chronik GA11*

© preložila Dr. Patrícia Elexová, 1997

korektúra prekladu RNDr. Emil Páleš, CSc.

jazyková úprava RNDr. Jitka Tereková

grafická úprava RNDr. Erich Šašinka

Knižne vydalo vydavateľstvo *Sophia* v spolupráci s *Euromove s.r.o.*, v roku 1997

ISBN 80-967458-3-2

Obsah

Predslov Márie Steinerovej k prvému vydaniu	4
Predslov	5
Naši atlantskí predkovia	7
Prechod od štvrtej k piatej základnej rase	12
Lemurská rasa	16
Oddelenie pohlaví	21
Posledné obdobie pred oddelením pohlaví	25
Hyperborejská a polárna epocha	29
Počiatok súčasnej Zeme - vyčlenenie Slnka	33
Vyčlenenie Mesiaca	36
Niekoľko nevyhnutných poznámok	39
O pôvode Zeme	43
Zem a jej budúcnosť	46
Život Saturna	49
Život Slnka	52
Život na Mesiaci	56
Život Zeme	60
Štvorčlenný pozemský človek	65
Odpovede na otázky	71
Predsudky zdanlivej vedy	73
Kultúra súčasnosti v zrkadle duchovnej vedy	77

Predslov Márie Steinerovej k prvému vydaniu

Na mnohé želania vychádzajú tieto články Dr. Rudolfa Steinera z roku 1904 po tridsiatich piatich rokoch v knižnej podobe. Pôvodne boli napísané pre mesačník „Lucifer Gnosis“, ktorý neskôr vychádzal vo väčších časových intervaloch. Tým si treba vysvetliť často sa vyskytujúce odkazy a upozornovanie na to, čo už bolo povedané. Opakovanie je však pre štúdium duchovnej vedy zvlášť osožné. To, že popri novej, západu prispôsobenej terminológii sa používa i orientálna ezoterická terminológia, môžu dnes mnohí vnímať ako rušivé. Táto terminológia sa v Európe spopularizovala na prelome storočí prostredníctvom literatúry Teozofickej spoločnosti. Exotické názvy síce utkveli ľuďom v pamäti, no jemnejšie nuansy, ktoré s nimi spája orientálec, ostali európanovi skryté. Dr. Steiner nepretržite pracoval na pretváraní našej reči, prispôsobenej zmyslovému vnímaniu, k jemnejšej duchovnej pojmovosti a ku konkrétnej obraznosti aj v oblasti nadzmyslového. Pri popisovaní pôsobenia hierarchií používa v tejto oblasti bežnú kresťanskú terminológiu.

To, čo tu v knihe „Z kroniky Akaša“ predstupuje pred náš zrak v stručnom prehľade, nachádza svoje pokračovanie v „Teozofii“ a v „Náčrte tajnej vedy“.

Vo vydávaní časopisu „Lucifer Gnosis“ nebolo možné pokračovať kvôli nadmernému zaťaženiu prednáškovou a inou činnosťou. Popri výsledkoch tajného výskumu je v ňom obsiahnutých aj mnoho príspevkov, v ktorých sa Dr. Steiner vysporiadava s vtedajším prírodovedným myslením. Nemožno sa vyhnúť tomu, že také dokumenty, ako práve „Z kroniky Akaša“, sa môžu väčšine nepripravených čitateľov ešte aj dnes javiť ako divá fantastika. Pripájame preto dva články z tohto časopisu, ktoré sa týkajú problematiky poznania v súčasnej dobe. Vo svojej triezvej logike by mali byť dôkazom toho, že výskumník nadzmyslových svetov môže pokojne a vecne tieto problémy zvládnuť.

Časopis sa venoval aj odpovediam na otázky čitateľov. Vyberáme z nich tie, ktoré sa vzťahovali na atlantské ľudstvo a na tajnú vedu. Kto chce mať jasno v tom, ako čítať knihu „Z kroniky Akaša“, musí sa samozrejme dôkladne venovať antropozofickému štúdiu.

Popri vyššie uvedených knihách poukazujeme pre pokročilých v štúdiu duchovnej vedy na ezoterické úvahy o „Okultnom čítaní a okultnom počutí“ a na práve vydaný tretí zväzok spisov „Duchovné bytosti a ich pôsobenie“, ktorý by dnes mohol byť zvlášť zaujímavý: „Dejinná nevyhnutnosť a sloboda. Osudové vplyvy zo sveta mŕtvych“.

Predslov

Z obyčajných dejín sa môže človek poučiť len o malej časti toho, čo ľudstvo prežilo v prehistorických dobách. Dejepis vrhá svetlo len na niekoľko málo tisícročí. Obmedzené je i to, o čom nás môže poučiť archeológia, paleontológia či geológia. A k tejto ohraničenosti ešte pristupuje nespoľahlivosť všetkého, čo je založené na vonkajších dôkazoch. Stačí sa zamyslieť nad tým, ako sa pozmenil obraz tej či onej, ani nie veľmi dávnej udalosti či národa, keď boli objavené nové historické svedectvá. Stačí si raz porovnať výklady tej istej udalosti od rozličných dejepiscov a človek sa rýchlo presvedčí o tom, na akej neistej pôde sa tu stojí. Všetko, čo patrí do vonkajšieho zmyslového sveta, podlieha času. A to, čo vzniklo v čase, čas aj rozkladá. Vonkajšie dejiny sú však odkázané na to, čo ostalo v čase uchované. No ak ostávame len pri vonkajších svedectvách, nikto nie je schopný povedať, či to, čo ostalo uchované, je aj to podstatné.

Avšak všetko, čo vzniká v čase, má svoj pôvod vo večnom. Ibaže večnosť nie je prístupná zmyslovému vnímaniu. No cesty k jej vnímaniu sú človeku otvorené. Sily, ktoré v človeku driemu, môže rozvinúť tak, že je schopný toto večné rozpoznať. V knihe „Poznávanie vyšších svetov“ na toto rozvíjanie poukazujeme. Tieto články postupne ukazujú aj to, že človek na určitom pomerne vysokom stupni poznávacích schopností môže preniknúť aj k večným príčinám v čase pominuteľných vecí. Keď človek týmto spôsobom rozšíri svoju schopnosť poznávať, nie je viac odkázaný, pokiaľ ide o poznanie minulosti, na vonkajšie svedectvá. Potom je schopný *vidieť* na udalostiach to, čo nie je zmyslovo vnímateľné, to, čo čas nemôže zničiť. Od pominuteľných dejín preniká k nepominuteľným. Tieto dejiny sú samozrejme písané inými písmenami, ako tie zvyčajné. V gnóze, v teozofii sa nazývajú kronikou Akaša. V našej reči, zameranej na zmyslový svet, je možné o tejto kronike sprostredkovať len matnú predstavu. To, čo sa ňou označuje, totiž ihneď nadobúda charakter tohto zmyslového sveta. Na nezasväteného človeka, ktorý sa o reálnosti zvláštneho duchovného sveta ešte nemôže presvedčiť vlastnou skúsenosťou, to preto ľahko môže pôsobiť fantaskným, prípadne nejakým ešte horším dojmom. No ten, kto si vydobil schopnosť vnímať v duchovnom svete, rozpozná večný charakter uplynulých udalostí. Nestoja pred ním ako mŕtve svedectvá dejín, ale v plnom svojom *živote*. Určitým spôsobom sa pred ním odohráva to, čo sa kedysi udialo. Tí, čo sú zasvätení do čítania takéhoto živého písma, môžu nazrieť do oveľa vzdialenejšej minulosti, ako je tá, ktorú predstavujú vonkajšie dejiny; a môžu tiež - z bezprostredného duchovného vnímania - oveľa hodnovernejšie popísať veci, o ktorých referujú dejiny. Aby sme predišli možnému omylu, ihneď je tu potrebné podotknúť, že ani duchovnému nazeraniu nie je vlastná neomylnosť. Aj toto nazeranie môže byť mylné, skreslené, nepresné, nesprávne. Ani na tomto poli nie je žiaden človek zbavený omylov; nech by bol akokoľvek vyspelý. Preto nech nás nezaráža, že správy, ak aj pochádzajú z takýchto duchovných zdrojov, nie sú vždy v plnom súlade. Predsa však hodnovernosť pozorovania je tu oveľa väčšia, ako vo vonkajšom zmyslovom svete. A to, čo nám môžu o histórii a prehistórii sprostredkovať jednotliví zasvätení, bude v *tom podstatnom* vždy v súlade. V skutočnosti existuje takáto náuka o histórii a prehistórii vo všetkých tajných školách. A panuje tu už po tisícročia taký súlad, že súlad, ktorý sa objavuje medzi dvoma dejepiscami vonkajšej histórie jediného storočia, je s tým úplne neporovnateľný. Zasvätení všetkých čias a na všetkých miestach popisujú v *podstate* vždy to isté.

Po týchto úvodných poznámkach tu chceme sprostredkovať viaceré kapitoly z kroniky Akaša. Začneme opisom skutočností, ktoré sa odohrávali v čase, keď sa ešte medzi Amerikou a Európou rozprestieral takzvaný *atlantský* svetadiel. Na tejto časti povrchu našej Zeme bola kedysi pevnina. Povrch tejto pevniny dnes tvorí dno Atlantického oceánu. Platón ešte hovorí o poslednom zvyšku tejto pevniny, o ostrove Poseidonis, ktorý ležal na západ od Európy a Afriky. O tom, že dno Atlantického oceánu raz bolo pevninou, ktorá bola približne milión rokov dejiskom kultúry, samozrejme veľmi odlišnej od našej dnešnej, ako aj o skutočnosti, že posledné zvyšky tejto pevniny zanikli v desiatom tisícročí pred Kristom, sa môže čitateľ dočítať v knižočke „Atlantída podľa okultných zdrojov“ od W. Scott-Elliota. Tu chceme o tejto prastarej kultúre sprostredkovať to, čo by malo byť doplnením uvedenej knihy. Zatiaľ čo v nej sa popisuje najmä vonkajšia stránka, vonkajšie udalosti, týkajúce sa našich atlantských predkov, tu chceme naznačiť niečo o ich duševnom charaktere a o vnútornej povahe vzťahov a pomerov, v ktorých žili. Čitateľ sa teda musí v myšlienkach preniesť do éry pred asi

desaťtisíc rokmi, trvajúcej po mnoho tisícročí. To, čo tu opíšeme, sa však neodohrávalo iba na pevnine zaplavenej Atlantickým oceánom, ale aj v susedných oblastiach dnešnej Ázie, Afriky, Európy a Ameriky. A to, čo sa v týchto oblastiach odohralo neskôr, vyvinulo sa pôvodne z tejto skorej kultúry. O zdrojoch tu uvádzaných správ som *dnes* ešte povinný mlčať. Ten, kto o týchto zdrojoch niečo vie, porozumie, prečo to tak musí byť. Môžu sa však odohrať udalosti, ktoré veľmi skoro umožnia prezradiť niečo viac aj v tomto smere. To, koľko z poznatkov, ktoré sú skryté v lone teozofického hnutia, bude smieť byť postupne zverejnených, závisí *plne* od správania sa našich súčasníkov. Teraz nasleduje prvý zo spisov, ktoré tu môžu byť zaznamenané.

Naši atlantskí predkovia

Naši atlantskí predkovia sa od dnešných ľudí líšili oveľa viac, ako si to predstavuje človek, ktorého poznatky sa obmedzujú len na zmyslový svet. Táto odlišnosť sa netýka len vonkajšieho vzhľadu, ale aj duchovných schopností. Ich poznatky a aj ich technická zručnosť, celá ich kultúra bola iná, ako je to, čo môžeme pozorovať dnes. Ak sa vrátíme do najstarších čias atlantského ľudstva, nájdeme tam duševné schopnosti úplne odlišné od našich. Logický rozum, kombinačné schopnosti, na ktorých spočíva všetko, čo sa dnes tvorí, prvým Atlantídanom úplne chýbali. Namiesto toho mali vysoko vyvinutú *pamäť*. Táto pamäť bola jednou z ich najcharakteristickejších duchovných schopností. Nepočítali napríklad tak ako my, tým, že by si osvojili určité pravidlá, ktoré potom používali. „Jedna krát jedna“ bolo v atlantských časoch niečo úplne neznáme. Nikto si do hlavy nevštepoval, že trikrát štyri je dvanásť. To, že sa v prípade, keď mal vykonať taký výpočet, dokázal zorientovať, spočívalo v tom, že sa rozpamätal na rovnaké alebo podobné prípady. *Pamätal sa*, ako to bolo pri predchádzajúcich príležitostiach. Musíme si však ujasniť, že vždy, keď nejaká bytosť rozvinie nejakú novú schopnosť, stráca nejaká stará schopnosť na sile a ostrosti. Prednosťou dnešného človeka voči atlantskému je logický rozum, kombinačná schopnosť. Zato je potlačená pamäť. Dnes ľudia myslia v pojmoch, Atlantídan myslel v obrazoch. A keď sa v jeho duši vynoril nejaký obraz, rozpamätal sa na určité množstvo podobných obrazov, ktoré už prežil. Na základe toho sa rozhodoval. Preto bolo aj celé vtedajšie vyučovanie iné, ako v neskorších časoch. Nebolo zamerané na to vyzbrojiť dieťa pravidlami, vybrúsiť jeho rozum. Život mu bol skôr predvádzaný v názorných obrazoch, aby sa neskôr, keď bude musieť konať za tých či oných okolností, mohlo rozpamätať na čo najväčší počet z nich. Keď dieťa vyrástlo a vstúpilo do života, mohlo sa pri všetkom, čo malo robiť, rozpamätať na to, že mu bolo v čase učenia predvádzané niečo podobné. Najlepšie sa orientovalo vtedy, keď bol nový prípad podobný niektorému už videnému. Za úplne nových okolností bol Atlantídan odkázaný na vlastné pokusy, zatiaľ čo dnešný človek to má v tejto súvislosti oveľa jednoduchšie, pretože disponuje pravidlami. Tieto môže ľahko aplikovať i v prípadoch, s akými sa ešte nestretol. Taký výchovný systém dával celému životu istú jednotvárnosť. Po veľmi dlhých obdobiach sa s vecami nakladalo vždy tým istým spôsobom. Dôsledná pamäť nepripustila nič, čo by bolo aspoň vzdialene podobné rýchlosti nášho dnešného pokroku. Človek robil vždy to, čo už „videl“ veľakrát predtým. *Nevymýšľal*, pamätal sa. Autoritou nebol ten, kto sa veľa naučil, ale kto veľa prežil a mohol sa preto na mnohé pamätať. Za atlantských čias nebolo možné, aby niekto rozhodoval o nejakých dôležitých záležitostiach skôr, ako dosiahol istý vek. Dôverovalo sa iba tomu, kto sa mohol oprieť o dlhú skúsenosť.

To, čo tu bolo povedané, neplatí o zasvätencoch a ich školách. Tí sú totiž voči vývojovému stupňu svojej éry v predstihu. A o prijatí do takých škôl nerozhoduje vek, ale okolnosť, či si prijímaný vo svojom predchádzajúcom vtelení osvojil schopnosť prijať vyššiu múdrosť. Dôvera, ktorú v atlantských časoch preukazovali zasvätencom a ich pomocníkom, sa nezakladala na plnosti ich osobnej skúsenosti, ale na „veku“ ich múdrosti. U zasvätenca prestáva mať osobnosť význam. Stojí celkom v službách *večnej* múdrosti. Preto pre neho ani neplatí charakteristika nejakého časového obdobia. Kým ešte teda Atlantídanom (konkrétne skorým) chýbala sila logického myslenia, mali vo vysokovyvinutej sile svojej pamäti niečo, čo dávalo celému ich pôsobeniu zvláštny charakter. No s podstatou jednej ľudskej sily súvisia vždy ďalšie. Pamäť stojí hlbšej prírodnej základni človeka bližšie ako sila rozumu a v súvislosti s ňou boli rozvíjané ďalšie sily, ktoré boli ešte spriaznenejšie aj s nižšími prírodnými bytosťami ako hybné sily súčasného človeka. Tak mohli Atlantídania ovládať to, čo nazývame *životná sila*. Tak, ako my dnes získavame z čierneho uhlia tepelnú energiu, ktorú premieňame na hnaciu silu našich dopravných prostriedkov, oni dokázali technicky využívať zárodočnú silu živých bytostí. O tom si môžeme vytvoriť predstavu nasledovným spôsobom: Predstavme si obilné zrnko. Drieme v ňom istá energia. Táto energia spôsobuje, že zo semena vyklíči steblo. Príroda je schopná túto energiu spočívajúcu v semene prebudiť. Dnešný človek to však svojou vôľou nedokáže. Zrno musí zasieť do Zeme a prebudenie prenechať prírodným silám. Atlantídan dokázal ešte aj niečo iné. Vedel, ako je možné premeniť energiu hromady zrna na technickú energiu tak, ako na ňu dokáže súčasný človek premeniť tepelnú energiu hromady uhlia. Rastliny sa v atlantských časoch nepestovali len preto, aby sa využívali ako potrava, ale aj kvôli využívaniu energií, ktoré v nich drieme, v doprave a v priemysle. Tak, ako

my máme zariadenia, ktoré v našich lokomotívach premieňajú energiu skrytú v čiernom uhli na pohybovú energiu, mali aj Atlantíd'ania zariadenia, ktoré, takpovediac, vykurovali semenami rastlín a v ktorých sa životná sila premieňala na technicky využiteľnú energiu. Tak boli poháňané vozidlá Atlantíd'anov, ktoré sa vznášali v nepatrnej výške nad zemou. Tieto vozidlá jazdili vo výške, ktorá bola nižšia ako výška pohorí v tých časoch, a mali kormidlovateľné zariadenia, pomocou ktorých sa mohli preniesť ponad ne.

S plynúcim časom sa pomery na našej Zemi veľmi zmenili. Spomínané vozidlá Atlantíd'anov by boli v našich časoch úplne neupotrebitelné. Ich použiteľnosť sa zakladala na tom, že v tom čase bol vzdušný obal obklopujúci našu Zem *oveľa hustejší*, ako je dnes. Nemôžeme sa tu zaoberať tým, či je možné si takúto hustejšiu atmosféru predstaviť podľa dnešných vedeckých pojmov. Veda a logické myslenie v celej svojej podstate nemôžu vôbec nikdy rozhodovať o tom, čo je a čo nie je možné. Majú vysvetľovať len to, čo je možné zistiť skúsenosťou a pozorovaním. A hustota vzduchu, o ktorej tu hovoríme, je pre ezoternú skúsenosť taká nepochybná, ako ktorákoľvek dnešná zmyslovo vnímateľná skutočnosť. Rovnako nepochybná, no pre dnešnú fyziku a chémiu možno ešte menej vysvetliteľná je skutočnosť, že vtedy bola *voda* na celej Zemi *oveľa redšia*, ako je dnes. A vďaka tejto nízkej hustote vody mohli Atlantíd'ania využívať energiu semien technicky tak, ako to už dnes nie je možné. Zvýšenie hustoty vody znemožnilo jej usmerňovanie, jej prenášanie takým zručným spôsobom, ako to bolo možné predtým. Z tohto teda dostatočne vyplýva, že civilizácia atlantskej éry sa od našej od základov líši. A z toho bude ďalej pochopiteľné, že aj fyzická prirodzenosť Atlantíd'ana bola úplne iná, ako je fyzická prirodzenosť súčasného človeka. Atlantíd'an užíval vodu, ktorá mohla byť životnou silou jeho tela spracovaná úplne inak, ako je to možné v dnešnom fyzickom tele. A z toho vyplývalo, že Atlantíd'an mohol vlastnou vôľou využívať svoje fyzické sily aj úplne iným spôsobom, ako dnešný človek. Mal, takpovediac, prostriedky, ktoré mu umožňovali zvýšiť svoje fyzické sily, ak ich potreboval pre svoje úlohy. Ak chceme mať správnu predstavu o Atlantíd'anoch, musíme tiež vedieť, že mali úplne iné pojmy o únave a spotrebe síl ako človek súčasnosti.

Atlantské sídlo - ako to vyplýva už z toho, čo sme povedali - sa svojím charakterom v ničom nepodobalo modernému mestu. V takomto sídle bolo ešte všetko *oveľa* viac spojené s prírodou. Dostaneme iba približný *obraz*, keď povieme asi toto: V prvých atlantských časoch, približne do polovice tretej podrazy, podobalo sa sídlo záhrade, v ktorej sa domy budovali zo stromov, ktorých konáre boli zručne poprepletané. Čo vtedy ľudská ruka zhotovila, vyrastalo priamo z prírody. A človek sa cítil byť úplne spriaznený s celou prírodou. Z toho vyplývalo, že aj jeho zmysel pre spoločnosť bol úplne iný ako dnes. Príroda je spoločná všetkým ľuďom. A to, čo Atlantíd'an vybudoval na prírodných základoch, pokladal za *spoločný majetok* tak, ako je pre dnešného človeka prirodzené, že to, čo zhotoví na základe svojho dôvtipu, svojho rozumu, pokladá za svoj osobný majetok.

Kto sa zžije s myšlienkou, že Atlantíd'an bol vybavený tými duchovnými a fyzickými silami, aké tu boli popísané, ten tiež pochopí, že za ešte skorších čias obraz ľudstva len v nemnohom pripomínal to, čo sme zvyknutí vidieť dnes. A nie len ľudia, ale aj príroda, ktorá ich obklopovala, sa v priebehu času výrazne menili. Zmenili sa rastlinné i zvieracie formy. Celá pozemská príroda prechádzala premenami. Dovtedy obývané oblasti Zeme boli zničené; a iné zase vznikli. Predchodcovia Atlantíd'anov žili na zmiznutom svetadieli, ktorého hlavná oblasť ležala južne od dnešnej Ázie. V teozofických spisoch sú nazývaní Lemuranmi. Po tom, čo prešli rozličnými vývojovými stupňami, väčšina z nich upadla. Zaostali a ich potomkovia ešte aj dnes obývajú určité časti našej Zeme ako takzvané divé národy. Len malá časť lemurského ľudstva bola schopná ďalšieho vývoja. Z nich vznikli Atlantíd'ania. A neskôr sa opäť udialo niečo podobné. Väčšina atlantského obyvateľstva upadla a z jeho malej časti pochádzajú takzvaní Árijci, ku ktorým patrí naše súčasné kultúrne ľudstvo. *Lemurania*, *Atlantíd'ania* a *Árijci* sú podľa terminológie tajnej vedy *základné rasy* ľudstva. Keď si myslíme ešte dve také rasy, ktoré predchádzali Lemuranom a dve, ktoré budú v budúcnosti nasledovať po Árijcoch, je to celkove *sedem*. Vznikajú jedna z druhej vždy tak, ako to bolo naznačené v súvislosti s Lemurami, Atlantíd'anmi a Árijcami. A každá základná rasa má fyzické a duchovné vlastnosti, ktoré sú od predchádzajúcich rás úplne odlišné. Kým napríklad Atlantíd'ania priviedli k zvláštnemu rozvinutiu pamäť a všetko, čo s ňou súvisí, Árijcom v súčasnosti prináleží rozvíjať silu myslenia so všetkým, čo k nej patrí.

Ale aj v každej základnej rase zvlášť musia byť prekonané rozličné stupne. A tých je znovu sedem. Na počiatku časového obdobia, ktoré prináleží niektorej základnej rase, sú jej hlavné vlastnosti v zárodočnom stave; postupne dozrievajú a nakoniec aj upadajú. Tým sa rozpadá obyvateľstvo základnej rasy na sedem podrás. Nepredstavujme si to však tak, že jedna podrasa zmizne ihneď, ako sa objaví ďalšia. Každá z nich sa uchováva ešte dlho potom, čo sa vedľa nej vyvíjajú ďalšie. Tak žije vedľa seba na Zemi obyvateľstvo, ktoré je na rozličných stupňoch vývoja.

Prvá podrasa Atlantídánov sa vyvinula z veľmi pokročilej a vývojaschopnej časti Lemuranov. U nich sa totiž prejavil prvopočiatkový dar pamäti, a aj to len v posledných štádiách ich vývoja. Musíme si predstaviť, že Lemuran si bol schopný vytvárať predstavy o tom, čo prežíval; nemohol si však tieto predstavy uchovať. To, čo si predstavil, vždy ihneď zabudol. Za to, že napriek tomu žil v rámci istej kultúry, že napríklad vyrábala nástroje, stavala budovy a tak ďalej, nevdáčil svojej vlastnej schopnosti vytvárať si predstavy, ale istej duchovnej sile, ktorá bola takpovediac *inštinktívna*. Nepredstavujme si však pri tom dnešný inštinkt zvierat, ale nejaký iný, iného druhu.

V teozofických spisoch sa prvá podrasa Atlantídánov nazýva *Rmoahálcami*. Pamäť tejto rasy bola prednostne zameraná na živé zmyslové dojmy. Farby, ktoré videlo oko, tóny, ktoré počulo ucho, dlho doznievali v duši. To sa prejavilo tým, že Rmoahálcovia rozvinuli *pocity*, ktoré ich lemurskí predkovia ešte nepoznali. Takýmto pocitom bol napríklad sklon priľnúť k tomu, čo bolo prežité v minulosti.

Na rozvoji pamäti závisí aj rozvoj *reči*. Dovtedy, kým človek neuchovával minulé zážitky v pamäti, nemohol sa o ne ani podeliť prostredníctvom reči. A keďže na konci lemurských čias sa objavili prvé náznaky pamäti, mohla sa vtedy začať rozvíjať i schopnosť pomenovať videné a počuté. Len ľudia, ktorí majú schopnosť pamäti, si môžu niečo počať s menom, ktoré prináleží nejakej veci. Preto je aj atlantská éra obdobím, v ktorom sa začala rozvíjať reč. A rečou bolo nadviazané spojenie medzi ľudskou dušou a vecami mimo človeka. Slovo pozostávajúce z hlások vznikalo v jeho vnútri, patrilo však k predmetom vonkajšieho sveta. A zdieľaním reči vzniká nové spojenie aj medzi človekom a človekom. U Rmoahálcov to všetko síce malo ešte len zárodočnú podobu, predsa ich to však ďalekosiahlym spôsobom odlišovalo od ich lemurských predkov.

Sily v dušiach týchto prvých Atlantídánov mali v sebe ešte niečo z elementárnych síl. Títo ľudia boli ešte vo väčšej miere spriaznení s prírodnými bytosťami, ktoré ich obklopovali, ako ich nasledovníci. Ich duševné sily boli viac prírodnými silami, než je tomu u súčasných ľudí. A tak v sebe malo aj slovo, ktoré nahlas vyslovili, niečo z prírodných síl. Oni nie len *pomenovávali* veci, ale v ich slovách spočívala i *moc* nad vecami i nad ľuďmi. Slovo Rmoahálcov nemalo len *význam*, ale i *silu*. Keď sa hovorí o čarovnej moci slov, naznačuje sa tým niečo, čo bolo pre týchto ľudí oveľa skutočnejšie, než je to v súčasnosti. Keď Rmoahálec vyslovil nejaké slovo, malo toto slovo rovnakú moc, ako samotný predmet, ním označovaný. V tom spočíva to, že slová boli v tom čase liečivé, že podporovali rast rastlín, že dokázali skrotiť rozzúrené zvieratá a iné podobné účinky. Všetko to bolo u ostatných podrás Atlantídánov čoraz slabšie a slabšie. Mohli by sme povedať, že prirodzená hojnosť síl sa postupne strácala. Rmoahálcovia pocítovali túto hojnosť síl ako dar mocnej prírody; a tento ich vzťah k prírode mal náboženský charakter. Najmä reč bola pre nich niečím posvätným. A zneužitie určitých hlások, ktoré v sebe niesli určitú silu, bolo nemožné. Každý človek cítil, že také zneužitie by mu muselo privodiť značné škody. Zázračná moc takých slov by sa tým prevrátila vo svoj opak; to, čo by správne použité bolo požehnaním, viedlo pri rúhavom zneužívaní k zničeniu svojho pôvodcu. Vďaka určitej nevinnosti svojich pocitov pripisovali Rmoahálcovia svoju moc oveľa menej sami sebe, ako v nich pôsobiacej *božskej prirodzenosti*.

Už u druhej podrasy, u tzv. *Tlavatliov* to bolo inak. Ľudia tejto rasy začali pocítovať svoju osobnú hodnotu. Uplatnila sa u nich ctižiadostivosť, ktorá bola u Rmoahálcov ešte neznámou vlastnosťou. *Spomienka* sa v istom zmysle preniesla na ponímanie spolunažívania. Ten, kto bol schopný vzhliadnuť späť k určitým udalostiam, žiadal za to od svojich blízkych uznanie. Vyžadoval, aby boli jeho diela uchované v *pamäti*. A na tomto pamätaní si skutkov bolo založené aj to, že nejaká skupina ľudí patriacich spolu si niekoho zvolila za svojho vodcu. Vyvinul sa istý druh kráľovskej hodnosti. A toto uznanie bolo zachovávané aj po smrti. Vznikala *pamäť*, *spomienka* na predkov alebo na tých, ktorí si vo svojom živote získali zásluhy. A z toho potom u jednotlivých kmeňov vznikol istý druh náboženského uctievania zomrelých, *kult predkov*. Tento sa potom v oveľa neskorších časoch rozšíril a nadobudol

najrozličnejšie podoby. Ešte u Rmoahálcov bol človek uznávaný len do tej miery, do akej vedel okamžite dokázať platnosť svojej moci. Ak niekto chcel uznanie za to, čo dokázal v minulosti, musel novými činmi dokázať, že mu je stará sila stále vlastná. Do istej miery musel staré skutky privolať do pamäti novými. To, čo už bolo vykonané, nemalo samo o sebe žiadnu platnosť. Až druhá podrasa počítala s osobným charakterom človeka do takej miery, že pri hodnotení tohto charakteru brala do úvahy jeho dovtedajší život.

Ďalším dôsledkom sily pamäti pre ľudské spolužitie bola skutočnosť, že sa utvárali skupiny ľudí, ktoré držali spolu vďaka *spomienke* na spoločné skutky. Vytváranie skupín bolo predtým úplne podmienené prírodnými silami, spoločným pôvodom. Svojím vlastným duchom ešte človek nijako nepripel k tomu, čo z neho urobila príroda. Teraz však niektorá silná osobnosť získala istý počet ľudí pre nejaké spoločné podujatie a spomienka na toto spoločné dielo vytvárala spoločenskú skupinu.

Tento spôsob spoločenského spolužitia sa naplno prejavil až u tretej podrasy, u *Toltékov*. Preto až ľudia tejto podrasy založili to, čo možno nazvať spoločenstvom, prvou podobou štátneho útvaru. A vedenie, vláda nad týmto spoločenstvom prechádzala z predkov na potomkov. To, čo predtým prežívalo len v pamäti blížnych, prenášal teraz otec na syna. Činy predkov *nemalo zabudnúť* celé pokolenie. Potomkovia si vážili aj to, čo vykonal prapredok. Musí nám však byť jasné, že v tých časoch ľudia skutočne mali moc prenášať svoje nadanie na potomkov. Veď výchova spočívala v tom, predvádzať život v názorných obrazoch. A účinnosť tejto výchovy spočívala v osobnej moci, ktorá vychádzala z vychovávateľa. Vychovávateľ nerozvíjal silu rozumu, ale danosti, ktoré boli viac inštinktívne. Prostredníctvom takéhoto výchovného systému skutočne prechádzali vo väčšine prípadov schopnosti otcov na synov.

Za týchto okolností nadobúdala u tretej podrasy čoraz väčší význam *osobná skúsenosť*. Keď sa nejaká skupina ľudí odlúčila od inej, pre založenie nového spoločenstva si so sebou prinášala živú spomienku na to, čo zažila na starom pôsobisku. Súčasne sa však v tejto spomienke vyskytovalo niečo, kvôli čomu sa tam necítila dobre, čo pokladala pre seba za nezodpovedajúce. V súvislosti s tým sa pokúšala o niečo nové. A tak sa každým novým založením spoločenstva pomery vylepšovali. A bolo len prirodzené, že to lepšie našlo napodobovateľov. To boli skutočnosti, na základe ktorých sa počas tretej podrasy rozvinuli ony prekvitajúce spoločenstvá, popisované v teozofickej literatúre. A získané osobné skúsenosti nachádzali podporu u tých, ktorí boli *zasvätení* do večných zákonov duchovného vývoja. Mocní vládcovia sami prijímali zasvätenie, ktoré bolo oporou ich osobných schopností. Práve svojimi osobnými schopnosťami sa človek postupne stáva schopným zasvätenia. Najprv musí rozvinúť svoje sily zdola, aby mu potom zhora mohlo byť udelené osvietenie. Tak povstali zasvätení králi a vodcovia Atlantídaňanov. V ich rukách spočívala ohromná moc; a veľká bola i úcta, ktorá im bola vzdávaná.

V tejto skutočnosti však ležal i dôvod úpadku a zániku. Rozvíjanie sily pamäti viedlo k moci *osobnosti*. Človek chcel prostredníctvom tejto svojej moci niečo *znamenat'*. A čím väčšia bola moc, tým viac ju chcel využívať pre seba. Rozvíjajúca sa ctižiadostivosť sa premieňala na vyslovené sebecko. A to bolo dôvodom zneužívania síl. Ak uvážime, čoho boli Atlantídaňania schopní ovládaním životnej sily, pochopíme, že toto zneužívanie muselo mať obrovské následky. Rozsiahlu moc nad prírodou dávalo do služieb osobnej sebalásky.

V plnej miere sa to udialo za štvrtej podrasy, *Pra-Turáncov*. Príslušníci tejto podrasy, ktorí boli školení v ovládaní spomínanej sily, ju mnohostranne používali na uspokojovanie svojich sebeckých želaní a žiadostí. Takto používané sa však tieto sily vo svojich účinkoch navzájom bili a trieštili. Je to asi tak, akoby sa nohy nejakého človeka chceli sebecky pohybovať dopredu, kým horná časť jeho tela by chcela ísť opačným smerom.

Takéto ničivé pôsobenie sa mohlo kompenzovať len tým, že sa v človeku začala vyvíjať vyššia sila. Bola to sila myslenia. Logické myslenie pôsobí na sebecké osobné chcenia obmedzujúco. Jeho pôvod musíme hľadať u piatej podrasy, *Pra-Semítov*. Ľudia, vychádzajúc zo spomienky na minulé, začínajú *porovnávať* rozličné zážitky. Tak sa vyvíja sila úsudku. A touto silou úsudku boli regulované želané a žiadosti. Ľudia začali rátať, kombinovať. Učili sa pracovať v myšlienkach. Zatiaľ čo predtým sa oddávali každému svojmu želanu, teraz sa najprv pýtali, či ho môžu schváliť i myšlienkov. Ľudia štvrtej podrasy sa ešte oddávali divokému uspokojovaniu svojich žiadostí, no príslušníci piatej už začínajú

načúvať vnútornému hlasu. A tento vnútorný hlas pôsobí na žiadosti tlmivo, i keď nároky sebeckej osobnosti zničiť nedokáže.

Tak presunula piata podrasa podnety ku konaniu do ľudského vnútra. Človek si chce sám v sebe, vo svojom vnútri ujasniť, čo má robiť a čo nie. Avšak to, o čo narástla sila myslenia vo vnútri, ubudlo pri ovládaní vonkajších prírodných síl. Kombinujúcim myslením je totiž možné podmaniť si iba sily minerálneho sveta, no nie životnú silu. Piata podrasa teda rozvinula myslenie na úkor ovládania životnej sily. No práve tým vytvorila zárodok pre ďalší vývoj ľudstva. Teraz mohla ďalej vzrastať osobnosť, sebaláska, ba až sebecko: samotné myslenie, ktoré pôsobí len vnútorne a nie je viac schopné bezprostredne rozkazovať prírode, už nemôže mať také ničivé dôsledky ako zneužívanie predošlých síl. Z tejto piatej podrasy bola vybraná jej najnadanejšia časť. Tá prežila zánik štvrtej základnej rasy a vytvorila zárodok piatej, *árijskej*, ktorej úlohou je úplné rozvinutie sily myslenia so všetkým, čo k tomu patrí.

Ludia šiestej podrasy, *Akkadijci*, rozvinuli silu myslenia ešte viac ako piata podrasa. Od takzvaných Prasemitov sa líšili tým, že túto schopnosť používali v obsiahlejšom zmysle. Bolo povedané, že rozvoj sily myslenia nepripustil až také ničivé dôsledky nárokov egoistickej osobnosti, aké boli možné u predchádzajúcich rás, že však tieto nároky neboli myslením zničené. Prasemiti najprv usporiadali svoje osobné pomery tak, ako im to vnukla ich sila myslenia. Na miesto prostých žiadostí a chŕťok nastúpila rozvaha. Vytvorili sa iné životné okolnosti. Kým predošlé rasy boli naklonené uznávať ako vodcu toho, koho činy sa vpísali hlboko do pamäti, alebo toho, koho život bol bohatý na spomienky, teraz bola táto úloha priznaná *rozvážnemu*. A kým predtým bolo určujúce to, čo v dobrom žilo v spomienke, teraz sa za najlepšie pokladalo to, čo bolo myšlienkovu najlepšie pochopiteľné. Pod vplyvom pamäti sa predtým trvalo na nejakej veci dovtedy, kým sa nestala nedostačujúcou, a potom v konečnom dôsledku vyplynulo samé od seba, že sa presadil ten, kto bol schopný odstrániť jej nedostatok. Pod vplyvom sily myslenia však narastala túžba po novotách a náklonnosť k zmene. Každý chcel presadiť to, čo mu vnukol jeho dôvtip. Nepokojné pomery, ktoré tým nastali za piatej podrasy, viedli počas šiestej k tomu, že sa začala pociťovať potreba podriaďiť svojhlavé myslenie jednotlivca všeobecným *zákonom*. Lesk štátov tretej podrasy sa zakladal na tom, že spoločné spomienky zabezpečovali poriadok a harmóniu. Za šiestej podrasy musel byť poriadok nastolený *vymyslenými* zákonmi. Tu preto môžeme hľadať pôvod práva a zákonodarstva. Počas tretej podrasy sa nejaká skupina ľudí odlúčila od svojho spoločenstva len vtedy, ak z neho bola do istej miery *vytlačená* tým, že sa v rámci pomerov založených na nejakej spomienke už necítila dobre. U šiestej podrasy to bolo podstatne iné. Kalkulujúca sila myslenia hľadala novosť ako takú, nabádala k podujatiam a novotám. Preto boli Akkadijci podnikavým národom, nakloneným kolonizácii. Pre mladú kľúčiacu silu myslenia a úsudku sa stal potravou najmä obchod.

Sila myslenia sa rozvíjala aj u siedmej podrasy, u *Mongolov*. No vlastnosti predchádzajúcich podrás, konkrétne štvrtej, ostali u nej uchované v oveľa vyššej miere než u piatej a šiestej. Mongoli zostali verní zmyslu pre spomienku. A tak dospeli k presvedčeniu, že to, čo je najstaršie, je aj najmúdrejšie, najlepšie obrániteľné pred silou myslenia. Ovládanie životných síl síce zaniklo i u nich, no to, čo sa u nich rozvíjalo silou myslenia, malo samé osebe niečo z prírodnej moci tejto životnej sily. Stratili síce moc nad životom, nie však bezprostrednú naivnú *vieru* v ňu samotnú. Táto sila sa im stala *bohom*, v mene ktorého robili všetko, čo pokladali za správne. Susedným národom sa javili byť posadnutí touto tajomnou silou, ktorej sa oddávali v slepej dôvere. Ich potomkovia v Ázii a v niektorých európskych oblastiach vykazovali a doteraz vykazujú veľa z tohto svojrázu.

Sila myslenia mohla dospieť vo svojom vývoji k plnej hodnote až vtedy, keď dostala v piatej základnej rase nový impulz. Štvrtá rása ju mohla postaviť len do služieb toho, čo jej bolo vštepené darom pamäti. Až piata dospela k takým životným formám, pre ktoré je schopnosť myslieť tým pravým nástrojom.

Prechod od štvrtej k piatej základnej rase

Nasledujúce poznámky sa týkajú prechodu od štvrtej (atlantskej) k piatej (árijskej) základnej rase, ku ktorej patrí i súčasné ľudstvo. Správne im bude rozumieť len ten, kto je schopný pochopiť myšlienku *vývoja* v jej celom rozsahu a v jej úplnom význame. Všetko, čo človek okolo seba pozoruje, je vo vývoji. A aj vlastnosť ľudí našej piatej základnej rasy, ktorá spočíva v používaní *myslenia*, sa musela najprv vyvinúť. Áno, je to práve táto základná rasa, ktorá pomaly a postupne privádza k zrelosti silu myslenia. Súčasný človek sa (v myšlienkach) pre niečo rozhodne a potom to uskutoční ako dôsledok vlastného myslenia. U Atlantíd'anov sa táto schopnosť ešte len pripravovala. Ich vôľu neovplyvňovalo *vlastné* myslenie, ale na nich vplývajúce vyššie bytosti. Do istej miery teda bola usmerňovaná zvonku. Kto sa dôverne zblíži s touto myšlienkou vývoja u človeka a dokáže pripustiť, že človek bol za dávnych čias úplne inak uspošobenou bytosťou, ako je tu na Zemi, bude sa môcť povzniesť i k predstave celkom iných bytostí, o ktorých tu hovoríme. Vývoj, o ktorom tu podávame správu, zaberá obrovské časové úseky.

*

To, čo bolo v predchádzajúcom povedané o štvrtej základnej rase, o Atlantíd'anoch, sa vzťahuje na väčšinu ľudstva. Táto však bola podriadená vodcom, ktorí ju svojimi schopnosťami vysoko presahovali. Múdrosť, ktorou títo vodcovia disponovali a sily, ktoré ovládali, neboli dosiahnuteľné žiadnou pozemskou výchovou. Boli im udelené vyššími bytosťami, ktoré nepatrili bezprostredne k Zemi. Bolo preto iba prirodzené, že väčšina ľudstva vnímala týchto svojich vodcov ako bytosti vyššieho druhu, ako „vyslancov“ bohov. S ľudskými zmyslovými orgánmi a s ľudským rozumom by totiž nebolo možné dosiahnuť to, čo vedeli a dokázali títo vodcovia. *Uctievali* ich ako „vyslancov bohov“ a prijímali ich príkazy, zákazy a aj ich vyučovanie. Takýmito bytosťami bolo ľudstvo vzdelávané vo vedách, umeniach i v zhotovovaní nástrojov. A títo „vyslanci bohov“ buď sami viedli spoločenstvá, alebo začali ľudí, ktorí boli dosť pokročilí, do umenia vládnuť. Hovorilo sa o nich, že sa „stýkajú s bohmi“, a že sú nimi osobne zasväcovaní do zákonov, podľa ktorých sa ľudstvo musí vyvíjať. A zodpovedalo to skutočnosti. Toto zasvätenie, tento styk s bohmi sa dial na miestach, o ktorých masy nič nevedeli. Nazývali sa mysterijnými chrámami. Z nich vychádzalo spravovanie ľudského rodu.

To, čo sa dialo v mysterijných chrámoch, bolo ľudu nezrozumiteľné rovnako ako zámery jeho veľkých vodcov. Svojimi zmyslami mohol ľud rozumieť len tomu, čo sa bezprostredne odohrávalo na Zemi, nie však tomu, čo bolo pre jeho blaho zjavené z vyšších svetov. Preto sa musela i výuka vodcov odohrávať v podobe, ktorá sa odlišovala od oboznamovania s pozemskými záležitosťami. Reč, ktorou bohovia hovorili so svojimi vyslancami v mystériách, tiež nebola pozemská, rovnako ani podoby, v ktorých sa zjavovali. Aby vyšší duchovia oboznámili svojich vyslancov s tým, ako majú viesť ľudí, zjavovali sa im v „ohnivých oblakoch“. V ľudskej podobe sa môže zjavovať iba človek; bytosti, ktorých schopnosti sú vyššie ako ľudské, sa musia zjavovať v podobách, ktoré medzi pozemskými nenájdeme.

To, že „vyslanci bohov“ mohli prijať tieto zjavenia, vyplýva z toho, že boli spomedzi svojich ľudských bratov najdokonalejší. Už na predchádzajúcich vývojových stupňoch prekonali to, čo väčšina ľudí mala ešte pred sebou. Súčasťou ľudstva boli len v istej súvislosti, tým, že mohli prijať ľudskú podobu. Ich duševno-duchovné vlastnosti však boli nadľudské. Boli teda božsko-ľudskými dvojbytosťami. Preto by ich bolo možné označiť i za vyšších duchov, ktorí prijali ľudské telá, aby pomohli ľudstvu na jeho pozemskej ceste. No ich skutočný domov nebol na Zemi. Tieto bytosti viedli ľudí bez toho, že by im mohli odovzdať princípy, ktorými sa pri tomto vedení riadili. Až po piatu podrasu Atlantíd'anov, po Prasemitov, nemali ľudia vôbec schopnosť tieto princípy pochopiť. Takouto schopnosťou bola až sila myslenia, ktorá sa začala rozvíjať v tejto podrase. Vyvíjala sa však pomaly a iba postupne. A aj posledné podrasy Atlantíd'anov mohli pochopiť len veľmi málo z princípov svojich božských vodcov. Začínali o nich niečo *tušiť*, zo začiatku úplne nedokonalo. Preto boli ich myšlienky i zákony, o ktorých sa hovorilo v súvislosti s ich štátnymi ustanovizňami, viac tušené ako jasné.

Hlavný vodca piatej atlantskej podrasy ju postupne pripravoval na to, aby neskôr, po zániku atlantského spôsobu života, mohla začať žiť novým spôsobom života, takým, ktorý je úplne usmerňovaný silou myslenia.

Tu si musíme pripomenúť, že na konci atlantských čias máme dočinenia s tromi skupinami ľudských bytostí:

1. So spomínanými „vyslancami bohov“, ktorí boli vo vývoji ďaleko pred širokými masami ľudu, ktorí boli učiteľmi božskej múdrosti a konali božské skutky.
2. Samotná veľká masa ľudstva s obmedzenou silou myslenia, no s prirodzenými schopnosťami, ktoré u dnešného ľudstva zanikli.
3. Menšia skupina tých, ktorí rozvíjali silu myslenia.

Táto síce postupne strácala pôvodné vlastnosti Atlantíďanov, vyvíjala sa však k tomu, aby myšlienkovu uchopila princípy „vyslancov bohov“. Druhá skupina ľudských bytostí bola odsúdená na postupné vymieranie. Tretiu však mohli bytosti prvého druhu priviesť k tomu, aby prevzala svoje vedenie do vlastných rúk.

Z tejto tretej skupiny vybral spomínaný hlavný vodca, v ezoterickej literatúre nazývaný *Manu*, tých najschopnejších, aby z nich povstalo nové ľudstvo. Títo najschopnejší sa vyskytovali v piatej podrase. Sila myslenia šiestej a siedmej podrasy sa do istej miery dostala už na scestie a nebola schopná ďalšieho vývoja. Bolo potrebné rozvíjať najlepšie vlastnosti tých najlepších. To sa udialo, keď vodca zhromaždil vyvolených na istom zvláštnom mieste Zeme vo vnútornej Ázii, čím ich izoloval od vplyvu zaostávajúcej časti a tých, čo sa dostali na scestie. Vodca si stanovil úlohu, priviesť túto skupinu tak ďaleko, aby jej príslušníci mohli vo vlastnej duši, vlastnou silou myslenia pochopiť princípy, na základe ktorých boli dovtedy vedení, o ktorých síce mali isté tušenie, nie však jasné poznanie. Ľudia mali *spoznať* božské sily, ktoré nevedomo nasledovali. Dovtedy viedli bohovia ľudí prostredníctvom svojich vyslancov; teraz mali ľudia o týchto božských bytostiach *vedieť*. Mali sa učiť pokladať samých seba za výkonné orgány božskej prozreteľnosti.

Táto vybraná skupina teda stála pred dôležitým rozhodnutím. Božský vodca bol medzi nimi v ľudskej podobe. Predtým dostávalo ľudstvo pokyny, rozkazy, týkajúce sa toho čo má robiť a čo nie, od takýchto vyslancov bohov. Nimi bolo vzdelávané vo vedách zaoberajúcich sa tým, čo bolo možné vnímať zmyslami. Ľudia mali tušenie o božskom riadení sveta, pociťovali ho vo svojom vlastnom konaní, jasne však o ňom nevedeli nič. Ich vodca k nim teraz hovoril úplne novým spôsobom. Učil ich, ako neviditeľné mocnosti riadia to, čo je pred nimi vo viditeľnej podobe; učil ich, že oni sami by mali byť služobníkmi týchto neviditeľných mocností, že svojimi myšlienkami by mali uskutočňovať ich zákony. Ľudia sa dozvedali o niečom nadpozemsky-božskom. O tom, že neviditeľné duchovné je tvorcom a udržiavateľom viditeľného telesného. Ľudia predtým vzhliadali k jeho viditeľným vyslancom, k nadľudským zasvätencom, ku ktorým patril aj ten, ktorý k nim teraz takto hovoril, a od nich sa dozvedali, čo majú a čo nemajú robiť. Teraz sa však stali hodnými toho, že im vyslanec bohov hovoril o bohoch samotných. Mocná bola jeho reč, ktorú opakovane vstěpoval kruhu okolo seba. „Doteraz ste *videli* tých, ktorí vás viedli; sú však vyšší vodcovia, ktorých nevidíte. A *týmto* vodcom ste podriadení. Máte *poslúchať* príkazy boha, ktorého nevidíte, máte načúvať tomu, o kom si *nemôžete urobiť žiaden obraz*.“ Tak znelo z úst veľkého vodcu nové najvyššie prikázanie predpisujúce uctievanie boha, ktorému nemohol byť podobný žiaden zmyslovo viditeľný obraz, a preto ani nemal byť žiaden zhotovený. Je známy dozvuk tohto veľkého praprikázania piatej ľudskej rasy: „Neurobíš si vyrezávanú *modlu* ani podobu ničoho, čo je na nebi hore, čo je na zemi dolu, alebo čo je vo vode pod zemou...“¹

Hlavný vodca (*Manu*) mal k dispozícii ďalších vyslancov bohov, ktorí vykonávali jeho zábery v jednotlivých oblastiach života a pracovali na rozvíjaní novej rasy. Išlo totiž o to, usporiadať celý život v zmysle nového ponímania božského riadenia sveta. Myšlienky ľudí mali byť vo všetkých oblastiach privracané od viditeľného k neviditeľnému. Život je určovaný prírodnými silami. Je závislý od striedania dňa a noci, zimy a leta, od slnečného svitu a dažďa. Človeku bolo ukázané, ako tieto viditeľné skutočnosti súvisia s neviditeľnými (božskými) silami a ako sa má človek správať, aby svoj život pri-

¹ 2. kniha *Mojžišova*, 20. kap.

spôsobil týmto neviditeľným mocnostiam. Celé poznávanie a všetka práca sa mali diať v tomto zmysle. Za pohybom hviezd i za poveternostnými pomermi mal človek vidieť božské rozhodnutie, dôsledok božskej múdrosti. V tomto zmysle sa vyučovala astronómia i náuka o počasí. Svoju prácu i zvyky si mal človek usporiadať tak, aby zodpovedali múdrym božským zákonom. Život sa riadil *božskými príkazmi*, keď boli v pohybe hviezd, v poveternostných pomeroch atď. odhalené *myšlienky bohov*. Svoje záležitosti mal človek priviesť do súladu s riadením bohov prostredníctvom *obetných úkonov*. V tom spočíval zámer Manuhu, privrátiť všetko v ľudskom živote k vyšším svetom. *Všetko* ľudské konanie, všetky jeho ustanovizne mali mať náboženský charakter. Z toho chcel Manu odvodiť to, čo piatej základnej rase prislúchalo ako jej hlavná úloha. Mala sa naučiť viesť seba samu prostredníctvom svojich myšlienok. No blahodárne môže byť takéto sebaurčenie len vtedy, keď sa človek sám postaví do služieb vyšších síl. Človek má používať silu svojho myslenia; no táto sila má byť posvätená pohľadom na božské.

To, čo sa vtedy stalo, možno úplne pochopiť až vtedy, ak vieme, že v dôsledku rozvoja sily myslenia, počínajúc piatou atlantskou podrasou, sa odohrávalo ešte aj niečo iné. Ľudia sa totiž istým spôsobom dostali aj k poznatkom a umeniam, ktoré *bezprostredne* nesúviseli s tým, čo spomínaný Manu pokladal za svoju vlastnú úlohu. *Tieto* poznatky a umenia spočiatku nemali náboženský charakter. Dostali sa k človeku tak, že tento na ne nemohol myslieť inak ako z hľadiska vlastnej ziskuchtivosti, z hľadiska ich využívania v službách vlastných potrieb². K takýmto poznatkom patrí napríklad využitie ohňa pri ľudských aktivitách. V prvých atlantských časoch človek oheň nepotreboval, pretože mu bola k dispozícii životná sila. Avšak s plynutím času bol čoraz menej schopný využívať ju a stále viac sa musel učiť vyrábať si nástroje a náčinie z takzvaných neživých vecí. A na to potreboval oheň. Podobne ďalšie prírodné sily sa človek učil využívať bez toho, aby si bol vedomý ich božského pôvodu. A tak to aj malo byť. Človek ničím nemal byť *nútený* k tomu, aby vzťahoval veci, ktoré stáli v službách sily jeho myslenia, k božskému usporiadaniu sveta. Mal to skôr urobiť *dobrovoľne* vo svojich myšlienkach. Tak sa Manuhu zámer, priviesť človeka k samostatnému, z vnútornej potreby vyplývajúceho prepájaniu týchto vecí s vyšším usporiadaním sveta, rozplynul. Ľudia znenáhla mohli *voliť*, či chcú použiť dosiahnuté poznatky len v rámci osobnej ziskuchtivosti alebo nábožensky, v službách vyššieho sveta. Ak teda predtým bol človek nútený pokladať sa za súčasť božského vedenia, z čoho preň napríklad vyplývalo ovládanie životnej sily bez toho, aby potreboval využívať silu myslenia, teraz mohol prírodné sily využívať aj bez myšlienok na božské. Nie všetci, ktorých Manu okolo seba zhromaždil, dorástli takémuto rozhodovaniu, ale len malá časť z nich. A až z tohto výsledného počtu mohol Manu sformovať zárodok novej rasy. S tými sa potom izoloval, aby ich mohol rozvíjať ďalej, kým ostatní sa pomiešali so zvyškom ľudstva. Z tohto nevelkého počtu ľudí, ktorí sa nakoniec zhromaždili okolo Manuhu, pochádzalo potom všetko, čo tvorilo skutočne pokrokové zárodky piatej základnej rasy až po dnešok. Z toho možno vysvetliť aj dva charakteristické rysy sprevádzajúce celý vývoj tejto rasy. Prvý rys je typický pre ľudí oduševnených vyššími ideami, ktorí sa cítia byť deťmi božskej svetovej moci; ten druhý rys prináleží tým, ktorí všetko stavajú do služieb osobných záujmov, vlastnej ziskuchtivosti.

Tento malý okruh ľudí zotrval okolo Manuhu dovtedy, kým nezosilnel tak, aby mohol pôsobiť v novom duchu, a kým sa jeho členovia nevybrali prinášať tohto nového ducha i ostatnému ľudstvu, ktoré pozostávalo zo zvyškov predchádzajúcich rás. Je prirodzené, že tento nový duch nadobúdala u rozličných národov rozličnú podobu podľa toho, ako sa v jednotlivých oblastiach sami rozvíjali. Staré, zaostalé charakterové rysy sa miešali s tým, čo do rozličných častí sveta prinášali Manuhu poslovia. Vznikli tak rozmanité nové kultúry a civilizácie.

Najschopnejšie osobnosti z Manuhu okolia boli vyvolené k postupnému zasväteniu do jeho božskej múdrosti, aby sa mohli stať učiteľmi ostatných. Tak sa stalo, že k starým vyslancom bohov pribudol teraz nový druh zasvätených. Sú to tí, ktorí rozvinuli silu svojho myslenia pozemským spôsobom rovnako ako ostatní ich druhovia. U predchádzajúcich vyslancom bohov - aj u Manuhu - to tak nebolo. Ich rozvoj prináležal vyšším svetom a svoju vyššiu múdrosť prenášali do pozemských pomeroch. To, čo prinášali ľudstvu, bol „dar zhora“. V prvej polovici atlantských čias neboli ešte ľudia natoľko rozvinutí, aby mohli *pochopiť* božské zámery vlastnými silami. Teraz - v naznačenom období - k tomu mali

² O pôvode týchto poznatkov a umení predbežne nie je dovolené hovoriť verejne. Na tomto mieste preto musíme časť kroniky Akaša vynechať.

dospieť. Pozemské myslenie sa malo povzniesť až k pojmu božského. K nadľudským pribudli ľudskí zasvätení. Znamená to dôležitý obrat vo vývoji ľudského rodu. Prví Atlantídania ešte nestáli pred voľbou, či budú, alebo nebudú pokladať svojich vodcov za vyslancov bohov, pretože všetko, čo konali, sa javilo ako zásah z vyšších svetov. Nieslo to pečať svojho božského pôvodu. Tak boli vyslanci atlantských čias uctievanými bytosťami obklopenými leskom, ktorý im prepožičiavala ich moc. Ľudskí zasvätení neskorších čias sú, navonok vzaté, ľuďmi medzi ľuďmi. Zostali však v spojení s vyššími svetmi a prenikali k nim prejavy a zjavenia vyslancov bohov. Len výnimočne, keď to vyplývalo z vyššej nevyhnutnosti, využívali sily, ktoré im boli prepožičané zhora. Potom konali skutky, ktorým ľudia na základe im známych zákonov nerozumeli a právom ich pokladali za zázrak. Vyším zámerom pri tom všetkom však je postaviť ľudstvo na vlastné nohy, dokonale rozvinúť silu jeho myslenia. Ľudskí zasvätení sú dnes sprostredkovateľmi medzi ľuďmi a vyššími mocnosťami; a len zasvätenie uschopňuje ku kontaktu s vyslancami bohov.

Ľudskí zasvätení, svätí učители sa tak po vzniku piatej základnej rasy stali vodcami ostatného ľudstva. K okruhu týchto zasvätených patria i králi - veľkňazi prehistórie, o existencii ktorých nepodávajú svedectvo dejiny, ale svet ság a povestí. Vyší vyslanci bohov sa čoraz viac sťahovali zo Zeme a prenechávali vedenie týmto ľudským zasvätencom, ktorým ale pomáhali radami i skutkami. Keby to tak nebolo, človek by nikdy nedospel k slobodnému využívaniu sily svojho myslenia. Svet je pod božím vedením; človek však nemá byť nútený, aby to pripustil, ale to má nahliadnuť slobodným uvažovaním a pochopením. Až keď dospeje k tomuto, odhalia mu zasvätení postupne svoje tajomstvá. Nemôže sa to však stať naraz. Celý vývoj piatej základnej rasy je pomalou cestou k tomuto cieľu. Manu viedol svoj malý kruh najprv ako deti. Postupne potom prechádzalo vedenie na ľudských zasvätených. A pokrok dnes ešte stále pozostáva zo zmesi vedomého a nevedomého ľudského konania a myslenia. Až ku koncu piatej základnej rasy, keď po šiestej a siedmej podrase bude dostatočný počet ľudí schopných poznania, bude sa *im* môcť verejne odhaliť najväčší zasvätenec. A *tento* ľudský zasvätenec bude potom môcť prevziať hlavné vedenie rovnako, ako to urobil na konci štvrtej základnej rasy Manu. Tak spočíva výchova piatej základnej rasy v tom, že istý väčší počet ľudí dospeje k tomu, aby dobrovoľne nasledovali ľudského Manuhu tak, ako kedysi pri zrode tejto rasy nasledovali toho božského.

Lemurská rasa

Na tomto mieste bude sprostredkovaná časť Akaša kroniky, ktorá sa vzťahuje na veľmi dávne obdobie vývoja ľudstva. Tieto časy predchádzajú tým, ktoré boli popísané v predošlom texte. Ide o *tretiu základnú rasu*, o ktorej sa v teozofickej literatúre hovorí, že obývala lemurský kontinent. V zmysle týchto prameňov ležal lemurský kontinent južne od Ázie, rozprestieral sa však približne od Cejlónu po Madagaskar. Patrili k nemu aj časti dnešnej južnej Ázie a časti Afriky. -Tu je potrebné zdôrazniť, že hoci bola dešifrovaniu Akaša kroniky venovaná maximálna starostlivosť, sprostredkované správy by nikdy nemali byť ponímané dogmaticky. Už čítanie a dešifrovanie vecí a udalostí, ktoré sú také vzdialené dnešným, je neľahké; no preklad videného a dekódovaného do dnešnej reči predstavuje takmer neprekonateľný problém. Časové údaje budú zverejnené *neskôr*. Keď bude prebratá celá lemurská epocha, ako aj súčasná epocha našej (piatej) základnej rasy, bude im možné lepšie porozumieť. Veci, ktoré tu budú sprostredkované, sú prekvapivé aj pre ezotericky školeného človeka, ak ich číta po prvýkrát, hoci slovo *prekvapivé* nie je celkom výstižné. Preto sa smú rozširovať až po starostlivom overení.

*

Štvrtej (atlantskej) základnej rase predchádzala takzvaná *lemurská* rasa. Počas jej vývoja sa so Zemou a s človekom udiali nesmierne významné premeny. Najprv však chceme hovoriť o charaktere tejto základnej rasy *po* týchto premenách a k nim samotným pristúpime až potom. Vcelku možno povedať, že u tejto rasy ešte nebola vytvorená *pamäť*. Ľudia si síce mohli tvoriť o veciach a udalostiach *predstavy*, tieto predstavy však nezotrvali v spomienke. Preto ešte nemali ani reč v pravom slova zmysle. To, čo v tejto súvislosti dokázali zo seba vydať, boli skôr prirodzené zvuky, ktorými vyjadrovali svoje pocity - uspokojenie, radosť, bolesť atď., ktoré však neoznačovali vonkajšie predmety. Ich predstavy však mali celkom inú silu ako u neskorších ľudí. Touto silou pôsobili na svoje okolie. Iní ľudia, zvieratá, rastliny, ba i neživé predmety mohli pocítiť toto pôsobenie a byť touto predstavou ovplyvňované. Tak mohol Lemuran komunikovať so svojím druhom bez toho, aby k tomu potreboval reč. Táto komunikácia bola istou formou „čítania myšlienok“. Silu svojich predstáv čerpal Lemuran bezprostredne z vecí, ktoré ho obklopovali. Plynula k nemu z rastovej sily rastlín, zo životnej sily zvierat. Tak *rozumel* rastlinám a zvieratám v ich vnútornom tkaní a živote. Rovnako rozumel aj fyzickým a chemickým silám neživých vecí. Keď niečo staval, nemusel si najprv vypočítať nosnosť nejakého dreveného trámu či hmotnosť stavebného kameňa, ale jednoducho na ňom *videl*, koľko ten trám unesie a kde je kameň takej hmotnosti použiteľný a kde nie. Lemuran tak staval bez inžinierskeho umenia, na základe sily svojich predstáv, ktorá účinkovala s inštinktívnou istotou. Okrem toho do veľkej miery ovládal aj svoje telo. Keď to bolo nevyhnutné, dokázal zoceliť svoje rameno púhym vynaložením vôle. Prostým vynaložením vôle dokázal dvíhať obrovské bremená. Tak, ako neskôr Atlantíd'ania ovládali životnú silu, ovládal Lemuran vôľu. Vo všetkých oblastiach nižších ľudských aktivít bol rodeným mágom (tento výraz nech nie je pochopený nesprávne).

Lemurania sa zameriavali na rozvíjanie vôle, sily predstavivosti. Na tom bola založená i celá výchova detí. Chlapci sa zocelovali tým najtvrdším spôsobom. Učili sa čeliť nebezpečenstvu, znášať bolesť, konať smelé skutky. Tí, ktorí neunesli mučenie, ktorí nedokázali obstať v nebezpečenstve, neboli viac pokladaní za užitočných členov spoločenstva. V útrapách ich nechávali zahynúť. To, o čom svedčí kronika Akaša vo vzťahu k takejto výchove detí, prekonáva všetko, čo si je súčasný človek schopný predstaviť i pri najsmelšej fantázii. Znášanie horúčavy až po spaľujúcu žeravosť, prepichávanie tela ostrými predmetmi, to boli celkom obvyklé procedúry.

Iná bola výchova dievčat. Aj dieťa ženského pohlavia bolo síce otužované, všetko ostatné sa však zameriavalo na to, aby bola rozvíjaná jeho silná *fantázia*. Bolo napríklad vystavené búrke, aby nepohnuto precit'ovalo jej strašnú krásu; muselo sa nebojáčne prizerať súbojom mužov, bez strachu, preniknuté len pocitom sily a energie, ktorú videlo pred sebou. Tým sa u dievčat rozvíjali predpoklady k snívaniu, k fantazírovaniu; to sa totiž cenilo mimoriadne vysoko. Pretože tu neexistovala pamäť, nemohli sa tieto predispozície zvrhnúť. Tieto snové či fantazijné predstavy pretrvávali len dovtedy, kým pôsobil zodpovedajúci vonkajší podnet. Svoj základ mali vo vonkajších veciach. Nerozplývali sa v bezbrehosti. Bola to, takpovediac, fantastika a snenie samotnej prírody, vnorená do ženskej mysle.

Obydlia v dnešnom zmysle, s výnimkou neskorých čias, Lemurania nemali. Zdržiavali sa tam, kde k tomu vytvorila príležitosť samotná príroda. Napríklad jaskyne, ktoré využívali, prebudovávali a vybavovali len tým, čo bezprostredne potrebovali. Neskôr si stavali také jaskyne i zo zeme; pri týchto stavbách potom preukazovali vysokú zručnosť. Nesmieme si však predstavovať, že by nestavali aj umelé budovy. Ibaže tieto neslúžili na bývanie. Pôvodne vznikali z potreby, dávať prírodným predmetom človekom vynájdenú podobu. Vŕšky boli preformované tak, že človek nachádzal v ich forme radosť, uspokojenie. Kamene zostavovali z tých istých dôvodov, alebo aj preto, aby slúžili pri určitých činnostiach. Takýmito múrmi bývali obkolesené miesta, na ktorých sa utužovali deti. Stavby, ktoré slúžili starostlivosti o „božskú múdrosť a božské umenia“ boli ku koncu tejto éry čoraz mohutnejšie a umeleckejšie. Tieto zariadenia sa v každom ohľade líšili od toho, čím boli pre neskoršie ľudstvo chrámy, pretože slúžili súčasne ako miesta výuky a „vedecké“ pracoviská. Kto bol pokladaný za predurčeného, smel tu byť zasvätený do vedy o svetových zákonoch a ich uplatňovaní. Vrodená schopnosť mága sa tu rozvíjala smerom k umeniu a poznaniu. Dovoľené to mohlo byť len tým, ktorí si k tomu v najvyššej miere, všemožným zocelovaním vydobyli schopnosť sebaaprekonania. Pre všetkých ostatných bolo to, čo sa na týchto miestach odohrávalo, najhlbším tajomstvom. Človek sa tu učil bezprostredným nazeraním poznať a ovládať prírodné sily. Avšak toto učenie bolo také, že prírodné sily sa u človeka stávali silami vôle. Tak mohol sám vykonávať to, čo sa deje v prírode. To, čo neskorší človek uskutočňuje úvahou, kombináciou, malo vtedy charakter inštinktívnej činnosti. Slovo „inštinkt“ tu však nesmieme používať v tom istom zmysle ako sme zvyknutí vo svete zvierat. Aktivity lemurského ľudstva totiž vysoko prevyšovali všetko, čo môže prostredníctvom inštinktov vzniknúť vo zvieracom svete. Stáli dokonca vysoko nad tým, čo si odvtedy ľudstvo osvojilo prostredníctvom pamäte, rozumu a fantázie v umení i vo vede. Ak by sme pre tieto zariadenia chceli použiť nejaký termín, ktorý by nám umožnil, aby sme im lepšie porozumeli, mohli by sme ich nazvať „vysokými školami vôľových síl a moci jasnovidných predstáv“. Z nich vzišli ľudia, ktorí sa v každom ohľade stali vládcami ostatných. Podat' v slovách správnu predstavu o všetkých súvislostiach je dnes ťažké. Odvtedy sa totiž na Zemi všetko zmenilo. Celý ľudský život i samotná príroda boli iné; ľudská práca i vzťahy človeka k človeku sa preto úplne líšili od toho, čo je bežné dnes.

Vzdúch bol ešte hustejší ako v neskorších atlantských časoch a voda oveľa redšia. A to, čo dnes tvorí pevnú zemskú kôru, nebolo ešte také stvrdnuté ako neskôr. Rastlinný a zvierací svet sa vyvinul len po obojživelníky, vtáctvo a nižšie cicavce a po rastliny, ktoré sú príbuzné s našimi palmami a podobnými stromami. Všetky formy sa však odlišovali od dnešných. To, čo sa v súčasnosti vyskytuje len v malej podobe, bolo vtedy obrovsky vyvinuté. Naše malé paprade boli stromami a tvorili rozsiahle lesy. Súčasnú vyššie cicavce neexistovali. Naproti tomu väčšina ľudstva bola na takom nízkom vývojovom stupni, že ho musíme označiť ako zvierací. Vo všeobecnosti platí to, čo je tu napísané, len na malú časť ľudstva. Zvyšná časť žila živočíšne. Títo zvierací ľudia boli vonkajšou stavbou i spôsobom života odlišní od onej menšiny. Nijako zvlášť sa neodlišovali od nižších cicavcov, ktorí im boli v istom zmysle podobní i postavou.

Niekoľko slov musí byť ešte povedaných o význame spomínaných chrámových miest. To, čo sa tu pestovalo, nebolo vlastne náboženstvo. Bola to „božská múdrosť a umenie“. To, čo sa tu človeku dostávalo, pociťoval bezprostredne ako dar duchovných síl sveta. A keď sa účastnil tohto daru, považoval sám seba za „služobníka“ týchto síl. Cítil sa byť „posvätený“ pred všetkým neduchovným. Ak by sme chceli hovoriť o náboženstve na tomto stupni vývoja ľudstva, mohli by sme ho nazvať „náboženstvom vôle“. Náboženská nálada a posvätenie spočívali v tom, že človek ochraňoval sily, ktoré mu boli prepožičané, ako prísne, božské „tajomstvo“, že viedol život, ktorým posväcoval svoju moc. K osobám, ovládajúcim takéto sily, sa ostatní správali s veľkou bážňou a úctou. Táto bázeň a úcta pritom nevyplývali zo zákonov či z niečoho podobného, ale z bezprostrednej moci, ktorou títo ľudia disponovali. Kto nebol zasvätený, stál úplne samozrejme pod magickým vplyvom zasvätenca. A rovnako samozrejme bolo, že zasvätení sa pokladali za posvätené osoby. Ved' na svojich chrámových miestach nazerali hlboko do oblastí pôsobiacich prírodných síl, nahliadali do tvorivej dielne prírody. To, čo prežívali, bol styk s bytosťami, ktoré vytvárajú svet. Tento styk možno nazvať kontaktom s bohmi. A to, čo sa neskôr vyvinulo ako „zasvätenie“, ako „mystérium“, vzišlo z tejto pôvodnej podoby styku

ľudí s bohmi. V neskorších časoch sa musel tento styk pretvoriť inak, pretože ľudská predstavivosť, ľudský duch nadobudli inú podobu.

Zvlášť dôležitý je pokrok v lemurskom vývoji spôsobený tým, že ženy žili popísaným spôsobom. Rozvíjali tým zvláštne ľudské schopnosti. Ich s prírodou prepojená obrazotvornosť bola základom vyššieho vývoja predstavivosti. Prostredníctvom zmyslov prijímali do seba sily prírody a nechali ich pôsobiť v duši. Tým sa formovali základy pamäti. A s pamäťou vstúpila do sveta i schopnosť vytvárať prvé najjednoduchšie morálne pojmy. Na rozvoj vôle zameraná výchova mužského prvku nebola zo začiatku ničoho takého schopná. Muž inštinktívne nasledoval buď prírodné popudy, alebo vplyvy, ktoré pochádzali od zasvätených. Zo ženskva pochádzajú prvé predstavy o „dobre a zle“. Ženy tu počinajú milovať to, čo na ich predstavivosť zapôsobilo výnimočným dojmom a ostatné odmietať. Kým moc mužského prvku sa zameriavala viac na vonkajší účinok vôľových síl, na ovládanie prírodných síl, v ženskom prvku vzniká pôsobenie cez dušu, cez vnútorné, osobné sily človeka. Len ten, kto si uvedomí, že prvé pokroky týkajúce sa predstavivosti vykonali ženy, môže správne porozumieť vývoju ľudstva. Z tejto strany pochádza vývoj zvyklostí, súvisiacich so zmyslovou predstavivosťou, s rozvíjaním pamäti, ktoré sa stali zárodkami právneho života, istým druhom mravov. Zatiaľ čo muž sledoval prírodné sily a používal ich; žena sa stala ich prvou *vykladačkou*. To, čo tu vzniklo, bol zvláštny nový spôsob prežívania, rozjímavého života. Tento spôsob mal v sebe niečo oveľa osobnejšie ako ten mužský. Musíme si však predstaviť, že tento ženský spôsob bol zároveň istým druhom jasnovidnosti, hoci sa odlišoval od vôľovej mágie mužov. Žena bola vo svojej duši prístupná inému druhu duchovných síl. Takým, ktoré viac prehovárali k pocitovej zložke duše, menej k duchovnej, ktorej bol podriadený muž. Tak od mužov pochádzalo pôsobenie, ktoré bolo viac prírodno-božské a od žien to, ktoré bolo viac duševno-božské.

Vývoj, ktorý žena prekonala počas lemurských čias, prinášal so sebou to, že pri nástupe ďalšej - atlantskej - základnej rasy, jej na Zemi pripadla dôležitá úloha. Tento nástup sa uskutočnil pod vplyvom vysoko vyvinutých bytostí, ktoré boli oboznámené so zákonmi utvárania rás, a ktoré boli schopné existujúce sily ľudskej prirodzenosti usmerniť do takých koľají, aby mohla vzniknúť nová rasa. O týchto bytostiach budeme ešte zvlášť hovoriť. Predbežne stačí povedať, že v nich prebývala nadľudská múdrosť a moc. Z lemurského ľudstva vyčlenili istý malý okruh a určili ho za prarodičov budúcej atlantskej rasy. Miesto, na ktorom to uskutočnili, ležalo v tropickom pásme. Muži tohto okruhu sa pod ich vedením cvičili v ovládaní prírodných síl. Boli mocní a mali schopnosť získavať zo Zeme jej rozmanité poklady. Vedeli obrábať polia a ich plody využívať pre svoj život. Vďaka prísnej výchove, ktorou prechádzali, sa silná vôľa stala ich prirodzenosťou. Menej sa rozvíjala ich duša a city. Tie zato dospeli k svojmu rozvoju u žien. U nich existovala pamäť, fantázia a všetko, čo je s tým spojené.

Spomínaní vodcovia spôsobili, že sa táto skupina rozčlenila do malých skupiniek. Ich zriadenie a usporiadanie preniesli na ženy. Vďaka svojej pamäti získala žena schopnosť využiť všetky raz prežité skúsenosti a zážitky pre budúcnosť. To, čo sa včera ukázalo byť účelné, sa dnes zhodnocovalo a bolo jasné, že to bude užitočné i zajtra. Pravidlá spolunažívania pochádzali preto od ženy. Pod jej vplyvom sa vytvárali pojmy „dobra a zla“. Prostredníctvom svojho premietavého spôsobu života nadobudla zmysel pre prírodu. Z pozorovania prírody jej vyrástli predstavy, ktorými usmerňovala ľudské snaženie. Vodcovia to zariadili tak, že prostredníctvom ženskej *duše* sa vôľa, vrodená prírodná sila mužov zušľachtľovala a prečisťovala. Prirodzene musíme si to všetko predstaviť v zárodočných prvopočiatoch. Slová našej reči vyvolávajú ľahko hneď predstavy, ktoré sú vzaté z prítomnosti.

Duševný život mužov rozvíjali vodcovia okľukou cez prebudený duševný život žien. V označenej kolónii bol preto vplyv žien veľmi veľký. K nim musel ísť po radu, kto si chcel vyložiť znamenia prírody. Celý spôsob ich duševného života bol však ešte ovládaný „skrytými“ duševnými silami človeka. Nevystihneme to celkom, len približne, ak hovoríme o námesačnom nazeraní týchto žien. V istom druhu vyššieho snenia sa im odhaľovali tajomstvá prírody a vyplývali z nich popudy pre ich konanie. Všetko pre ne malo dušu a zjavovalo sa im v duševných silách a v duševných výjavoch. Odovzdávali sa tajomnému tkaniu svojich duševných síl. To, čo ich podnecovalo ku konaniu, boli „vnútorné hlasy“ alebo to, čo im povedali rastliny, zvieratá, kamene, vietor a oblaky, šesť stromov a pod..

Z takejto duševnej nálady vzniklo to, čo možno nazvať ľudským náboženstvom. Duševno v prírode a v ľudskom živote začalo byť postupne uctievané a vzývané. Niektoré ženy nadobudli výnimočné postavenie, pretože zo zvláštnych tajomných hlbín dokázali vyložiť, čo je obsiahnuté vo svete.

Tak sa mohlo stať, že to, čo žilo vo vnútri takýchto žien, sa presadilo ako istý druh prírodnej reči. Počiatok reči totiž spočíva v niečom, čo je podobné spevu. Sila myšlienky sa premieňala na počuteľnosť hlásky. Z pier „múdрых“ žien znel vnútorný rytmus prírody. Ľudia sa zhromažďovali okolo takých žien a ich spevavé vety pociťovali ako prejav vyšších mocností. Ľudská bohoslužba mala svoj počiatok v takýchto veciach. O „zmysle“ hovoreného však ešte v tých časoch nemožno hovoriť. Vnímali sa zvuk, tón a rytmus. Ľudia si pri tom nepredstavovali nič ďalšie, no nasávali silu počutého do duše. Celý proces sa odohrával pod vedením vyšších vodcov. Istým spôsobom, o ktorom teraz nie je možné ďalej hovoriť, našepkávali „múdрым“ kňazkám tóny a rytmy. Tak mohli zušľachtľujúco vplyvať na ľudské duše. Možno povedať, že až týmto spôsobom vznikol vlastný duševný život vôbec.

V kronike Akaša sa vo vzťahu k tejto oblasti vyskytujú pekné scény. Jednu takú popíšeme. Sme v lese, pri mohutnom strome. Na východe práve vyšlo slnko. Palmovitý strom, okolo ktorého boli ostatné stromy odstránené, vrhá mohutný tieň. Na sedadle zhotovenom so zriedkavých prírodných predmetov a rastlín sedí kňazka, jej uchvátená tvár je obrátená na východ. Pomaly v rytmickom slede jej splýva z pier niekoľko podivuhodných, stále sa opakujúcich hlások. V kruhoch dookola sedí istý počet mužov a žien so zasnenými tvármi, čerpajúc z počutého vnútorný život. Možno vidieť aj ďalšie scény. Na podobnom mieste podobne „spieva“ kňazka, no tieto tóny majú v sebe niečo mocnejšie, silnejšie. A ľudia okolo nej sa pohybujú v rytmickom tanci. Toto bol totiž ďalší spôsob, akým do ľudstva vošla „duša“. Tajomné rytmy, odpozorované z prírody, boli napodobované pohybmi vlastných údov. Človek sa tým cítil byť *zjednotený* s prírodou a s mocnosťami, ktoré jej vládnu.

Miesto na Zemi, na ktorom bol pripravovaný tento kmeň pre nastávajúcu ľudskú rasu, bolo na to zvlášť vhodné. Vtedy ešte rozbúrená Zem tu už bola do istej miery pokojná. Lemuria bola totiž v búrlivých pohyboch. Zem vtedy ešte nemala svoju neskoršiu pevnosť. Tenká povrchová vrstva bola všade podrytá vulkanickými silami, ktoré v slabších či silnejších prúdoch prerážali na povrch. Takmer všade boli mohutné vulkány a trvalo vyvíjali svoju ničivú činnosť. Ľudia boli navyknutí počítať s ňou pri všetkých svojich aktivitách. Jej oheň využívali pri svojej práci a vo svojich zariadeniach. Ich činnosť bola často taká, že prírodný oheň bol jej základom tak, ako dnes slúži pri ľudskej práci oheň umeľý.

Činnosťou vulkanického ohňa bol privodený i zánik Lemurie. Tá jej časť, na ktorej sa mal vyvíjať zárodok rasy Atlantídaňov, mala síce horúce podnebie, vcelku však bola pred vulkanickou činnosťou uchránená. Ľudská prirodzenosť sa tu mohla vyvíjať tichšie a pokojnejšie než v ostatných oblastiach Zeme. Od predošlého kočovného spôsobu života sa upúšťalo a stále sídla boli čoraz početnejšie.

Je potrebné si predstaviť, že ľudské telo v tých časoch ešte malo v sebe niečo veľmi tvárne, poddajné. Neustále sa pretváralo podľa toho, ako sa menil vnútorný život. Ešte nedávno predtým boli totiž ľudia v súvislosti so svojou vonkajšou stavbou značne odlišní. Rozhodujúci bol vonkajší vplyv okolia, podnebia. Až v označenej kolónii sa stávalo telo človeka čoraz viac výrazom jeho vnútorného duševného života. Vyskytoval sa v nej pokročilý, navonok ušľachtilejší formovaný ľudský druh. Musíme podotknúť, že až vodcovia svojou činnosťou vytvorili to, čo je skutočnou ľudskou postavou. Dialo sa to samozrejme celkom pomaly a postupne. Súslednosť bola taká, že najprv bol v človeku rozvinutý duševný život, a tomu sa prispôsobilo ešte poddajné a tvárne telo. Je zákonitosťou vývoja ľudstva, že s postupujúcim pokrokom má človek čoraz menší vplyv na utváranie svojho fyzického tela. Skutočne pevnú podobu nadobudlo fyzické telo človeka až s rozvojom sily rozumu a s tým súvisiacim spevnením zemských hornín, minerálov a kovov. V lemurských a ešte i atlantských časoch boli totiž kamene a kovy oveľa tvárnejšie ako neskôr. (To, že existujú potomkovia posledných Lemuranov a Atlantídaňov, ktorí dnes majú rovnako pevnú schránku ako neskôr utvorené ľudské rasy, tomu neodporuje. Tieto zvyšky starých rás sa museli prispôbiť zmeneným vonkajším pozemským pomerom a tiež sa stali ztuhnutejšími. Práve v tom spočíva dôvod, prečo upadajú a zanikajú. Nepretvorili sa dostatočne zvnútra, ale ich menej vyvinuté vnútro bolo zvonka vtlačené do meravých foriem a tým ustrnulo. A toto zastavenie vývoja je skutočným regresom, pretože potom aj vnútorný život upadal, keďže sa v spevnenej vonkajšej telesnosti nemohol správne vyžívať.)

Ešte väčšou premenlivosťou sa vyznačoval živočíšny život. O zvieracích druhoch existujúcich pred vznikom človeka a ich pôvode, ako aj o vzniku nových živočíšnych foriem už za existencie človeka budeme ešte hovoriť. Tu chceme povedať len toľko, že existujúce živočíšne druhy sa ustavične pretvárali a neustále vznikali nové. Táto premena bola samozrejme postupná. Jej príčiny spočívali čiastočne v zmene prostredia, v zmene spôsobu života. Zvieratá mali schopnosť výnimočne rýchleho prispôbovania sa novým podmienkam. Tvárne telo rýchlo prispôbovalo svoje orgány meniacim sa okolnostiam, takže po dlhšom či kratšom čase boli potomkovia určitého zvieracieho druhu len málo podobní svojim predkom. To isté, no v ešte vyššej miere platilo i o rastlinách. Najväčší vplyv na pretváranie ľudí i živočíchov mal samotný človek. Či už tým, že inštinktívne privádzal živé bytosti do takého prostredia, že v ňom nadobúdali určitú podobu, alebo tým, že sa pokúšal o ich chov. Pretvárajúci vplyv človeka na prírodu bol v porovnaní s dneškom nepomerne väčší. Zvlášť to platilo pre popísanú kolóniu. Tu sa totiž toto pretváranie dialo pod vedením vodcov, ľudia si ho však neboli vedomí. Do istej miery práve vďaka tomu, keď sa potom rozišli, aby založili rozličné atlantské rasy, prinášali si so sebou vysoko vyvinuté poznatky o chove zvierat a pestovaní rastlín. Kultúrna práca v Atlantíde bola potom v podstate dôsledkom týchto prinesených poznatkov. Aj tu je však potrebné zdôrazniť, že tieto poznatky mali inštinktívny charakter. A tak to v podstate pretrvalo aj v prvých atlantských podrasách.

Naznačená nadvláda duše ženy bola zvlášť silná na konci lemurských čias a trvala až po atlantské obdobie, v ktorom sa pripravovala štvrtá podrasa. Nesmieme si však predstavovať, že to platilo v prípade celého ľudstva. Platí to skôr pre tú časť obyvateľstva Zeme, z ktorej sa neskôr vyvinuli pokročilé rasy. A tento vplyv sa najsilnejšie týkal toho v človeku, čo bolo v ňom a na ňom „podvedomé“. Vytvorenie určitých stálych posunkov, jemnosti zmyslového nazerania, pocity krásna, veľká časť všetkým ľuďom spoločného pocitového a citového života vôbec, vzniká pôvodne pod duševným vplyvom ženy. Nebude príliš silným tvrdením, ak si správy z kroniky Akaša vyložíme nasledovne: „Telesná stavba a telesné prejavy, rovnako ako základy telesno-duševného života kultúrnych národov boli predznačené ženami.“

V ďalšom výklade sa vrátíme do ešte starších čias utvárania ľudstva, keď bolo obyvateľstvo Zeme jednopohlavné a popíšeme vznik dvojakého pohlavia.

Oddelenie pohlaví

Akokoľvek sa podoba človeka v starých časoch - tak ako sme ju popísali v predchádzajúcich výňatkoch - líšila od súčasnej, ak sa prenesieme do ešte dávnejšej minulosti ľudstva, dospejeme k ešte odlišnejším pomerom. I forma muža a ženy vznikla až v priebehu čias z ešte staršej základnej formy, v ktorej človek nebol ani jedným ani druhým, ale oboma súčasne. Kto si chce vytvoriť názor o týchto pradávno minulých časoch, nevyhnutne sa musí úplne oslobodiť od navyknutých predstáv, ktoré sú odvodené z toho, čo človek vidí okolo seba.

Doba, do ktorej teraz nazrieme, leží niečo pod stredom epochy, ktorá bola v predchádzajúcich odstavcoch označená ako lemurská. Ľudské telo vtedy pozostávalo z poddajných a tvárných látok. Aj ostatné pozemské formy boli ešte mäkké a tvárne. V porovnaní so svojou neskoršou ztuhnutosťou bola Zem v bobtnajúcom, tekutejšom stave. Keď sa vtedy ľudská duša vteľovala do hmoty, mohla si ju prispôbiť v oveľa vyššej miere ako neskôr. To, že duša prijme mužské alebo ženské telo, vyplýva z toho, že jej jedno či druhé vnútri vývoj vonkajšej pozemskej prírody. Kým ešte hmota nebola stuhnutá, mohla ju duša podriadit' svojim vlastným zákonom. Urobila telo odtlačkom svojej vlastnej podstaty. Keď však hmota zhustla, musela sa duša prispôbiť zákonom, ktoré hmote vtlačila vonkajšia pozemská príroda. V čase, keď ešte duša mohla ovládať hmotu, neutvárala svoje telo ani do mužskej, ani do ženskej podoby, ale dávala mu vlastnosti, ktoré boli súčasne obojím. Duša je totiž súčasne mužská i ženská. Nesie v sebe obe tieto prirodzenosti. Jej mužský prvok je príbuzný s tým, čo nazývame *vôľou*, ženský s tým, čo nazývame *predstavivosťou*.

Vonkajšie formovanie Zeme viedlo k tomu, že telo prijalo jednostrannú tvárnosť. Mužské telo nadobudlo podobu, ktorá je určená prvkom vôle, ženské naopak nesie charakter predstavy. Tak je možné, že dvojpoľavná mužsko-ženská duša prebýva v jednopoľavnom, mužskom *alebo* ženskom tele. V procese vývoja prijalo teda telo podobu určenú vonkajšími silami Zeme, do ktorej už duša nemohla vliť celú svoju silu. Niečo z tejto sily musela zadržať vo svojom vnútri a do tela mohla nechať vtiecť len jednu jej časť.

Ak sledujeme kroniku Akaša, ukazuje sa nasledovné. V dávnych dobách sa pred nami zjavujú ľudské podoby, mäkké a tvárne, úplne odlišné od neskorších. Nesú v sebe ešte súčasne mužskú i ženskú prirodzenosť. S plynutím času sa hmota zahusťuje; ľudské telo vystupuje v dvoch formách, z ktorých jedna je podobná neskoršej mužskej a druhá neskoršej ženskej. Kým ešte tento rozdiel neexistoval, každý človek zo seba samého mohol nechať vzísť iného človeka. Oplodnenie nebolo vonkajším procesom, ale niečím, čo sa odohrávalo vo vnútri jednotlivého ľudského tela. Tým, že sa telo stalo mužským alebo ženským, stratilo možnosť sebaoplodnenia. Aby sa mohol zrodiť nový človek, muselo spolupôbiť s iným telom.

Oddelenie pohlaví nastáva vtedy, keď sa Zem dostáva do istého štádia svojho zhustenia. Hustota hmoty viaže istú časť rozmnožovacej sily. A tá časť tejto sily, ktorá je ešte účinná, potrebuje doplnenie zvonku, protikladnú silu iného človeka. Rovnako v mužovi ako aj v žene však musí duša zadržať časť svojej pôvodnej sily v sebe. Túto časť nemôže použiť vo vonkajšom telesnom svete. A tak táto teraz smeruje do vnútra človeka. Nemôže sa prejaviť navonok; tým sa uvoľňuje pre vnútorné orgány. A tu nastáva dôležitý bod vo vývoji človeka. Predtým to, čo nazývame duchom, schopnosť myslenia, nemohlo nájsť v človeku svoje miesto. Táto schopnosť totiž nemohla nájsť žiaden orgán, cez ktorý by sa mohla realizovať. Duša využívala celú svoju silu navonok, na výstavbu tela. Teraz však môže tá duševná sila, ktorá vo vonkajšom svete nenachádza uplatnenie, vstúpiť do spojenia so silou ducha; a týmto spojením sa v tele vyvíjajú orgány, ktoré neskôr urobia z človeka mysliacu bytosť. Tak môže človek časť energie, ktorú predtým používal na splodenie seberovného, použiť na zdokonalenie svojej vlastnej podstaty. Mysliaci mozog si ľudstvo formuje tou istou silou, ktorou za dávnych čias oplodňoval človek sám seba. Myslenie je vykúpené jednopoľavnosťou. Odkedy ľudia neoplodňujú sami seba, ale sa oplodňujú navzájom, môžu časť svojej produktívnej sily obrátiť do vnútra a stať sa mysliacimi stvoreniami. A tak navonok predstavuje mužské a ženské telo len nedokonalú podobu duše; tá sa tým však vo svojom vnútri stáva dokonalejšou.

Táto premena človeka sa deje úplne pomaly a postupne. Stále viac sa popri starých dvojpoľavných ľudských podobách objavujú mladšie, jednopoľavné.

To, čo sa v človeku odohráva tým, že sa stáva duchovnou bytosťou, je opäť istý druh oplodnenia. Vnútorne orgány, ktoré môžu byť vytvorené nadbytočnou duševnou silou, sú oplodňované duchom. Duša je sama v sebe dvojčlenná: mužsko-ženská. Za starých čias tak formovala i svoje telo. Neskôr môže telo utvoriť len tak, že vo vonkajšom svete spolupôsobí s iným telom; ona sama tým nadobúda schopnosť spolupôsobiť s duchom. Odvtedy je človek pre vonkajšok oplodňovaný z vonku, pre vnútro z vnútra, prostredníctvom ducha. Tak teraz možno povedať, že mužské telo má ženskú a ženské mužskú dušu. Táto vnútorná jednostrannosť človeka je teraz vyrovnávaná oplodňovaním duchom. Tým sa táto jednostrannosť odstraňuje. Mužská duša v ženskom tele a ženská duša v mužskom tele sa opäť stávajú dvojpoľnými prostredníctvom oplodnenia duchom. Tak sú muž a žena vo svojej vonkajšej podobe odlišní; vo vnútri sa u oboch táto duševná jednostrannosť uzaviera do harmonického celku. Vo vnútri sa spájajú duch a duša v jednotu. Na mužskú dušu v žene pôsobí duch žensky a robí ju tak mužsko-ženskou; na ženskú dušu v mužovi pôsobí duch mužsky a stvára ju taktiež mužsko-žensky. Obojpoľnosť človeka sa z vonkajšieho sveta, v ktorom sa prejavovala v predlemurskej dobe, stiahla do jeho vnútra.

Vidíme, že vyššie vnútro človeka nijako nesúvisí s mužom a ženou. Predsa však pochádza vnútorná rovnosť z mužskej duše u ženy a zodpovedajúco zo ženskej duše u muža. Zjednotenie s duchom nakoniec spôsobuje rovnosť; ale že pred nastolením tejto rovnosti tu existuje odlišnosť - v tom sa skrýva *tajomstvo* ľudskej prirodzenosti. Poznanie tohto tajomstva je v tajnej vede veľmi dôležité. Je totiž kľúčom k dôležitým záhadám života. Predbežne nie je dovolené odstrániť závoj, prestierajúci sa nad týmto tajomstvom ...

Tak sa fyzický človek vyvinul od dvojpoľnosti k jednopoľnosti, k rozdeleniu na muža a ženu. Tým sa stal takou duchovnou bytosťou, akou je teraz. Nesmieme si však myslieť, že predtým neboli v spojení so Zemou žiadne poznávajúce bytosti. Ak sledujeme kroniku Akaša, ukazuje sa, že v prvých lemurských časoch bol neskorší fyzický človek svojim dvojakým pohlavím úplne inou bytosťou, ako je to, čo sa ako človek označuje dnes. Svoje zmyslové vnemy nemohol spájať s myšlienkami, nemyslel. Jeho život bol pudový. Jeho duša sa prejavovala výlučne v inštinktoch, žiadostiach, v animálnych chceniach atď. Jeho vedomie bolo *snové*; žil v *tuposti*. Popri tomto ľudstve tu však existovali i iné bytosti. Samozrejme i tieto boli obojpoľné. Za vtedajšieho stavu vývoja Zeme totiž nemohlo vzniknúť žiadne mužské alebo ženské ľudské telo. Neboli pre to ešte vytvorené vonkajšie podmienky. Existovali však bytosti, ktoré napriek dvojpoľnosti mohli získať poznanie a múdrosť. Bolo to možné tým, že tieto bytosti prekonali v ešte vzdialenejšej minulosti úplne iný vývoj. Ich duša bola schopná oplodnenia duchom bez toho, že by musela čakať na vývoj vnútorných orgánov fyzického ľudského tela. Duša dnešného človeka je schopná myslieť len za pomoci fyzického mozgu na základe toho, čo vníma zvonku za pomoci fyzických zmyslov. Je to dôsledok duševného vývoja človeka. Ľudská duša musela čakať, kým sa objavil mozog, ktorý sa stal jej sprostredkovateľom k duchu. Bez tejto okľuky by táto ľudská duša ostala bezduhá. Ustrnula by na stupni snového vedomia. Iné to bolo u spomenutých nadľudských bytostí. Ich duša si na predchádzajúcich stupňoch vývoja vyvinula duševné orgány, ktoré pre svoje spojenie s duchom nepotrebovali nič fyzické. Ich poznanie a múdrosť boli získané *nadzmyslovo*. Takéto poznanie sa nazýva intuitívnym. Súčasný človek dospeje k takejto intuícii, umožňujúcej kontakt s duchom bez prostredníctva zmyslov, až na neskoršom stupni svojho vývoja. Musí urobiť okľuku cez zmyslovú materiálnosť. Táto okľuka býva označovaná ako zostup ľudskej duše do hmoty alebo populárne ako „pád do hriechu“. Nadľudské bytosti ním vďaka svojmu inak uspošobnému vývoju nemuseli prechádzať. Pretože ich duša dosiahla vyšší stupeň, ich vedomie nebolo snové, ale vnútorne jasné; a tak poznávanie a získavanie múdrosti pre nich bolo *jasnovidnosťou*, ktorá nepotrebovala ani zmysly, ani orgán myslenia. Múdrosť, na ktorej je postavený svet, im prenikala rovno do duše. Preto sa mohli stať vodcami mladého ľudstva, nachádzajúceho sa zatiaľ v zajatí nevedomosti. Boli nositeľmi „prastarej múdrosti“, ku ktorej sa ľudstvo prediera už naznačenou okľukou. Od toho, čo nazývame „človekom“, sa líšia tým, že múdrosť k nim vyžarovala tak, ako k nám slnečné svetlo, ako bezprostredný dar „zhora“. „Človek“ bol v inej situácii. Múdrosť si mal získať prostredníctvom činnosti zmyslov a orgánu myslenia. Neprináležala mu ako bezprostredný dar. Musel po nej *túžiť*. Až keď v človeku žila *túžba* po múdrosti, mohol sa k nej prepracovať prostredníctvom spomenutých orgánov. V jeho duši sa musela prebudiť nová hnacia sila: *túžba po múdrosti*. Na predchádzajú-

cich vývojových stupňoch ľudská duša nemohla mať takúto túžbu. Jej žiadosti sa sústreďovali na to, čo prijímalo vonkajšiu podobu, čo sa v nej odohrávalo ako snový život; nie na poznávanie vonkajšieho sveta, na poznanie. Túžba vedieť nastupuje až s oddelením pohlaví.

Múdrosť bola nadľudským bytostiam daná prostredníctvom jasnovidnosti práve preto, že v sebe túto túžbu nemali. Čakali, kým múdrosť k nim prenikne tak, ako my čakáme slnečné svetlo, ktoré si v noci nemôžeme vyrobiť, ktoré k nám musí prísť ráno samé od seba. Túžba po poznaní vzniká práve tým, že si duša tvorí vnútorné orgány (mozog atď.), prostredníctvom ktorých sa ho zmocňuje. Je to dôsledok toho, že časť duševnej energie už nepôsobí navonok, ale do vnútra. No nadľudské bytosti, u ktorých sa neudialo toto rozdelenie duševných síl, zameriavajú celú svoju duševnú energiu navonok. Pre oplodnenie duchom tak majú k dispozícii aj tú navonok zameranú energiu, ktorou „človek“ vnútorne vytvára svoje poznávacie orgány. Tá energia, ktorú človek orientuje navonok, aby spolupôbil s niekým *iným*, je *láska*. Nadľudské bytosti zameriavali celú svoju *lásku* navonok, aby tak do ich duší mohla prúdiť svetová múdrosť. „Človek“ však môže orientovať navonok len jej časť. Stal sa zmyslovým; tým sa stala zmyslovou i jeho láska. Časť svojej bytosti odníma vonkajšiemu svetu a venuje ju svojej vlastnej vnútornej prestavbe. Tým je dané to, čo nazývame *sebectvom*. Keď sa stal „človek“ vo fyzickom tele mužom alebo ženou, mohol sa dávať len časťou svojej bytosti, jej druhou časťou sa od okolia izoloval. Stal sa sebeckým. Sebeckým sa stalo jeho vonkajšie pôsobenie, sebeckým sa stalo i jeho usilovanie o vnútorný rozvoj. Miloval preto, lebo *túžil*, a myslel rovnako preto, lebo *túžil*; a túžil po poznaní. Zoči-voči ešte detsky sebeckým ľuďom stáli vodcovia, nadľudské bytosti so svojou nezištnou, všemilujúcou povahou. Duša, ktorá u nich neprebýva v mužskom či ženskom tele, je sama o sebe mužsko-ženská. Miluje bez *túžby*. Tak milovala nevinná duša človeka pred oddelením pohlaví; nemohla však *poznávať*, pretože bola na nižšom stupni - v stave snového vedomia. Tak miluje i duša nadľudskej bytosti, ktorá však vďaka svojmu pokročilému vývoju napriek tomu môže i *poznávať*. „Človek“ musí prejsť sebectvom, aby mohol na vyššom stupni opäť dospieť k nezištnosti, teraz však už s úplne jasným vedomím.

Úlohou nadľudských bytostí, veľkých vodcov teraz bolo, aby mladého človeka poznačili svojím vlastným charakterom, *láskou*. Mohli to urobiť len s tou časťou jeho duševných síl, ktorá smerovala navonok. Tým vznikla *zmyslová láska*. Zmyslová láska je preto sprievodným znakom pôsobenia duše v mužskom alebo ženskom tele. Stala sa silou fyzického ľudského vývoja. Táto láska spája muža a ženu, kým sú fyzickými bytosťami. Na tejto láske spočíva napredovanie fyzického ľudstva. Spomínané nadľudské bytosti mali moc len nad touto láskou. Tá časť ľudskej duševnej energie, ktorá smeruje do vnútra a okľukou cez zmyslovosť má spieť k poznaniu, sa moci *týchto* nadľudských bytostí vymyká. Tieto totiž nikdy neklesli k vytvoreniu zodpovedajúcich vnútorných orgánov. Vonkajší pud mohli zaodiť do lásky, pretože navonok pôsobiaci láska bola ich vlastnou podstatou. Medzi nimi a mladým ľudstvom tým vznikla priepasť. Človeku mohli vstúpiť lásku, najprv v jej zmyslovej podobe; poznanie mu však dať nemohli, pretože ich vlastné poznanie nikdy neprešlo okľukou cez vnútorné orgány, ktoré si vytvára len človek. Nemohli preto hovoriť žiadnou takou rečou, ktorej by mohla rozumieť bytosť s mozgom.

Spomínané vnútorné orgány človeka boli teraz, v strede lemurskej doby, zrelé pre styk s duchom, hoci zatiaľ len na úrovni pozemského bytia; v nedokonalej, zárodočnej podobe si ich však ľudia vytvorili už na oveľa včasnejšom vývojovom stupni. Už v predchádzajúcich dobách totiž duša prešla fyzickým vtelovaním. Nie síce na Zemi, no na iných nebeských telesách už žila v zahustenej hmote. Presnejšie to budeme môcť rozviesť až neskôr. Nateraz povieme len toľko, že pozemské bytosti žili predtým na inej planéte a vzhľadom na okolnosti, ktoré tam vládli, sa rozvinuli do takého stavu, v akom boli, keď sa objavili na Zemi. Hmotu tejto predchádzajúcej planéty odložili ako šaty. Na vývojovom stupni, ktorý vďaka nej dosiahli, boli zrelými duševnými zárodkami so schopnosťou vnímať, cítiť atď., jednoducho viesť taký snový život, ktorý im bol vlastný ešte aj v prvých štádiách pozemského bytia. Spomínané nadľudské bytosti, vodcovia na poli lásky, boli však už aj na predchádzajúcej planéte takí dokonalí, aby nemuseli klesnúť k vytváraniu základov oných vnútorných orgánov.

Existovali však ešte iné bytosti, ktoré neboli až také pokročilé ako vodcovia lásky a ktoré na predchádzajúcej planéte prináležali oveľa viac k „ľuďom“, ktoré však ľudí predbehli. A tak na začiatku

pozemského vývoja boli síce ďalej než ľudia, predsa však ešte stále na takom stupni, na ktorom musí byť poznanie získavané pomocou vnútorných orgánov. Tieto bytosti boli vo výnimočnej situácii. Boli príliš pokročilé na to, aby prijali mužské alebo ženské fyzické ľudské telo, neboli však ešte tak ďaleko, aby mohli prostredníctvom úplnej jasnovidnosti pôsobiť rovnocenne s vodcami lásky. *Bytosťami lásky* ešte byť nemohli, nemohli však už byť ani „ľuďmi“. Jediná možnosť bola, aby ako poloviční nadľudia, predsa však za pomoci ľudí, pokračovali vo svojom vlastnom vývoji. Mohli hovoriť rečou, ktorá bola pochopiteľná bytostiam s mozgom. Tým boli podnecované do vnútra orientované ľudské duševné sily a mohli sa tak spojiť s poznaním a múdrosťou. Až tak sa dostala na Zem múdrosť v ľudskej podobe. Touto ľudskou múdrosťou sa mohli živiť oní „poloviční nadľudia“, aby dosiahli to, čo im ešte chýbalo k dokonalosti. Stali sa tak pôvodcami ľudskej múdrosti. Nazývajú sa preto *nositeľmi svetla* (Lucifer). Mladé ľudstvo teda malo dvojakých vodcov: bytosti lásky a bytosti múdrosti. Keď na tejto Zemi prijala ľudská prirodzenosť svoju súčasnú podobu, bola akoby napnutá medzi láskou a múdrosťou. Bytosťami lásky bola podnecovaná k fyzickému vývoju, bytosťami múdrosti k zdokonaleniu svojho vnútra. V dôsledku fyzického vývoja sa ľudstvo rozvíja z generácie na generáciu, tvorí nové kmene a nové rasy; vnútorným vývojom sa jednotlivci blížia k vnútornej dokonalosti, stávajú sa vediacimi, mudrcami, umelcami, technikmi atď. Fyzické ľudstvo postupuje od rasy k rase; fyzickým vývojom prenáša každá rasa na tú nasledovnú svoje zmyslovo vnímateľné vlastnosti. Platí tu zákon dedičnosti. Deti v sebe nesú fyzické vlastnosti otcov. Nad tým leží duchovno-duševné zdokonaľovanie, ktoré sa môže diať len vývojom duše zo samej seba. A tým stojíme pred zákonom duševného vývoja v rámci pozemského bytia. Tento vývoj súvisí so zákonom a tajomstvom *zrodenia a smrti*.

Posledné obdobie pred oddelením pohlaví

Teraz popíšeme stav človeka pred jeho rozštiepením na mužské a ženské pohlavie. Jeho telo vtedy pozostávalo z poddajnej a tvárnej hmoty. Vôľa nad ňou mala oveľa väčšiu moc, ako to bolo v prípade neskoršieho človeka. Keď sa človek oddelil od svojej rodičovskej bytosti, vyzeral ako síce už diferencovaný, no ešte nedokonalý organizmus. Ďalší vývoj jeho orgánov sa uskutočňoval mimo rodičovskej bytosti. Mnohé z toho, čo neskôr dozrievalo vo vnútri materskej bytosti, sa vtedy zdokonaľovalo mimo nej prostredníctvom sily, ktorá je príbuzná s našou silou vôle. Pre takéto vonkajšie dozrievanie bola nevyhnutná opatera zo strany predka. Človek prichádzal na svet s určitými orgánmi, ktoré neskôr odvrhol. Iné, ktoré boli v jeho počiatkovej podobe ešte úplne nedokonalé, sa rozvíjali. V celom procese sa dialo niečo, čo možno porovnať s formovaním sa z podoby vajíčka a s odložením vaječnej škrupiny; nesmieme však pri tom myslieť na nejakú pevnú vaječnú škrupinu.

Telo človeka bolo teplokrvné. Musíme to zdôrazniť, pretože v ešte skorších časoch to bolo, ako neskôr ukážeme, inak. Dozrievanie mimo materskej bytosti sa dialo vplyvom zvýšenej teploty, ktorá bola privádzaná zvonku. Vôbec si však nesmieme myslieť, že by bol „vaječný človek“, ako ho možno stručne nazvať, vysedený z vajíčka. Teplotné a ohňové pomery boli na vtedajšej Zemi iné ako neskôr. Človek dokázal prostredníctvom svojich síl pripútať oheň, prípadne teplo, na isté konkrétne miesto. Mohol ho takpovediac priťahovať (koncentrovať). Tak ho bol schopný privádzať mladej bytosti, ktorá ho potrebovala pre svoje dozrievanie.

Najviac vyvinutými ľudskými orgánmi boli vtedy pohybové orgány. Dnešné zmyslové orgány boli ešte úplne nerozvinuté. Najpokročilejší bol orgán sluchu, ďalej orgány vnímania chladu a tepla (pocitové zmysly), oveľa zaostalejšie bolo vnímanie svetla. Človek teda prichádzal na svet so sluchom a hmatom; vnímanie svetla sa rozvinulo až neskôr.

Všetko, o čom tu hovoríme, zodpovedá poslednému obdobiu pred rozdelením pohlaví. Toto sa odohrávalo pomaly a postupne. Už dlho pred jeho vlastným nástupom sa ľudia vyvíjali tak, že jedno individuum sa rodilo s viac mužským, iné s viac ženským charakterom. Predsa však mal každý človek k dispozícii i charakter opačného pohlavia, takže bol schopný sebaoplodnenia. Sebaoplodnenie však nebolo možné kedykoľvek, ale záviselo od vplyvu vonkajších okolností v určitých ročných obdobiach. Človek vôbec v mnohých veciach do veľkej miery závisel od vonkajších podmienok. Týmto vonkajším okolnostiam, napríklad polohe Slnka a Mesiaca, musel prispôsobovať všetky svoje záležitosti. Toto usmerňovanie sa však nedialo vedome v dnešnom zmysle slova, ale spôsobom, ktorý musíme nazvať viac inštinktívnym. A tým už poukazujeme na duševný život vtedajšieho človeka.

Tento duševný život nemôžeme označiť ako skutočný vnútorný život. Telesné a duševné činnosti a vlastnosti neboli ešte od seba prísne oddelené. Duša ešte spoluprežívala vonkajší prírodný život. Bol to predovšetkým sluch, na ktorý mohutne pôsobil každý jednotlivý záchvev z okolia. Každý záchvev vzduchu, každý okolitý pohyb bol „počutý“. Pohyby vetra a vody sa prihovárali k človeku „veľavravnou rečou“. Bolo to vnímanie tajomného tkania a rašenia prírody, ktoré týmto spôsobom prenikalo k človeku. A toto tkanie a rašenie doznievalo v jeho duši. Jeho činnosť bola ozvenou týchto vplyvov. Premieňal v ňu svoje zvukové vnemy. Žil v pohybe zvukov a vyjadroval ich svojou vôľou. Týmto spôsobom bol podnecovaný k celej svojej každodennej činnosti. V o niečo menšej miere bol ovplyvnený podnetmi získavanými pociťovaním. Aj tieto však mali významnú úlohu. Svoje okolie „pociťoval“ svojím telom a správal sa podľa toho. Na základe takýchto pocitov vedel, kedy a čo má robiť. Vedel, kde sa má usadiť. Rozpoznal vďaka nim nebezpečenstvá, ktoré ohrozovali jeho život a vyhýbal sa im. Podľa nich reguloval svoj príjem potravy.

Úplne inak ako neskôr prebiehal jeho ďalší duševný život. V duši žili *obrazy* vonkajších vecí a nie predstavy o nich. Keď človek napríklad vstúpil z chladnejšieho do teplejšieho priestoru, objavil sa v duši určitý farebný obraz. Tento farebný obraz však nijako nesúvisel s akýmkoľvek vonkajším predmetom. Pochádzal z istej vnútornej, s vôľou príbuznej sily. Takéto obrazy neustále naplňali dušu. Celé to možno porovnať len s prichádzajúcimi a uplyvajúcimi snovými predstavami človeka. Tieto obrazy však vtedy neboli náhodné, ale zákonité. Na tomto stupni vývoja ľudstva preto nemožno hovoriť o snovom, ale o obraznom vedomí. Predovšetkým naplňali toto vedomie farebné obrazy. Neboli však jediné. Človek putoval svetom a svojím sluchom a pociťovaním spoluprežíval deje tohto sveta, ten sa

však v jeho duši odrážal v obrazoch, ktoré sa vôbec nepodobali tomu, čo sa nachádzalo vo vonkajšom svete. S týmito duševnými obrazmi sa spájali rozkoš a utrpenie v oveľa menšej miere, ako je to v prípade tých predstáv dnešného človeka, ktoré sú odrazom vnemov vonkajšieho sveta. Jeden síce spôsobil radosť, iný nechutť, ďalší nenávisť a ďalší lásku; tieto pocity však mali oveľa nevyraznejší charakter. Silné pocity boli naproti tomu spôsobované niečím iným. Človek bol vtedy oveľa obratnejší, čulejší ako neskôr. Všetko v jeho okolí a i obrazy v jeho duši ho podnecovali k činnosti, k pohybu. Keď sa táto jeho aktivita mohla prežívať nehatene, pociťoval blaho; keď však bola jeho činnosť z ktoréhokoľvek strany obmedzovaná, doliehala naňho nespokojnosť, mrzutosť. Jeho pocitový život, jeho bolesť a jeho blaženosť boli určované prítomnosťou alebo neprítomnosťou prekážok, stavajúcich sa jeho vôli. A táto blaženosť, prípadne bolesť sa v jeho duši opäť prejavovali ako živý svet obrazov. Keď sa mohol prejavovať úplne slobodne, žili v ňom svetlé, jasné, pekné obrazy; ak bol vo svojej pohyblivosti brzdený, obrazy, ktoré povstávali v jeho duši, boli temné, deformované.

Doteraz sme popisovali priemerné ľudstvo. Duševný život tých, ktorí sa vyvinuli na istý druh nadľudských bytostí, bol iný (pozri s.44). Nemal inštinktívny charakter. Tieto bytosti si dokázali vedome vyložiť hlbšie tajomstvá prírody, ktoré vnímali prostredníctvom svojho sluchu a pociťovania. V šume vetra, v šeleste stromov sa im odhaľovali zákony, *múdrosť* prírody. A v obrazoch ich duše neboli dané prosté odrazy vonkajšieho sveta, ale podoby duchovných mocností sveta. Nevnímali zmyslové veci, ale duchovné bytosti. Priemerný človek pociťoval napríklad strach a v jeho duši povstal škaredý, temný obraz. Nadľudská bytosť dostávala týmito obrazmi správy, zjavenia od duchovných bytostí sveta. Prírodné procesy sa mu nezdarili byť závislými od neživých prírodných zákonov, ako je to u dnešných vedcov, ale sa mu javili ako skutky duchovných bytostí. Vonkajšia skutočnosť neexistovala, pretože neboli žiadne vonkajšie zmysly. Vyšším bytostiam sa však otvárala duchovná skutočnosť. Duch do nich žiaril tak, ako dnes žiari do telesného oka človeka slnko. Poznávanie týchto bytostí bolo v plnom zmysle tým, čo sa nazýva intuitívnym poznaním. Nebolo to žiadne kombinovanie a špekulácia, ale bezprostredné nazeranie tvorenia duchovných bytostí. Tieto nadľudské individuality mohli preto preberať správy z duchovného sveta priamo svojou vôľou. Vedome viedli iných ľudí. Prijímali svoje poslanie z duchovného sveta a konali podľa neho.

Keď nastalo obdobie, v ktorom sa oddelili pohlavia, tieto bytosti pokladali za svoju úlohu vplývať na nový život v zmysle svojej misie. Od nich vychádzalo usmerňovanie pohlavného života. Od nich pochádzali všetky úpravy, ktoré sa vzťahovali k rozmnožovaniu ľudstva. Konali pri tom úplne vedome; ostatní ľudia to však mohli pociťovať len ako do nich vložený inštinkt. Pohlavná láska bola do človeka vložená bezprostredným prenosom myšlienok a všetky jej prejavy boli zo začiatku toho najušľachtilejšieho druhu. Všetko, čo sa v tejto oblasti stalo škaredým, pochádza z neskoršieho obdobia, v ktorom sa stal človek samostatnejším a pokazil pôvodný čistý pud. V tomto staršom období neexistovalo žiadne sebecké uspokojovanie pohlavného pudu. Všetko tu bolo obetnou službou pre pokračovanie ľudského bytia. Rozmnožovanie bolo pokladané za posvätnú záležitosť, za službu, ktorú človek prináša svetu. A obetní kňazi boli vodcami a usmerňovateľmi v tejto oblasti.

Iného druhu boli vplyvy polonadľudských bytostí (pozri s.44-45). Neboli vyvinuté až do takého stupňa, aby mohli úplne čisto prijímať zjavenia z duchovného sveta. Ich duševné obrazy pozostávali popri týchto dojmoch z duchovného sveta, aj z vplyvov zo zmyslovej Zeme. V plnom slova zmysle nadľudské bytosti necítili prostredníctvom podnetov z vonkajšieho sveta žiaden pôžitok, ani žiadnu bolesť. Boli úplne oddané zjaveniam duchovných mocností. Múdrosť k nim prúdila tak, ako k zmyslovým bytostiam svetlo; ich vôľa sa nezameriavala na nič iné, ako na konanie v zmysle tejto múdrosti. A toto konanie bolo ich najväčším pôžitkom. Múdrosť, vôľa a konanie tvorili ich podstatu. U polonadľudských bytostí to bolo inak. Mali potrebu prijímať podnety zvonku a s uspokojovaním tejto potreby sa im spájal pôžitok, s neuspokojovaním nechutť. Tým sa odlišovali od nadľudských bytostí, ktorým neboli vonkajšie dojmy ničím iným než potvrdením duchovných zjavení. Mohli nahliadnuť do sveta, no nedostávalo sa im nič iné, ako zrkadlový obraz toho, čo už prijali z ducha. Polonadľudské bytosti sa dozvedali niečo pre ne nové, a preto sa práve *ony* mohli stať vodcami ľudstva, keď sa prosté obrazy v dušiach ľudí premenili na odrazy, predstavy vonkajších predmetov. Toto sa udialo, keď sa časť pôvodnej rozmnožovacej sily človeka obrátila do vnútra, keď sa začali vyvíjať bytosti s mozgom. Pro-

stredníctvom mozgu rozvíjal potom aj človek schopnosť premieňať vonkajšie zmyslové dojmy na predstavy.

Musíme teda povedať, že človek bol polonadľudskými bytosťami vedený k tomu, aby zameral svoje vnútro na vonkajší zmyslový svet. Nebolo mu dovolené vystavovať bezprostredne svoje duševné obrazy čistým duchovným vplyvom. Od nadľudských bytostí získal schopnosť rozmnožovať svoje bytie prostredníctvom inštinktívneho pudu. Duchovne by bol zo začiatku ďalej viedol istý druh snového bytia, keby neboli zasiahli polonadľudské bytosti. Pod ich vplyvom sa jeho duševné obrazy zamerali na vonkajší zmyslový svet. Stal sa bytosťou, ktorá si je v zmyslovom svete vedomá samej seba. Tým sa dosiahlo, že človek sa pri svojom konaní mohol vedome riadiť vnemami zo zmyslového sveta. Predtým konal na základe istého druhu inštinktu, bol v zakliatí svojho vonkajšieho okolia a síl vyšších individualít, ktoré na neho pôsobili. Teraz začal nasledovať popudy a zvody svojich predstáv. A tým sa dostala do sveta ľudská svojvôľa. To bol počiatok „dobra a zla“.

Skôr, ako budeme týmto smerom pokračovať ďalej, je najprv potrebné povedať niečo o okolí človeka na Zemi. Popri ňom tu existovali zvieratá, ktoré boli *svojím* spôsobom na tom istom vývojovom stupni ako on. Dnešnou terminológiou by sme ich pomenovali plazmi. Okrem nich sa vyskytovali nižšie formy živočíšneho sveta. No medzi človekom a zvieratami bol podstatný rozdiel. Kvôli svojmu ešte tvárnemu telu mohol žiť človek len v tých oblastiach Zeme, ktoré ešte neprešli do svojej najhrubšej materiálnej podoby. A v týchto oblastiach žili spolu s ním zvieracie bytosti, ktorých telo bolo podobne plastické. V iných oblastiach však žili zvieratá, ktoré už mali zhustené telá a vyvinuli už jednopohlavnosť a zmysly. Odkiaľ pochádzali, ukážeme neskôr. Nemohli sa už vyvíjať ďalej, pretože ich telá prijali hustejšiu materiálnosť príliš skoro. Niektoré ich druhy potom zanikli; niektoré sa potom svojím spôsobom pretvorili do dnešných podôb. Človek mohol dospieť k vyšším formám vďaka tomu, že zostal v oblastiach, ktoré zodpovedali jeho vtedajšiemu stavu. Vďaka tomu zostalo jeho telo natoľko ohybné a tvárne, že si bol schopný vyšpecifikovať orgány, ktoré mohli byť oplodnené duchom. Potom už bolo jeho vonkajšie telo natoľko zrelé, že mohlo prejsť do hustejšej materiálnosti a stať sa pre jemnejšie duchovné orgány ochranným obalom. No nie všetky ľudské telá boli také pokročilé. Boli i zaostalejšie. Tie boli sprvu oživené duchom. Ďalšie neboli. Aj keby k nim totiž prenikol duch, kvôli ešte nedokonalým vnútorným orgánom by sa bol mohol rozvinúť len nepatrne. Tak sa museli tieto ľudské bytosti rozvíjať zatiaľ bezduchým spôsobom. Tretia skupina bola pokročilá natoľko, že sa v nej mohli uplatniť slabé duchovné vplyvy. Stála medzi dvomi predchádzajúcimi skupinami. Jej duchovná činnosť zostávala tupá. Musela byť vedená vyššími duchovnými bytosťami. Medzi týmito tromi druhmi existovali všemožné prechody. Ďalší vývoj bol v tejto situácii možný len tak, že časť ľudských bytostí sa vyvinula vyššie na úkor tých ostatných. Najprv museli byť obetovaní tí úplne bezduchí. Miešanie sa s nimi s cieľom rozmnožovania by aj tých lepšie vyvinutých zrazilo na ich úroveň. Všetko, čo prijalo ducha, bolo od nich preto oddelené. Tým čoraz viac upadali na zvierací stupeň. Popri človeku tak vznikli človeku podobné zvieratá. Človek na svojej ceste, takpovediac, opustil časť svojich bratov, aby sám mohol postúpiť vyššie. Tento proces tým však nebol v žiadnom prípade uzavretý. Aj spomedzi ľudí s tupým duchovným životom mohli tí, čo stáli trochu vyššie, postúpiť len tak, že boli vtiahnutí do spoločenstva s vyššími a oddelili sa od tých, čo boli menej naplnení duchom. Len tak mohli vyvinúť telá, ktoré potom boli určené na prijatie celého ľudského ducha. Až po určitom čase pokročil fyzický vývoj natoľko, že v tomto smere nastalo ustálenie a všetko, čo ležalo za určitou hranicou, sa udržalo vnútri ľudskej sféry. Životné pomery na Zemi sa medzitým natoľko zmenili, že ďalším vylučovaním by nevznikli zvieratá, ale stvorenia úplne neschopné života. To, čo bolo vylúčené do živočíšna, alebo vymrelo, alebo to prežíva v rozličných vyšších živočíchoch. V týchto zvieratách teda môžeme vidieť bytosti, ktoré museli ustrnúť na ranom stupni ľudského vývoja. Neuchovali si však tú istú podobu, akú mali pri svojom odčlenení, ale klesli z vyššieho na nižší stupeň. Opice sú tak naspäť sa vyvinuvšími ľuďmi predchádzajúcej epochy. Tak, ako bol človek kedysi nedokonalejší, ako je dnes, ony boli kedysi dokonalejšími, ako sú teraz. Čo však ostalo vo sfére ľudského, prekonalo podobný proces len v rámci ľudskej sféry. Aj v mnohých spoločenstvách divochov vidíme upadnutých následníkov kedysi vyššie stojacich ľudských foriem. Neklesli až po stupeň živočíšna, ale len po stupeň divožstva.

Nesmrtelný v človeku je duch. Ukázali sme, kedy duch vstúpil do tela. Predtým prislúchal iným regiónom. S telom sa mohol spojiť až vtedy, keď toto dosiahlo určitý stupeň svojho vývoja. Až potom, keď úplne porozumieme tomu, ako sa uskutočnilo toto spojenie, môže sa nám objasniť význam zrodenia a smrti a až vtedy môžeme rozpoznať podstatu večného ducha.

Hyperborejská a polárna epocha

Nasledujúci výklad z kroniky Akaša sa vracia do čias, ktoré predchádzali tomu, čo bolo popísané v posledných kapitolách. Odvážny krok, na ktorý sa podujímame týmto výkladom, je vzhľadom na materialistický spôsob myslenia našich čias azda ešte väčší ako ten, čo bol spojený s predchádzajúcim výkladom. Zoči-voči takýmto veciam je v súčasnosti ihneď naporúdzi obvinenie z fantazirovania a nepodloženej špekulácie. Ak vieme, ako ďaleko môže byť v dnešnom zmysle prírodovedne vzdelaný človek od toho, aby tieto veci bral vôbec vážne, k ich zverejneniu nás môže viesť len vedomie, že o nich referujeme verne v zmysle duchovnej skúsenosti. Nie je tu povedané nič, čo by nebolo starostlivo preverené prostriedkami duchovnej vedy. Prírodovedec nech je k duchovnej vede tolerantný aspoň tak, ako je táto tolerantná k prírodovednému spôsobu myslenia. (Porovnaj môj „Svetonázor a názory na život v 19. storočí“, kde som, ako dúfam, ukázal, že viem oceniť materialisticko-prírodovedný náhľad.³) Tých, ktorí sú týmto duchovnovedným záležitostiam naklonení, však chcem v súvislosti s nasledujúcim výkladom na niečo upozorniť. Na rad teraz prichádzajú zvlášť dôležité veci. A všetko to prináleží dávno uplynulým časom. Rozlúštenie kroniky Akaša v tejto oblasti nie je práve ľahké. Ten, kto o tom píše, si v žiadnom prípade nerobí nárok na akúkoľvek vieru vo svoju autoritu. Chce len odovzdať to, čo preskúmal podľa svojich najlepších síl. Bude rád každej korektúre, ktorá sa zakladá na vecnom poznaní. Číti sa byť povinný popísať tieto procesy vo vývoji ľudstva, pretože ho k tomu nútia znamenia doby. Tentoraz pre to bolo nutné načrtnúť obrysy veľkého časového úseku, aby tým bol daný istý nadhľad. Mnohé z toho, čo je teraz len naznačené, bude ešte neskôr rozvedené presnejšie. Záznamy v kronike Akaša sú len ťažko preložiteľné do našej bežnej reči. Ľahšie sa odovzdávajú prostredníctvom symbolickej znakovkej reči, bežnej v tajných školách, ktorej zverejnenie však ešte v súčasnosti nie je dovolené. Nech teda čitateľ prijme mnohé nejasné a ťažko pochopiteľné a usiluje sa prepracovať k porozumeniu tak, ako sa pisateľ pokúsil prepracovať k všeobecne pochopiteľnému spôsobu výkladu. Čitateľ bude za mnohé ťažkosti pri čítaní odmenený, keď zhladne hlboké tajomstvá, týkajúce sa najvýznamnejších ľudských záhad, ktoré tu budú naznačené. Z týchto „akašických záznamov“, ktoré sú pre výskumníka tajnej vedy rovnako nepochybnými skutočnosťami, ako sú hory a rieky pre zmyslové oko, človeku vyviera skutočné sebazpoznanie. Chyba vo vnímaní je samozrejme možná tam ako i tu. Upozorniť chceme iba na to, že v predkladanej stati budeme hovoriť najprv len o vývoji človeka. Popri ňom prebieha samozrejme i vývoj ďalších prírodných ríš, minerálnej, rastlinnej a živočíšnej. O tom budú pojednávať ďalšie kapitoly. Potom budeme hovoriť aj o mnohom, čo postaví spory o človeku do pochopiteľnejšieho svetla. V duchovnovednom zmysle totiž nie je možné hovoriť o vývoji ďalších pozemských ríš skôr, ako bude popísaný postupný pokrok človeka.

*

Keď sa vrátíme do ešte vzdialenejšej minulosti vývoja Zeme ako v predchádzajúcich kapitolách, dostávame sa k čoraz jemnejším materiálnym pomerom na našom nebeskom telese. Látky, ktoré neskôr spevnili, boli predtým v tekutom, ešte dávnejšie v plynnom a v najvzdialenejšej minulosti v najjemnejšom (éterickom) stave. Až klesajúca teplota spôsobila spevnenie hmoty. Vráťme sa teraz k najjemnejšiemu éterickému stavu hmoty nášho pozemského bydliska. Práve v tejto vývojovej etape sa nachádzala Zem, keď na ňu vstúpil človek. Človek predtým prináležal iným svetom, o ktorých budeme hovoriť neskôr. Upozorníme len na to, čo tomuto bezprostredne predchádzalo. Bol to takzvaný astrálny alebo duševný svet. Bytosti tohto sveta nevedli žiaden vonkajší (fyzický) telesný život. Rovnako ani človek, ktorý si práve vyvinul, v predchádzajúcej kapitole spomínané, obrazné vedomie. Mal pocity, žiadosti. No všetko to bolo uzavreté v duševnom tele. Taký človek by bol viditeľný len jasnovidnému pohľadu. A vo všeobecnosti mali všetky vyššie vyvinuté vtedajšie ľudské bytosti takúto jasnovidnosť, hoci bola úplne tupá a snová. Nebola to seba si vedomá jasnovidnosť. Tieto astrálne bytosti sú v určitom zmysle predchodcami človeka. To, čo dnes nazývame „človekom“, už v sebe nesie seba si vedomého *ducha*. Ten sa zjednotil s bytosťou, ktorá povstala z týchto predchodcov v strede lemurského obdobia. (Na toto zjednotenie sme už poukazovali v predchádzajúcich statiach. Keď tu vyloží-

³ V roku 1914 vyšlo nové vydanie doplnené o dielo "Prehistória západnej filozofie až po súčasnosť" pod názvom "Náčrt dejín záhad filozofie", súborné vydanie 1968.

me vývojový postup predchodcov človeka až po toto obdobie, budeme o tejto veci hovoriť ešte raz presnejšie.)

Duševní alebo astrálni predchodcovia človeka boli umiestnení na jemnú alebo éterickú Zem. Jej jemnú materiu postupne vsiakli do seba ako, hrubo povedané, špongia. Tým, že sa takto prenikli hmotou, vytvorili si éterické telá. Tieto mali pozdĺžnu eliptickú formu, jemnými odtienkami látky však už boli predznačené končatiny a neskôr sa utvárajúce orgány. Celý proces v tejto mase bol však fyzikálno-chemický; duša ho iba usmerňovala a ovládala. Keď takáto masa látky dosiahla určitú veľkosť, rozštiepila sa vo dvoje, pričom každá časť mala rovnakú podobu, ako bola tá, z ktorej vznikla a aj sa v nej uskutočňovali rovnaké procesy. Každý takýto nový tvar bol obdarený dušou rovnako, ako materská bytosť. Vyplývalo to z toho, že na pozemskú scénu nevstúpil nejaký konkrétny počet duší, ale niečo ako duševný strom, ktorý zo svojich spoločných koreňov mohol nechať vzísť nespočetný počet duší. Tak ako rastlina vyraší z nespočetného počtu semien vždy nanovo, tak i duševný život v bezpečte výhonkov, ktoré vyplynuli z pokračujúceho štiepenia. (Od začiatku bol však k dispozícii len úzko obmedzený počet duševných *druhov*, ako o tom budeme hovoriť neskôr. V rámci týchto druhov sa však vývoj odohrával popísaným spôsobom. Každý duševný druh vyháňal nespočetné výhonky.)

Vstupom do pozemskej materiálnosti sa ale v samotných dušiach udiala významná zmena. Dovtedy, kým duše nemali na sebe nič materiálne, nemohol na ne pôsobiť ani žiaden vonkajší materiálny proces. Všetko, čo na ne vplývalo, bolo duševné, jasnovidné. Spolužili s duševnom vo svojom okolí. Takto spoluprežívané bolo všetko, čo bolo vtedy k dispozícii. Vplyvy kameňov, rastlín, zvierat, ktoré v tom čase existovali tiež len ako duševné (astrálne) útvary, boli pociťované ako vnútorné duševné zážitky. Pri vstupe na Zem k tomu pribudlo niečo celkom nové. Vonkajšie hmotné procesy pôsobili na dušu, ktorá samotná vystupovala v materiálnom odeve. Zo začiatku to boli len pohybové deje tohto materiálneho vonkajšieho sveta, ktoré vyvolávali pohyby i vo vnútri éterického tela. Tak, ako my dnes vnímame chvenie vzduchu ako zvuk, vnímali éterické bytosti záchvevy éterickej hmoty, ktorá ich obklopovala. Taká bytosť bola v podstate celá jediným sluchovým orgánom. Tento zmysel sa rozvinul ako prvý. Z tohto však zároveň vidíme, že zvláštny sluchový orgán sa vytvoril až neskôr.

S pokračujúcim zahusťovaním pozemskej hmoty duševné bytosti postupne strácali schopnosť formovať ju. Len zo svojich už sformovaných tiel mohli ešte tvoriť rovnaké ďalšie. Nastúpil nový spôsob rozmnožovania. Dcérska bytosť je oveľa menším útvaram ako materská a len postupne dorastá do jej veľkosti. Kým predtým neexistovali žiadne rozmnožovacie orgány, teraz sa objavujú. Odteraz sa však v tomto útvare neodohrávajú už len chemicko-fyzikálne procesy. Takýto proces by teraz už nemohol spôsobiť rozmnoženie. Vonkajšia hmota práve kvôli svojmu zhutneniu už nie je viac taká, že by ju duša mohla bezprostredne oživiť. Vo vnútri útvaru sa preto vyčlenila zvláštna časť. Táto sa vymaňuje spod bezprostredného pôsobenia vonkajšej hmoty. Naďalej mu zostáva vystavené len telo mimo tejto odčlenenej časti. Táto je naďalej v tom istom stave, ako bolo predtým celé telo. Ďalej v nej pôsobí duševno. Duša sa tu stáva nositeľom životného princípu (v teozofickej literatúre nazývaného *prána*). Telesný predchodca človeka je teraz vybavený dvoma článkami. Jedným je fyzické telo (fyzická schránka). Toto je podriadené chemickým a fyzikálnym zákonom okolitého sveta. Druhým je skupina orgánov, ktoré sú podriadené zvláštnemu životnému princípu. Tým sa však časť duševnej činnosti uvoľňuje. Nemá viac moc nad fyzickou časťou tela. Táto časť duševnej činnosti sa teraz zameriava do vnútra a pretvára časť tela na zvláštne orgány. A tým začína vnútorný život tela. Telo už nielen spoluprežíva záchvevy vonkajšieho sveta, ale vo svojom vnútri ich začína *pociťovať* ako zvláštne zážitky. Tu leží východiskový bod pociťovania. Toto pociťovanie vystupuje najprv ako istý druh hmatu. Bytosť *cíti* pohyby vonkajšieho sveta, tlak, ktorým pôsobí hmota atď. Objavujú sa i počiatky pociťovania tepla a chladu.

Tým je dosiahnutý dôležitý vývojový stupeň ľudstva. Fyzické telo sa vymaňuje spod bezprostredného pôsobenia duše. Je úplne vydané fyzikálnemu a chemickému materiálnemu svetu. Rozpadá sa v okamihu, keď ho duša svojím pôsobením z iných častí nemôže ďalej ovládať. Až tým vlastne nastupuje to, čo sa nazýva „smrťou“. V súvislosti s predchádzajúcimi pomermi nemožno hovoriť o smrti. Pri delení žije materský útvary v dcérskom bezozvyšku ďalej. V tomto totiž pôsobí celá pretvorená duševná sila tak, ako predtým v materskom útvare. Pri delení nezvýši nič, v čom by nebola duša. Teraz to začína byť inak. Len čo duša prestáva mať nad fyzickým telom moc, začína telo podliehať chemickým a

fyzikálnym zákonom vonkajšieho sveta, to znamená odumiera. V pôsobnosti duše zostáva len to, čo je činné v rozmnožovaní a v rozvinutom vnútornom živote. To znamená: rozmnožovacou silou vznikajú potomkovia a títo potomkovia sú zároveň obdarení nadbytkom orgánotvornej sily. V tomto nadbytku oživa duševná bytosť vždy znovu. Tak, ako predtým pri delení bolo celé telo naplnené duševnou činnosťou, teraz sú to rozmnožovacie a zmyslové orgány. Ide tu teda o *znovuvtelovanie* duševného života v novovzniknutom dcérskom organizme.

V teozofickej literatúre sú oba tieto vývojové stupne človeka popisované ako dve prvé základné rasy našej Zeme. Prvá sa nazýva *polárnou* a druhá *hyperborejskou* rasou.

Je potrebné si uvedomiť, že svet vnímania týchto predchodcov človeka bol ešte úplne všeobecný, neurčitý. Vyčlenené boli zatiaľ len dva z našich dnešných zmyslov: sluch a hmat. Zmenami tak tela, ako aj fyzického okolia sa však už nehodila celá ľudská podoba len na to, aby bola takpovediac „uchom“. Zvláštna časť tela ostala vyčlenená naďalej spoluprežívať jemné záchvevy. Dodala materiál, z ktorého sa potom postupne vyvinul *naš* sluchový orgán. Hmatom však do veľkej miery ostal celý zvyšok tela.

Je zjavné, že celý proces doterajšieho vývoja človeka súvisí so zmenou teplotných pomerov Zeme. Skutočne to bolo teplo, nachádzajúce sa v okolí človeka, čo ho priviedlo až na popísaný stupeň. Vonkajšia teplota však teraz dospela k bodu, v ktorom by nebol možný ďalší pokrok vyvíjajúceho sa človeka. V jeho vnútri odteraz nastupuje protipôsobenie proti ďalšiemu ochladzovaniu Zeme. Človek sa stáva výrobcom vlastného zdroja tepla. Doteraz mal teplotu svojho okolia. Teraz v ňom vznikajú orgány, ktoré ho robia schopným vyvíjať vlastnú teplotu, potrebnú pre jeho život. Doteraz bolo jeho vnútro naplnené cirkulujúcimi látkami, ktoré boli v tomto smere závislé od okolia. Teraz mohol pre tieto látky vyvíjať vlastné teplo. Telesné šťavy sa stali teplou krvou. Tým dospel ako fyzická bytosť k oveľa vyššiemu stupňu samostatnosti, než akú mal dovtedy. Celý jeho vnútorný život sa vystupňoval. Pocity boli ešte úplne závislé od vplyvov vonkajšieho sveta. Naplnenie vlastným teplom poskytlo telu samostatný *fyzický* vnútorný život. Vnútro tela sa stalo pre dušu dejiskom, na ktorom mohla rozvíjať život, ktorý už nebol iba prostým spoluprežívaním vonkajšieho sveta.

Týmto procesom bol duševný život vtiahnutý do sféry pozemsko-materiálneho. Predtým mohli vznikať žiadosti, želania, náruživosti, slasť a utrpenie duše opäť len z duševna. V určitej duši prebúdalo náklonnosť, odpor, vyvolávalo náruživosť atď. to, čo vychádzalo z inej duševnej bytosti. Žiaden vonkajší fyzický predmet nemohol vyvolať takýto účinok. Až teraz sa vytvorila možnosť, aby vonkajšie podnety mohli pre dušu znamenať niečo takéto. Podporovanie tohto vlastným teplom prebudeneho vnútorného života totiž vnímala s pocitom blaha, jeho narúšanie s nevôľou. Stalo sa možným želať si vonkajší predmet, ktorý je vhodný k udržaniu telesnej blaženosti, túžiť po ňom. To, čo sa v teozofickej literatúre nazýva „káma“, telesná žiadostivosť, bolo spojené s pozemským človekom. Zmyslové predmety sa stali predmetmi uspokojovania žiadostivosti. Človek bol zviazaný s pozemským bytím prostredníctvom telesnej žiadostivosti.

Táto skutočnosť splýva s istou veľkou svetovou udalosťou, s ktorou je príčinne spojená. Dovtedy neexistovala medzi Slnkom, Zemou a Mesiacom žiadna materiálna rozčlenenosť. Všetky tri boli vo svojom pôsobení na človeka *jedným* telesom. Teraz nastalo oddelenie; jemnejšia matéria, ktorá v sebe obsahovala všetko, čo predtým dávalo duši možnosť pôsobiť bezprostredne oživujúco, sa vyčlenila ako Slnko, najhrubšia časť vystúpila ako Mesiak a Zem s jej materiálou tvorila stred medzi oboma. Prirodzene toto oddelenie nenastalo naraz, ale celý proces sa uskutočňoval postupne, kým človek dospel zo stavu rozmnožovania sa delením po ten, ktorý sme popísali ako posledný. Áno, práve spomenutými svetovými procesmi bol spôsobený pokrok človeka.⁴ Najprv stiahlo zo spoločného svetového telesa svoju materiú Slnko. Tým bola duševnu odobratá možnosť bezprostredne oživovať zvyšok pozemskej matérie. Potom sa začal vyčleňovať Mesiak. Tým sa Zem dostala do stavu, ktorý umožňoval charakterizované možnosti pociťovania. A v spojení s týmto procesom sa rozvíjal aj nový zmysel. Teplotné pomery na Zemi dospeli do stavu, že telá postupne nadobudli pevné ohraničenie, ktoré oddeľovalo priehľadné od nepriehľadného. Úlohou Slnka, ktoré vystúpilo z pozemskej hmoty, bolo stať sa darcom svetla. V ľudskom tele vzniká zmysel videnia, zrak. Toto videnie nebolo zo začiatku také, ako ho po-

⁴ Podrobnejšie sa o týchto fázach kozmického vývoja píše v knihe R. Steinera: *Duchovné bytosti v nebeských telesách a prírodných ríšach*

známe dnes. Svetlo a temnota pôsobili na človeka ako neurčité pocity. Za istých okolností napríklad pociťoval človek svetlo ako príjemné, podporujúce jeho telesný život, a preto ho vyhľadával, náhlil sa mu v ústrety. Jeho duševný život pri tom ešte vždy plynul v snových obrazoch. Farebné obrazy sa objavovali a odplývali, no nevzťahovali sa bezprostredne na vonkajšie veci. Človek ich ešte vzťahoval na duševné pôsobenia. Svetlé obrazy sa mu zjavovali, keď natrafil na príjemné duševné pôsobenia, temné obrazy vtedy, keď sa ho dotkli nepríjemné duševné vplyvy. To, čo bolo spôsobené vznikom vlastnej teploty, bolo v doterajšom texte označené ako „vnútorný život“. Vidíme však, že to ešte nie je vnútorný život v zmysle neskoršieho vývoja ľudstva. Všetko sa deje postupne, aj vývoj vnútorného života. V tom zmysle, v akom to bolo myslené v predchádzajúcej kapitole, nastupuje tento skutočný vnútorný život až vtedy, keď nastáva oplodnenie duchom, keď človek začína rozmýšľať o tom, čo na neho pôsobí zvonku. No všetko, čo sme tu popísali, ukazuje, ako človek dorastá do stavu, ktorý bol popísaný v predchádzajúcej časti. A vlastne v čase, ktorý sme tam charakterizovali, sa pohybujeme už vtedy, keď opisujeme nasledovné: Duša sa učí stále viac vzťahovať k vonkajšiemu telesnému bytiu to, čo predtým prežívala iba v sebe a čo vzťahovala len na duševno. To sa deje teraz s farebnými obrazmi. Tak ako sa predtým spájala sympatický duševný dojem vo vlastnej duši so svetlým farebným obrazom, tak sa s ním odteraz spája svetlý vonkajší svetelný dojem. Duša začína vidieť predmety okolo seba farebne. To bolo spojené s utváraním nových nástrojov videnia. Na neurčité pociťovanie svetla a temnoty v predchádzajúcich stavoch malo telo jedno dnes už neexistujúce oko. (Báj o kyklopochoch s jedným okom je spomienkou na tieto stavy.) Dve oči sa vyvinuli vtedy, keď duša začala intímnejšie spájať vonkajšie svetelné dojmy so svojím vlastným životom. Tým sa stratila schopnosť vnímania duševna v okolí. Duša sa stále viac a viac stávala zrkadlom vonkajšieho sveta. Tento vonkajší svet bol vo vnútri duše napodobňovaný v *predstave*.

Ruka v ruke s tým šlo oddelenie pohlaví. Na jednej strane sa ľudské telo stalo schopným oplodnenia len prostredníctvom inej ľudskej bytosti, na strane druhej sa vyvinuli telesné „duševné orgány“ (nervová sústava), prostredníctvom ktorých sa v duši odrážali zmyslové dojmy z vonkajšieho sveta. A tým bol pripravený vstup mysliaceho ducha do ľudského tela.

Počiatok súčasnej Zeme - vyčlenenie Slnka

Teraz budeme sledovať kroniku Akaša do pradávnej minulosti, v ktorej má počiatok súčasná Zem. Pod pojmom Zem máme pri tom rozumieť ten stav našej planéty, v ktorom sa stala nositeľom minerálov, rastlín, zvierat a ľudí v ich terajšej podobe. Tomuto stavu totiž predchádzali iné, v ktorých sa spomínané prírodné ríše vyskytovali v podstatne iných podobách. To, čo dnes nazývame Zemou, prešlo mnohými premenami, kým sa mohlo stať nositeľom nášho súčasného minerálneho, rastlinného, živočíšneho a ľudského sveta. Aj počas oných predchádzajúcich stavov existovali napríklad minerály: vyzerali však úplne inak ako naše dnešné. O týchto predchádzajúcich stavoch tu ešte budeme hovoriť. Nateraz chceme upriamiť pozornosť len na to, ako sa posledný predchádzajúci stav premenil na ten dnešný. Takúto premenu si možno trochu predstaviť tým, že sa porovná s prechodom rastlinnej bytosti stavom semena. Predstavme si nejakú rastlinu s koreňom, stonkou, listami, kvetmi a plodmi. Prijíma látky zo svojho okolia a znovu ich vylučuje. Predsa sa však stráca všetko, čo je jej hmotou, podobou a procesmi, až na malé semeno. Týmto stavom prechádza život, aby v ďalšom roku povstal v novej podobe. Tak sa stráca všetko, čo existovalo v predchádzajúcich stavoch našej Zeme, aby sa v tom súčasnom znovu prebudilo k životu. To, čo sme v predchádzajúcom stave mohli nazvať minerálom, rastlinou, zvierateľom, zaniklo tak, ako u rastlín zaniká koreň, stonka atď. A tam, ako aj tu zostáva istý zárodočný stav, z ktorého sa potom stará podoba utvára nanovo. V zárodku ležia skryté sily, ktoré zo seba nechajú vzísť novú formu.

V časovom úseku, o ktorom tu chceme hovoriť, máme teda dočinenia s istou podobou zárodku Zeme. V ňom boli obsiahnuté sily, ktoré viedli k dnešnej Zemi. Tieto sily boli získané počas predchádzajúcich stavov. Zárodok Zeme si však nemáme predstavovať taký hrubohmotný ako zárodok rastliny. Jeho prirodzenosť bola oveľa viac duševná. Pozostával z onej jemnej, tvárnej, pohyblivej hmoty, ktorá sa v ezoterickej literatúre nazýva „astrálnou“. V tomto astrálnom zárodku Zeme sú zo začiatku *len* ľudské dispozície. Sú to podklady pre budúce ľudské duše. Všetko to, čo tu bolo v predchádzajúcich stavoch z minerálnej, rastlinnej i živočíšnej prirodzenosti, bolo vsaté do týchto ľudských zárodkov, splynulo s nimi. Skôr, ako človek vstúpil na fyzickú Zem, bol teda *dušou*, astrálnou bytosťou. Ako taký sa teraz objavuje na fyzickej Zemi. A fyzická Zem pozostáva z mimoriadne jemnej matérie, ktorá sa v ezoterickej literatúre nazýva *najjemnejším éterom*. Odkiaľ pochádza táto éterická Zem, popíšeme v ďalších kapitolách. S týmto éterom sa spájajú astrálne ľudské bytosti. Postupne mu vtlačajú svoju vlastnú podstatu, takže sa stáva obrazom astrálnych ľudských bytostí. V tomto počiatočnom stave máme vlastne dočinenia s éterickou Zemou, ktorá pozostáva len z týchto éterických ľudí, je vlastne ich konglomerátom. Astrálne telo alebo duša človeka je ešte z väčšej časti *mimo* éterického tela človeka a organizuje ho zvonku. Pre výskumníka tajnej vedy vyzerá táto Zem približne nasledovne. Je to guľa zložená opäť z nespočetných malých éterických gúľ - éterických ľudí, ktorá je obklopená *astrálnym* obalom tak, ako je súčasná Zem obklopená vzdušným obalom. V tomto astrálnom obale (atmosfére) žijú astrálni ľudia a pôsobia odtiaľ na svoje éterické obrazy. Astrálne ľudské duše vytvárajú v éterických obrazoch orgány a vyvolávajú v nich ľudský éterický život. V rámci celej Zeme existuje len jediný stav hmoty, práve jemný, oživený éter. V teozofických knihách sa toto prvé ľudstvo označuje ako prvá (polárna) základná rasa.

Ďalší vývoj Zeme sa dial tak, že z tohto *jedného* stavu hmoty vznikli *dva*. Hustejšia matéria sa zvolna odľučuje a opúšťa jemnejšiu. Tá hustejšia je podobná nášmu dnešnému vzduchu; tá jemnejšia je totožná s tou, ktorá spôsobuje, že z pôvodnej nerozčlenenej matérie vznikajú chemické prvky. Popri tom naďalej existuje časť pôvodnej matérie, oživený éter. Len jeho časť sa člení na oba spomenuté stavy hmoty. Teraz teda máme dočinenia s trojakou hmotou v rámci fyzickej Zeme. Kým predtým pôsobili astrálne ľudské bytosti z obalu Zeme len na jednu látku, teraz pôsobia na tri. A pôsobia na ne nasledovným spôsobom. To, čo sa stalo vzdušným, kladie najprv činnosti astrálnych ľudí odpor. Neprijíma všetko, čo je obsiahnuté v predispozíciách dokonalých astrálnych ľudí. Dôsledkom toho je, že astrálne ľudstvo sa musí rozčleniť na dve skupiny. Jedna skupina je tá, ktorá spracováva vzdušnú materiu a vytvára si v nej svoj vlastný obraz. Druhá skupina dokáže viac. Vie spracovávať obe ďalšie matérie, dokáže vytvoriť taký svoj obraz, ktorý pozostáva z oživeného éteru a éteru spôsobujúceho utváranie chemických prvkov. Tento druh éteru tu budeme nazývať chemickým éterom. Táto druhá

skupina astrálnych ľudí však získala túto svoju vyššiu schopnosť len tým, že časť astrálnych bytostí onú prvú skupinu od seba odlúčila a odsúdila ju na nižšiu prácu. Keby v sebe uchovala sily, ktoré vykonávali túto nižšiu prácu, nikdy by sama nebola mohla vystúpiť vyššie. Máme tu teda dočinenia s procesom, ktorý spočíva v tom, že niečo vyššie sa vyvíja na úkor niečoho iného, čo zo seba vylučuje.

V rámci fyzickej Zeme sa nám teraz ponúka nasledovný obraz. Vznikli dva druhy bytostí. Po prvé sú to bytosti, ktoré majú vzdušné telá, na ktorých pracujú k nim prislúchajúce astrálne bytosti zvonku. Tieto bytosti sú zvieracie. Tvorí prvú živočíšnu ríšu na Zemi. Keby sme tu popísali ich podobu, dnešnému človeku by sa javila príliš nezvyčajná. Ich podoba - musíme zdôrazniť, že pozostávala len zo vzdušnej hmoty - sa líši od každej dnešnej zvieracej formy. Nanajvýš je tu istá vzdialená podobnosť s niektorými ulitami dnes existujúcich slimákov a mušlí. Popri týchto zvieracích formách pokračovalo fyzické utváranie človeka. Astrálny človek, ktorý teraz vystúpil vyššie, vytvára svoj fyzický obraz, pozostávajúci z dvoch druhov hmoty, zo životného a z chemického éteru. Máme teda dočinenia s človekom, ktorý pozostáva z astrálneho tela a pracuje na éterickom tele, zloženom z dvoch druhov éteru - životného a chemického. Prostredníctvom životného éteru má tento fyzický obraz človeka schopnosť rozmnožovať sa, nechať zo seba vzísť seberoavnú bytosť. Prostredníctvom chemického éteru vyvíja určité sily, ktoré sú podobné dnešným chemickým silám príťažlivosti a odpudivosti. Tým je ľudský obraz schopný priťahovať k sebe a zjednocovať so sebou určité látky z okolia a neskôr ich odpudivými silami opäť vylúčiť. Prirodzene tieto látky môže brať len z popísanej živočíšnej ríše a zo samotnej ľudskej ríše. Máme tu dočinenia s počiatkom stravovania. Tieto prvé obrazy ľudí boli teda požíračmi živočíchov a ľudí. Popri všetkých týchto bytostiach ostali existovať ešte i potomkovia pôvodných bytostí, pozostávajúcich z čisto životného éteru; títo však upadali, pretože sa museli prispôbovať novým pozemským pomerom. Po mnohých premenách sa z nich vyvinuli jednobunkové živočíchové bunky, z ktorých pozostávali neskoršie komplikované živé bytosti.

Ďalší proces bol nasledovný. Vzdušná látka sa štiepi na dve zložky, jedna sa stáva hustejšou, vodnatou, druhá zostáva vzdušnou. Ale aj chemický éter sa člení na dva stavy; jeden hustne a tvorí to, čo nazývame *svetelný éter*. Spôsobuje, že bytosti, ktoré ho v sebe obsahujú, svietia. Časť chemického éteru však ostáva bezo zmeny. Teraz máme dočinenia s fyzickou Zemou, ktorá sa skladá z nasledujúcich druhov hmoty: voda, vzduch, svetelný éter, chemický éter a životný éter. Aby astrálne bytosti mohli pôsobiť na tieto druhy hmoty, znovu sa uskutočňuje proces, ktorým sa vyššie vyvíja na úkor vylúčeného nižšieho. Tým vznikajú nasledujúce druhy fyzických bytostí: Po prvé tie, ktorých fyzické telo pozostáva z vody a vzduchu. Na ne teraz vplývajú vylúčené hrubé astrálne bytosti. Vzniká tak nová skupina zvierat v hrubšej materii, než boli predchádzajúce. Ďalšia nová skupina fyzických bytostí má telo, ktoré môže pozostávať zo vzduchu a svetelného éteru zmiešaného s vodou. Sú to bytosti rastlinného druhu, ktorých podoba je ale opäť veľmi odlišná od súčasných rastlín. Až tretia nová skupina predstavuje vtedajšieho človeka. Jeho fyzické telo pozostáva z troch druhov éteru, svetelného, chemického a životného. Keď uvážime, že naďalej pretrvávali i potomkovia starých skupín, môžeme usúdiť, koľko rozmanitých bytostí jestvovalo už na vtedajšom stupni pozemského bytia.

Teraz nasleduje dôležitá kozmická udalosť. Vyčleňuje sa Slnko. Určité sily tým jednoducho zo Zeme odchádzajú. Tieto sily pozostávajú z časti toho, čo bolo dovtedy súčasťou životného, chemického a svetelného éteru. Časti týchto síl tým boli z dovtedajšej Zeme takpovediac vytiahnuté. So všetkými skupinami pozemských bytostí, ktoré predtým mali tieto sily v sebe, sa tak udiala radikálna zmena. Podrobili sa pretvoreniu. To, čo sme vyššie nazvali rastlinnými bytosťami, podstúpilo premenu ako prvé. Časť ich svetelných éterických síl im bola odňatá. Ako živé bytosti sa potom mohli rozvíjať len tak, že sila svetla, ktorá im bola odňatá, pôsobila na ne zvonku. Tak sa rastliny dostali do pôsobnosti slnečného svetla. Niečo podobné sa udialo aj s ľudskými telami. Ak mali byť naďalej schopné života, aj ich svetelný éter musel odvtedy spolupôsobiť so slnečným svetelným éterom. Nedotklo sa to však len tých bytostí, ktoré bezprostredne stratili svetelný éter, ale i ďalších. Vo svete totiž všetko pôsobí vzájomne. Aj tie zvieracie formy, ktoré v sebe neobsahovali svetelný éter, boli predtým ožarované ostatnými bytosťami a vyvíjali sa pod vplyvom tohto žiarenia. I tieto sa teraz dostali do bezprostrednej pôsobnosti Slnka. Ľudské telo začalo vyvíjať zvláštne orgány, ktoré boli citlivé na slnečné svetlo: prvé základy ľudského oka.

Pre Zem bolo dôsledkom vyčlenenia sa Slnka ďalšie materiálne zhustenie. Z tekutej sa sformovala pevná hmota; rovnako svetelný éter sa rozčlenil na iný druh svetelného éteru a na éter, ktorý dáva telu schopnosť zahrievať sa. Tým sa Zem stala bytosťou, ktorá vyvíjala teplo sama v sebe. Pod vplyv tohto tepla sa dostali všetky bytosti, ktoré na nej prebývali. A v astralite sa opäť musel uskutočniť ten istý proces ako predtým; časť bytostí sa vyvinula vyššie na úkor iných. Odlučujú sa bytosti určené na prácu v hrubej, pevnej materii. Tak vznikla *minerálna ríša*, pevná kostra Zeme. Zo začiatku ešte ostatné vyššie ríše na túto pevnú minerálnu masu nepôsobili. Na Zemi tak máme minerálnu ríšu, ktorá je pevná a rastlinnú ríšu, ktorej najhustejšou materiou je voda a vzduch. V tejto ríši sa totiž vzdušné telo popísanými procesmi zahustilo na telo z vody. Popri tom vznikli živočíchy najrozmanitejších podôb, s telom z vody i s telom zo vzduchu. Ľudské telo tiež prepadlo procesu zhustovania. Jeho najhustejšia telesnosť bola vodná. Toto vodné telo bolo preniknuté vzniknutým tepelným éterom a ten mu dával materiálnosť, ktorú možno označiť za približne plynnú. Takýto stav hmoty ľudského tela sa v dielach tajnej vedy označuje ako stav *ohnivej hmly*. Človek bol v takomto tele inkarnovaný do ohnivej hmly.

Tým sme v pozorovaní kroniky Akaša pokročili až po onú kozmickú katastrofu, ktorá bola spôsobená odčlenením sa Mesiaca od Zeme.

Vyčlenenie Mesiaca

Musí nám byť jasné, že človek prijal matériu, ktorú teraz nazýva svojou, až neskôr, a to len pomaly a postupne. Ak si chceme vytvoriť predstavu o jeho telesnosti na tom vývojovom stupni, o ktorom teraz hovoríme, najlepšie je to možné tak, že si ju predstavíme ako vodnú paru alebo ako oblak vznášajúci sa vo vzduchu. Táto predstava sa však prirodzene blíži skutočnosti iba *vonkajškovo*. Ohnivý oblak „človek“ je totiž vnútorne oživený a organizovaný. Avšak vo vzťahu k tomu, čím sa stal človek neskôr, si ho na tomto stupni možno predstaviť ako duševne driemajúceho, s ešte úplne temným vedomím. Všetko to, čo môžeme nazvať inteligenciou, umom, rozumom, tejto bytosti ešte chýba. Pohybuje sa, viac sa vznášajúc, ako kráčajúc, pomocou štyroch orgánov podobných končatinám dopredu, nabok, dozadu, na všetky strany. O duši tejto bytosti bolo už priebežne čo-to povedané.

Nesmieme si však myslieť, že by sa pohyby alebo ďalšie životné prejavy týchto bytostí diali nerozumne alebo bez nejakých pravidiel. Ba čo viac, boli dokonale zákonité. Všetko, čo sa udialo, malo zmysel a význam. Len riadiaca moc, rozum, nebola v samotných bytostiach. Boli skôr riadené rozumom, ktorý bol mimo nich samotných. Okolo nich sa takpovediac vznášali vyššie, zrelšie bytosti, ktoré ich viedli. Dôležitou základnou vlastnosťou ohnivej hmly totiž je, že sa do nej mohli vteľovať ľudské bytosti na charakterizovanom stupni svojho bytia, súčasne ju však mohli prijať ako telo i vyššie bytosti, ktoré sa tak dostali do úplnej vzájomnej súčinnosti s ľuďmi. Človek rozvinul svoje pudy, inštinkty, náruživosti až po stupeň, že sa mohli prejavovať v ohnivej hmle. Iné, vedúce bytosti však svojím rozumom, svojím chápaním pôsobením mohli v tejto ohnivej hmle tvoriť. Tieto mali ešte aj vyššie schopnosti, ktorými zasahovali do vyšších sfér. Z týchto sfér vychádzali ich rozhodnutia, ich impulzy, no skutočné účinky týchto rozhodnutí sa prejavovali v ohnivej hmle. Všetko, čo sa na Zemi stalo prostredníctvom človeka, vyplynulo z usmerňovaného styku ľudských tiel z ohnivej hmly s telami týchto vyšších bytostí. Možno teda povedať, že človek sa usiloval o vývoj. V ohnivej hmle mal vyvinúť vlastnosti v ľudskom zmysle vyššie, ako boli tie predchádzajúce. Tie druhé bytosti však usilovali dole k materiálnemu. Boli na ceste uplatnenia svojich tvorivých síl v stále hustejších a hustejších materiálnych formách. V širšom zmysle to pre ne vôbec neznamena poníženie. Práve v tomto musíme mať úplne jasno. Na riadenie hustejších foriem matérie je potrebná vyššia moc a schopnosti, ako na riadenie redších. V predchádzajúcich časových úsekoch svojho vývoja mali i tieto vyššie bytosti približne podobne obmedzenú moc, ako má dnes človek. Aj ony, tak ako človek v súčasnosti, mali kedysi moc len nad tým, čo sa dialo v „ich vnútri“. Vonkajšia hrubá hmota ich neposlúchala. Teraz sa však usilovali o stav, v ktorom mohli magicky usmerňovať a viesť vonkajšie veci. V popisovanom období boli teda popredu pred človekom. Človek usiloval o to, aby najprv vtelil do jemnejších matérií rozum, ktorý by neskôr mohol pôsobiť navonok; ony vtelili rozum už skôr a teraz dostali magickú moc, aby ho začlenili do sveta, ktorý ich obklopoval. Človek teda stúpil stupňom ohnivej hmly *nahor*, zatiaľ čo oni tým istým stupňom prenikali *nadol*, k rozšíreniu svojej moci.

V ohnivej hmle môžu byť účinné predovšetkým tie sily, ktoré človek pozná ako svoje nižšie sily náruživosti a pudov. Na popisovanom stupni používa tieto sily rovnako človek ako aj vyššie bytosti. Na vyššie popisovanú podobu človeka - a do nej dovnútra - pôsobia tieto sily tak, že človek môže vyvinúť orgány, ktoré ho urobia schopným myslieť, teda sformovať osobnosť. No vo vyšších bytostiach pôsobia tieto sily na spomínanom stupni tak, že prostredníctvom nich neosobne zariaďujú, čo je na Zemi potrebné. Prostredníctvom týchto bytostí tak na Zemi vznikajú formácie, ktoré sú odrazom rozumných pravidiel. Pôsobením síl náruživosti teda v človeku vznikajú individuálne orgány rozumu; okolo neho tými istými silami vznikajú rozumné štruktúry.

A teraz si predstavme tento proces v trochu pokročilejšom štádiu; alebo si to, čo je zaznamenané v kronike Akaša sprítomnime z hľadiska neskoršieho časového obdobia, keď sa od Zeme oddelil Mesiac. Tým sa udiala veľká premena. Z vecí okolo človeka unikla väčšina tepla. Tieto veci tým prešli do hrubšej, hustejšej materiálnosti. Človek musel žiť v tomto ochladenom okolí. Toho je schopný len vtedy, keď zmení svoju vlastnú materiálnosť. S týmto zahustením hmoty je však súčasne spätá zmena podoby. Stav ohnivej hmly ustúpil na Zemi úplne inému stavu. Dôsledkom toho je, že pre popísané vyššie bytosti prestáva byť ohnivá hmla prostriedkom ich pôsobnosti. Preto už nemôžu ďalej vplývať ani na tie duševné životné prejavy ľudí, ktoré predtým boli hlavným poľom ich pôsobenia. Uchovali si

však moc nad podobou človeka, ktorú kedysi samé utvorili z ohnivej hmly. Táto zmena pôsobenia ide ruka v ruku so zmenou ľudskej postavy. Jedna polovica sa premenila na dolnú časť tela s dvoma orgánmi pohybu a stala sa tak predovšetkým nositeľom výživy a rozmnožovania. Súčasne sa druhá polovica postupne vystrela nahor. Z dvoch ďalších pohybových orgánov sa stali náznaky rúk. A tie orgány, ktoré sa predtým spolupodielali na výžive a rozmnožovaní, sa pretvorili na orgány reči a myslenia. Človek sa vzpriamril. To je bezprostredný dôsledok odčlenenia sa Mesiaca. A s Mesiacom unikli z pozemského tela všetky sily, ktorými človek počas svojho ohnivohmlového obdobia mohol oplodniť sám seba a nechať tak zo seba vzísť seberovné bytosti bez vonkajšieho vplyvu. Celá jeho dolná polovica, tá, ktorá sa často označuje ako nižšia prirodzenosť, sa teraz dostáva pod rozumom usmerňovaný vplyv vyšších bytostí. Kým boli sily, ktoré sa teraz odčlenili s Mesiacom, prepojené so Zemou, mohli tieto bytosti priamo v človeku usmerňovať to, čo teraz museli organizovať prostredníctvom spolupôsobenia oboch pohlaví. Z toho je pochopiteľné, že Mesiac je zasvätencami pokladaný za symbol síl rozmnožovania. Na ňom takpovediac tkvejú tieto sily. A popísané vyššie bytosti sú spriaznené s Mesiacom, do určitej miery sú vlastne mesačnými bohmi. Pred odčlenením Mesiaca pôsobili touto silou v človeku, potom ňou pôsobili na rozmnožovanie človeka zvonku. Možno tiež povedať, že tie ušľachtilé duchovné sily, ktoré predtým prostredníctvom ohnivej hmly vplývali na dovtedy vyššie inštinkty človeka, teraz klesli, aby rozvinuli svoju moc vo sfére rozmnožovania. V tejto oblasti skutočne pôsobia usmerňujúco a organizujúco ušľachtilé božské sily. A tým je vyjadrená dôležitá veta tajnej vedy, ktorá znie takto: Vyššie, ušľachtilé božské sily sú príbuzné so - *zdanlivo* - nižšími silami ľudskej prirodzenosti. Slovo „zdanlivo“ tu musí byť poňaté vo svojom úplnom význame. Znamenalo by to úplné popretie ezoterných právd, keby sme na rozmnožovacích silách samých o sebe chceli vidieť niečo nízke. Len vtedy, keď človek tieto sily zneužíva, keď ich dáva do služieb svojich náruživostí a pudov, je v nich niečo skazené, no nie vtedy, keď ich *zušľachtuje* náhľadom, že v nich spočíva božská duchovná sila. Potom postaví tieto sily do služieb pozemského vývoja a prostredníctvom svojich rozmnožovacích síl bude vykonávať zábery charakterizovaných vyšších bytostí. Tým, čo učí tajná veda, je *zušľachtenie* celej tejto oblasti a jej postavenie pod božské zákony a nie jej potlačovanie, usmrcovanie. Také niečo môže vzniknúť len v dôsledku vonkajškovo poňatých a k nesprávne chápanému asketizmu prekrútených ezoterných princípov.

Vidíme, že v druhej, hornej polovici človeka sa vyvinulo niečo, na čo spomínané vyššie bytosti nemali žiaden vplyv. Nad touto druhou polovicou teraz získavajú moc iné bytosti. Sú to tie, ktoré na predchádzajúcich stupňoch dospeli síce ďalej ako ľudia, no nie tak ďaleko, ako mesační bohovia. V ohnivej hmle ešte nemohli rozvinúť žiadnu moc. Ich čas však nastal teraz, keď sa v ľudských rozumových orgánoch prostredníctvom ohnivej hmly sformovalo niečo, pred čím stáli v predošlých obdobiach i ony. Mesační bohovia dospeli k navonok pôsobiacemu a usporadúvajúceму rozumu už skôr. Mali ho už vtedy, keď začala epocha ohnivej hmly. Mohli ním pôsobiť navonok, na pozemské veci. Bytosti, o ktorých práve hovoríme, však nedospeli v tom čase až k vytvoreniu takéhoto navonok pôsobiaceho rozumu. Obdobie ohnivej hmly ich preto zastihlo nepripravených. Teraz je tu však rozum. Je k dispozícii v človeku. A ony sa ho zmocňujú, aby jeho prostredníctvom vplývali na pozemské veci. Tak, ako predtým pôsobili mesační bohovia na *celého* človeka, pôsobia teraz len na jeho dolnú polovicu; horná polovica je však pod vplyvom zmienených bytostí pod nimi. Tak sa človek dostáva pod dvojaké vedenie. Svojou dolnou časťou podlieha moci mesačných bohov, svojou utvorenou osobnosťou však podlieha vedeniu tých bytostí, ktoré podľa ich vodcu nazývame *luciferskými*. Luciferskí bohovia teda završujú svoj vlastný vývoj tým, že používajú prebudené sily ľudského rozumu. Predtým ešte nemohli dospieť na tento stupeň. Človeku tým súčasne dávajú možnosť slobody, rozhodovania medzi „dobrom“ a „zlom“. Ľudský rozumový orgán sa síce vytvoril pod vedením mesačných bohov, no títo bohovia ho nechali driemať; nemali žiaden záujem na tom, aby ho použili. Vedť mali vlastné rozumové sily. Luciferské bytosti však mali vlastný záujem na tom, aby rozvíjali ľudský rozum, aby ho privrátili k pozemským veciam. Pre ľudí sa tak stali učiteľmi vo všetkom, čo možno uskutočniť ľudským rozumom. Nemohli však byť ničím viac, než *podnecovateľmi*. Rozum nemohli rozvíjať *v sebe* ale práve iba *v človeku*. Tým nastalo na Zemi dvojaké smerovanie činnosti. Jedno vychádzalo bezprostredne z mesačných božstiev a bolo od začiatku zákonité, rozumné. Mesační bohovia prešli svojím učením už skôr, teraz už boli neomylní. Luciferskí bohovia sa však k takejto jasnosti museli najprv prepracovať v

kontakte s ľuďmi. Pod ich vedením sa človek musel učiť nachádzať zákony svojej vlastnej podstaty. Pod vedením Lucifera sa musel sám stať takým ako „jeden z bohov“.

Vyvstáva otázka: keď luciferské bytosti vo svojom vývoji nestihli spoludospieť až k rozumnému tvoreniu v ohnivej hmle, kde zaostali? Po ktorý stupeň pozemského vývoja vystačila ich schopnosť vykonávať spoločnú prácu s mesačnými bohmi? Kronika Akaša podáva vysvetlenie. Mohli sa podieľať na pozemskom dianí až po bod, keď sa od Zeme oddelilo *Slnko*. Ukazuje sa, že dovtedy síce vykonávali o niečo menšiu prácu ako mesační bohovia; predsa však patrili k okruhu božských tvorcov. Po oddelení Zeme a Slnka začala práca v ohnivej hmle, pre ktorú boli pripravení mesační, nie však luciferskí duchovia. Pre tých nastalo obdobie pasivity, čakania. Keď po odplynutí ohnivej hmly začali ľudské bytosti pracovať na formovaní svojich rozumových orgánov, mohli luciferskí duchovia vystúpiť zo svojej nečinnosti. Stvorenie rozumu je totiž spojené s činnosťou Slnka. Vzídenie rozumu v ľudskej prirodzenosti je rozžiarením sa vnútorného Slnka. Nehovoríme to len v obraznom, ale aj v úplne doslovnom zmysle. Keď teda uplynula epocha ohňovej hmly, našli títo duchovia príležitosť znovu sa podujat' na svoju činnosť súvisiacu so *Slnkom*.

Tým sa vysvetľuje aj to, odkiaľ pochádza meno Lucifer, čo znamená „nositeľ svetla“, a prečo sa v tajnej vede tieto bytosti označujú ako „slnční bohovia“.

Všetko ostatné je odteraz pochopiteľné len vtedy, keď obrátíme pozornosť na obdobia, ktoré predchádzali vývoju Zeme. Stane sa tak v ďalších častiach „Z kroniky Akaša“. Tam ukážeme, aký vývoj prekonali bytosti súvisiace so Zemou na iných planétach skôr, ako vstúpili na Zem. Súčasne sa tým dokonale sprehládni vývoj živočíšnej, rastlinnej a minerálnej ríše.

Niekoľko nevyhnutných poznámok

Tieto úvahy začneme informáciami, ktoré sa vzťahujú k vývoju človeka a s ním súvisiacich bytostí pred „pozemskou periódou“. Totiž, skôr ako totiž človek spojil svoj osud s planétou, ktorú nazývame „Zem“, prekonal už rad vývojových stupňov, ktorými sa do určitej miery pripravil na pozemské bytie. Rozlišujeme tri takéto stupne a označujeme ich ako *tri planetárne vývojové stupne*. Názvy, ktoré sa pre tieto stupne používajú v tajnej vede, sú obdobie *Saturna, Slnka a Mesiaca*. Ako sa ukáže, tieto názvy *nateraz* nemajú nič spoločné s dnešnými nebeskými telesami, ktoré sú vo fyzikálnej astronómii označované týmito menami, hoci v *širšom* zmysle je pokročilému mystikovi známa súvislosť i s nimi. Hovorí sa tiež, že človek pred tým, ako vstúpil na Zem, obýval iné planéty. Pod týmito „inými planétami“ však máme rozumieť len predchádzajúce vývojové stupne samotnej Zeme a jej obyvateľov. Zem so všetkými bytosťami, ktoré k nej patria, prekonal skôr, ako sa stala „Zemou“, tri stavy saturnského, slnečného a mesačného bytia. Saturn, Slnko a Mesiak sú, takpovediac, tromi prehistorickými inkarnáciami Zeme. A to, čo sa v tejto súvislosti nazýva Saturnom, Slnkom a Mesiacom, neexistuje už dnes ako fyzická planéta rovnako, ako neexistujú predchádzajúce fyzické inkarnácie nejakého človeka popri jeho dnešnej. To, ako sa uskutočňoval tento „planetárny vývoj“ človeka a ostatných bytostí patriacich k Zemi, bude predmetom nasledujúcich statí „Z kroniky Akaša“. Nechceme tým povedať, že by týmto trom stavom nepredchádzali ešte ďalšie. Ibaže všetko to, čo im predchádza, sa stráca v temnote, ktorú výskum tajnej vedy *nateraz* nedokáže osvetliť. Tento výskum totiž nespočíva na špekulácii, na prostom konštruovaní pojmov, ale na ozajstnej *duchovnej skúsenosti*. A tak, ako je naše fyzické oko vo voľnom priestore schopné vidieť len po určitú hranicu a nemôže nazrieť za horizont, i „duchovné oko“ môže vidieť len po určitý časový bod. *Tajná veda spočíva na skúsenosti a uskromňuje sa s tým, čo je v rámci tejto skúsenosti*. Chcieť vyskúmať, čo bolo „úplne na začiatku sveta“ alebo „prečo vlastne Boh stvoril svet“ je len malichernou hrou s pojmami. Pre výskumníka tajnej vedy je oveľa dôležitejšie, aby pochopil, že na istom stupni poznania sa už takéto otázky ani nekladú. V rámci *duchovnej skúsenosti* sa totiž človeku zjaví všetko, čo je potrebné pre naplnenie jeho poslania na našej planéte. Kto sa trpezlivo prepracuje k skúsenostiam výskumníkov tajnej vedy, uvidí, že *v rámci* duchovnej skúsenosti môže byť človek úplne uspokojený vo všetkých otázkach, ktoré sú pre neho nevyhnutné. V nasledujúcich kapitolách napríklad uvidíme, ako dokonale sa rieši otázka „pôvodu zla“ a mnohé iné, na ktoré sa človek musí pýtať. Napriek tomu nechceme povedať, že by človek *nikdy* nemohol dospieť k vysvetleniam horeuvedených otázok o „pôvode sveta“ a pod. *Môže*. Aby to však mohol, musí prejsť najprv poznáním, ktoré sa zjavuje *v rámci* najbližšej duchovnej skúsenosti. Potom zistí, že má tieto otázky stavať inak, než to robil dovtedy.

Čím hlbšie sa prepracujeme do skutočnej tajnej vedy, tým *skromnejšími* sa stávame. Až potom zistíme, ako sa najprv postupne musíme stať zrelými a hodnými istých poznatkov. Pýcha a neskromnosť sa nakoniec stanú pomenovaniami tých vlastností človeka, ktoré už na istom stupni poznania nemajú žiaden zmysel. Ak spoznáme aspoň málo, vidíme, aká nezmerne ďaleká je cesta, ktorá leží pred nami. Poznáním získavame vhlad práve do toho, „ako málo vieme“. A získame i cit pre obrovskú zodpovednosť, ktorú na seba berieme, keď hovoríme o nadzmyslových poznatkoch. Ľudstvo však nemôže žiť bez týchto nadzmyslových poznatkov. Ten, kto ich rozširuje, však nevyhnutne potrebuje skromnosť a skutočnú, pravú sebakritickosť, ničím neotrasiteľnú snahu o sebaopoznanie a mimoriadnu opatrnosť.

Takéto poznámky sú tu nevyhnutné, pretože teraz podnikneme výstup k ešte vyšším poznatkom ako sú tie, ktoré sa nachádzajú v predchádzajúcich kapitolách „Z kroniky Akaša“. K pohľadom na minulosť ľudstva, ktoré budú nasledovať, pristúpia potom pohľady *do budúcnosti*. Pravému duchovnému poznaniu sa totiž môže odhaliť i budúcnosť, i keď len do tej miery, ktorú človek potrebuje pre naplnenie svojho poslania. Kto sa nepúšťa do tajnej vedy a z vysokého sudcovského kresla svojich predsudkov jednoducho všetko, čo z nej pochádza, odkazuje do oblasti fantastiky a snenia, bude tomuto vzťahu k budúcnosti rozumieť najmenej. Predsa by sa však na základe jednoduchej logickej úvahy mohlo stať zrozumiteľným všetko, čo tu prichádza do úvahy. No takéto logické úvahy sa spravidla prijímajú len potiaľ, pokiaľ sú v súlade s ľudskými predsudkami. Predsudky sú totiž mocní nepriatelia aj každej logiky.

Uvážme: ak sa za celkom konkrétnych podmienok spoja síra, kyslík a vodík, podľa určitého zákona musí nevyhnutne vzniknúť kyselina sírová. A kto sa učil chémiu, dokáže *predpovedať*, čo musí nastať, keď spomínané tri látky vstúpia za zodpovedajúcich podmienok do vzťahu. Takýto chemik je teda prorokom v istej obmedzenej oblasti materiálneho sveta. A jeho proroctvo by sa mohlo ukázať ako falošné len vtedy, keby sa odrazu zmenili prírodné zákony. Výskumník tajnej vedy skúma duchovné zákony presne tým istým spôsobom, akým skúma fyzik alebo chemik materiálne zákony. Robí to tým spôsobom a s takou presnosťou, aké náležia duchovnej oblasti. Od týchto veľkých duchovných zákonov závisí vývoj ľudstva. Rovnako, ako kedykoľvek v budúcnosti nebudú kyslík, vodík a síra vzájomne reagovať v rozpore s prírodnými zákonmi, ani v duchovnom živote sa nebude diať nič, čo by bolo v rozpore s duchovnými zákonmi. A ten, kto ich pozná, je teda schopný hľadiť do *zákonitej budúcnosti*.

Pre prorocké predpovedanie nastávajúcich osudov ľudstva sme tu zámerne použili práve toto porovnanie, pretože skutočnou tajnou vedou je toto predpovedanie mienené práve v tomto zmysle. Pre toho totiž, komu sa stane jasným tento skutočný názor ezoteriky, odpadne i námietka, že tým, ako sú veci v určitom zmysle predpovedané, nie je možná žiadna ľudská sloboda. Predpovedať možno to, čo zodpovedá zákonu. Vôľa však *nie je* určovaná zákonom. Tak, ako je isté, že kyslík, vodík a síra sa musia v *každom* prípade podľa určitého zákona zlúčiť na kyselinu sírovú, je isté i to, že závisí od ľudskej vôle, či budú nastolené podmienky, za ktorých bude tento zákon môcť pôsobiť. A tak to bude aj s veľkými svetovými udalosťami a s ľudskými osudmi v budúcnosti. Ako výskumníci tajnej vedy ich môžeme vidieť dopredu, predsa sa však majú udiť až prostredníctvom ľudskej vôle. Ezoterný výskumník predpovedá aj to, čo sa uskutoční až prostredníctvom slobody človeka. O tom, že je to možné, nám má vytvoriť predstavu nasledovný výklad.

Musíme si však objasniť jeden podstatný rozdiel medzi predpovedaním skutočností fyzickou vedou a predpovedaním prostredníctvom duchovného poznania. Fyzická veda spočíva na rozumových názoroch a jej predpovede sú preto tiež len rozumové, odkázané na úsudky, závery, kombinácie atď. *Predpovedanie prostredníctvom duchovného poznania* vychádza oproti tomu zo skutočného *vyššieho nazerania* alebo *vnímania*. Výskumník tajnej vedy sa musí dokonca čo najostrejšie vyhýbať tomu, čo spočíva na prostom domýšľaní, kombinovaní, špekulovaní. Toho sa musí v najvyššej možnej miere zriecť a musí mu byť úplne jasné, že akékoľvek špekulovanie, rozumové filozofovanie je pravému nazeraniu škodlivé. Tieto postupy patria ešte k nižšej prirodzenosti človeka a skutočné vyššie poznanie začína až tam, kde sa táto prirodzenosť povzniesie k jeho vyššej podstate. Tým nehovoríme nič proti týmto postupom, ktoré sú vo svojej oblasti nie len úplne oprávnené, ale *jediné* oprávnené. Nič nie je vyššie alebo nižšie samé osebe, vždy len vo vzťahu k niečomu inému. A čo stojí v istej súvislosti vysoko, môže byť v inom smere veľmi hlboko. To však, čo musí byť poznané *nazeraním*, *nemožno* dosiahnuť prostým premýšľaním a ani najnádhernjšími rozumovými kombináciami. Nech je človek v bežnom slova zmysle akokoľvek „duchaplný“, pri poznávaní nadzmyslových právd mu táto „duchaplnosť“ vôbec nepomôže. Musí sa jej dokonca zriecť a oddať sa výlučne vyššiemu nazeraniu. Bez svojho „duchaplného“ premýšľania tam potom všetky veci vníma tak, ako bez premýšľania vníma kvety v poli. Premýšľať o vzhľade lúky nikomu nepomôže; tu je akýkoľvek dôvtip bezmocný. Rovnaký vzťah je potrebný k nazeraniu vyšších svetov.

To, čo tu teraz môžeme prorocky predpovedať o človeku budúcnosti, je základom všetkých *ideálov*, ktoré majú skutočný *praktický* význam. Ak majú mať ideály hodnotu, musia byť zakotvené tak hlboko v duchovnom svete, ako sú prírodné zákony zakotvené vo svete prírodnom. Takéto pravé ideály musia byť zákonmi vývoja. Inak vychádzajú len z bezcenného rojčenia a fantázie a nikdy sa nemôžu uskutočniť. Všetky veľké ideály svetových dejín v najširšom zmysle vzišli z nazerajúceho poznania. Koniec koncov, totiž všetky veľké ideály pochádzajú od veľkých výskumníkov tajnej vedy alebo od zasvätencov, a tí menší, ktorí spolupracujú na stavbe ľudstva, sa riadia vedome, či najčastejšie *nevedome* ich pokynmi. Všetko nevedomé má totiž nakoniec svoj pôvod vo vedomom. Murár, ktorý stavia nejaký dom, sa „nevedome“ riadi vecami, ktorých sú si vedomí iní, tí, ktorí určili miesto, na ktorom má byť dom postavený, štýl, v ktorom má byť vyhotovený atď. Ale aj v pozadí určenia tohto miesta a štýlu je niečo, čoho si určovateľ nie je vedomý, no čoho si je, či bol *vedomý* niekto iný. Umelec napríklad vie, prečo v tom-ktorom štýle vedie tu priamu, tam ohnutú líniu a pod. Ten, kto tento štýl použije pre svoj dom, si možno toto „prečo“ neuvedomuje. Rovnako je to s veľkými udalosťami svetového a

ľudského vývoja. Za tými, ktorí pracujú v určitej oblasti, stoja vyšší, vedomejší pracovníci, a tak vedie rebrík vedomia nahor a nadol. Za bežnými ľuďmi stoja vynálezcovia, umelci, výskumníci atď. Za nimi stoja zasvätení tajnej vedy - a za nimi nadľudské bytosti. Vývoj sveta a ľudstva sa stáva pochopiteľným len vtedy, keď je nám jasné, že zvyčajné ľudské vedomie je len *jednou* formou vedomia a že sú *vyššie a nižšie* formy. Ani tu však nesmieme používať výrazy „vyšší“ a „nižší“ nesprávne. Majú význam len pre tú úroveň, na ktorej človek práve stojí. Nie je to s tým inak ako s „pravým a ľavým“. Keď niekde stojíme, sú určité veci „vpravo alebo vľavo“. Ak poodstúpime „doprava“ ocitnú sa vľavo i veci, ktoré boli predtým vpravo. Tak je to i so stupňami vedomia, ktoré ležia „vyššie alebo nižšie“ ako zvyčajné ľudské vedomie. Keď sa človek sám vyvinie vyššie, menia sa jeho vzťahy k iným stupňom vedomia. Tieto zmeny však súvisia práve s jeho vývojom. A preto je tu dôležité poukázať na príklady takýchto iných stupňov.

Jednoduchý príklad na to nám ponúka včelí úl, alebo ono nádherné usporiadanie, ktoré sa odohráva v mravenisku. Spolupôsobenie jednotlivých druhov hmyzu (samičiek, samčekov, robotníč) sa deje nanajvýš zákonitým spôsobom. A rozdelenie činností na jednotlivé kategórie možno označiť len ako prejav zvrchovanej múdrosti. To, čo sa tu uskutočňuje, je práve tak výsledkom vedomia, ako sú zariadenia človeka vo fyzickom svete (technika, umenie, štát atď.) výsledkom jeho vedomia. Ibaže vedomie, ktoré je základom včelieho úľa alebo spoločenstva mravcov, nie je možné nájsť v tom istom fyzickom svete, v ktorom sa vyskytuje bežné ľudské vedomie. Aby sme naznačili vecný obsah, možno to vyjadriť približne nasledovným spôsobom. Človek sa nachádza vo fyzickom svete. A jeho fyzické orgány, celá jeho stavba je utvorená tak, že aj jeho vedomie najprv hľadáme vo fyzickom svete. Inak je to vo včelom úli alebo v mravenisku. Bolo by celkom mylné sa domnievať, že i v prípade tohto vedomia môžeme ostať vo fyzickom svete, ako je to u človeka. Nie, tu si skôr musíme povedať: Aby sme našli riadiacu bytosť včelieho úľa alebo mraveniska, nemôžeme ostať vo svete, v ktorom žijú včely a mravce svojím fyzickým telom. „Vedomého ducha“ tu musíme hľadať hneď v inom svete. Ten istý vedomý duch, ktorý žije v prípade človeka vo fyzickom svete, musí byť práve v prípade spomínaných zvieracích kolónii hľadaný v *nadzmyslovom* svete. Keby sa človek svojím vedomím dokázal povzniesť do tohto nadzmyslového sveta, mohol by tam pri úplnom vedomí pozdraviť ducha mravcov alebo včiel ako svoju sesterskú bytosť. *Jasnovidca to skutočne môže*. V uvedených prípadoch teda máme pred sebou príklady bytostí, ktoré sú vedomé v iných svetoch, a do fyzického sveta zasahujú len cez svoje fyzické orgány - jednotlivé včely a mravce. Môže to byť vonkoncom tak, že to vedomie, ktoré je vedomím včelieho úľa či mraveniska, bolo v predchádzajúcich epochách svojho vývoja vo fyzickom svete rovnako, ako je dnes vedomie ľudské, neskôr sa však povznieslo, a vo fyzickom svete si ponechalo iba výkonné orgány, totiž práve jednotlivé mravce a včely. Takýto vývojový proces sa v budúcnosti skutočne udeje i s človekom. U jasnovidca sa v istom zmysle odohráva už v súčasnosti. To, že vedomie dnešného človeka pracuje vo fyzickom svete, vyplýva z toho, že jeho fyzické častice - molekuly mozgu a nervovej sústavy - sú v istom celkom konkrétnom vzájomnom vzťahu. Chceme tu naznačiť to, čo bolo v inej súvislosti presnejšie rozvedené v mojej knihe „Poznávanie vyšších svetov“. Pri vyššom vývoji človeka sa skutočne uvoľní zvyčajná spojitosť molekúl mozgu. Tieto sú potom spojené „voľnejšie“, takže mozog jasnovidca možno v istom zmysle porovnať s mraveniskom, i keď toto rozštiepenie nie je *anatomicky* dokázateľné. Procesy sa totiž v rozličných oblastiach sveta odohrávajú úplne rozličným spôsobom. Jednotlivé molekuly mraveniska, jednotlivé mravce, boli v dávno uplynulom čase prepojené rovnako pevne, ako dnes molekuly ľudského mozgu. Im zodpovedajúce vedomie bolo vtedy vo fyzickom svete rovnako, ako je dnes ľudské. A keď v budúcnosti poputuje ľudské vedomie do „vyšších“ svetov, bude spojitosť zmyslových častíc vo fyzickom svete rovnako voľná, ako je dnes medzi jednotlivými mravcami. To, čo sa raz fyzicky stane so všetkými ľuďmi, sa deje s mozgom jasnovidca už dnes, ibaže žiaden nástroj zmyslového sveta nie je dostatočne jemný, aby mohol toto uvoľňovanie v dôsledku pokračujúceho vývoja dokázať. Tak, ako v prípade včiel vznikajú tri kategórie, kráľovná, trúdy, robotnice, vznikajú v mozgu jasnovidca tri kategórie molekúl, vlastne jednotlivých živých bytostí, ktoré privádzajú vedomie jasnovidca, pozdvihnuté do vyššieho sveta, k vedomému spolupôsobeniu.

Iný stupeň vedomia predstavuje to, čo sa zvyčajne nazýva duchom národa alebo rasy, hoci si pri tom obvykle nepredstavíme nič určité. Aj základom spoločného múdreho pôsobenia, ktoré sa

prejavuje v spolužití členov nejakého národa alebo rasy, sa výskumníkovi tajnej vedy javí byť isté vedomie. Tajný výskum nachádza toto vedomie v inom svete podobne, ako v prípade vedomia včelieho úľa či mraveniska. Ibaže toto „vedomie národa“ alebo „rasy“ nemá vo fyzickom svete k dispozícii žiadne orgány; tieto orgány sa nachádzajú len v tzv. astrálnom svete. Tak, ako vedomie včelieho úľa koná svoju prácu prostredníctvom fyzických včiel, koná ho vedomie národa s pomocou astrálnych tiel ľudí patriacich k istému národu. V týchto „duchoch národov a rás“ máme teda pred sebou celkom iný druh bytostí, ako je človek, či včelí roj. Museli by sme uviesť ešte veľa príkladov, aby sme celkom sprehlľadnili, ako existujú vo vzťahu k človeku podriadené a nadriadené bytosti. Naznačené však bude stačiť na to, aby slúžilo ako úvod k vývojovej ceste človeka, ktorá bude popísaná v nasledujúcom výklade. Proces vývoja človeka je totiž pochopiteľný len vtedy, keď vezmeme do úvahy, že človek sa vyvíja spolu s bytosťami, ktorých vedomie prebýva v iných svetoch, než jeho vlastné. To, čo sa odohráva v jeho svete, *spoluzávisí* od týchto bytostí iných stupňov vedomia, a preto to môže byť pochopené len v súvislosti s tým.

O pôvode Zeme

Tak, ako je to s jednotlivým človekom, ktorý po svojom narodení prekonáva rozličné stupne od dojčenského veku cez detstvo atď. až po vek zrelého muža alebo zrelej ženy, je to vo veľkom i s ľudstvom. K svojmu súčasnému stavu sa vyvinulo prostredníctvom iných stavov. Prostriedkami jasnovidectva možno sledovať tri hlavné stupne vývoja ľudstva, ktoré sa udiali dovtedy, kým sa začalo vytváranie Zeme, a toto svetové teleso sa stalo dejiskom hore spomínaného vývoja. V súčasnosti teda máme dočinenia so štvrtým stupňom vo veľkom živote ľudského sveta. Predbežne chceme hovoriť o istých skutočnostiach, ktorých vnútorné odôvodnenie vyplynie postupne v procese výkladu, pokiaľ je možné podať ho v pojmoch bežnej reči bez toho, aby bolo nutné siahnuť po výrazových prostriedkoch tajnej vedy.

Človek existoval skôr, ako bola Zem. Nesmieme si však predstavovať - ako sme to už v náznakoch vyjadrili - že by predtým žil na iných planétach a v istom časovom okamihu priputoval na Zem. Samotná Zem sa vyvíjala spolu s človekom. Rovnako ako on prekonala tri hlavné stupne vývoja, kým sa stala tým, čo sa dnes nazýva „Zemou“. Ak chceme vidieť vysvetlenia tajnej vedy v tejto oblasti v pravom svetle, predbežne sa musíme oslobodiť, ako sme už tiež naznačili, od významov, s ktorými spája názvy „Saturn“, „Slnko“ a „Mesiac“ súčasná veda. Týmto názvom nedávame v ďalšom žiaden iný význam, ako je ten, ktorý bude podaný v nasledovnom výklade.

Skôr, ako sa svetové teleso, na ktorom sa odohráva život človeka, stalo „Zemou“, existovalo v troch iných formách, ktoré označujeme ako Saturn, Slnko a Mesiac.⁵ Môžeme teda hovoriť o štyroch planétach, na ktorých sa uskutočňovali štyri hlavné stupne ľudského vývoja. Vec sa má tak, že skôr, ako sa Zem stala „Zemou“, bola Mesiacom, predtým Slnkom a ešte skôr Saturnom. Ako vyplynie z ďalšieho výkladu, môžeme právom predpokladať tri ďalšie stupne, ktorými bude Zem, alebo, lepšie povedané, svetové teleso, ktoré sa vyvinulo na dnešnú Zem, prechádzať ďalej. V tajnej vede im boli dané názvy Jupiter, Venuša a Vulkán. Podľa toho teda prekonalo svetové teleso, s ktorým súvisí osud človeka, tri stupne, teraz sa nachádza na štvrtom a prejde ešte tromi, kým budú rozvinuté všetky predpoklady, ktoré má človek v sebe, kým do speje k vrcholu svojej dokonalosti.

Teraz si predstavme, že vývoj človeka a jeho svetového telesa neplynie postupne, ako napríklad prechod človeka dojčenským vekom, detským vekom atď., kde jeden stav prechádza do ďalšieho viac menej nepozorovane. Skôr tu existujú určité zlomy. Stav Saturna neprechádza bezprostredne do stavu Slnka. Medzi saturnským a slnečným vývojom a rovnako medzi nasledujúcimi formami ľudského svetového telesa sú medzistavy, ktoré by sme mohli porovnať s nocou medzi dvoma dňami, alebo so stavom podobným spánku, v ktorom sa nachádza semeno skôr, ako sa rozvinie na celú rastlinu.

Opierajúc sa o východné predstavy o stave vecí, nazýva dnešná teozofia vývojový stav, v ktorom sa život rozvíja navonok, *manvantara*, medzi tým sa nachádzajúci stav pokoja *pralaya*. V zmysle európskej tajnej vedy možno pre prvý stav použiť výraz *otvorený kolobeh*, pre druhý, naopak, *skrytý* alebo *uzavretý kolobeh*. Bežné sú však i ďalšie označenia. Saturn, Slnko, Mesiac, Zem atď. sú *otvorené kolobehy*, medzi nimi ležiace obdobia pokoja sú *uzavreté*.

Bolo by úplne nesprávne si myslieť, že by v obdobiach pokoja všetok život odumieral. Tak, ako človek počas spánku neprestáva žiť, neodumiera on a ani jeho svetové teleso počas uzavretého kolobehu - pralaya. Ibaže v obdobiach pokoja nie sú životné stavy vnímateľné zmyslami, ktoré sa vytvárajú počas otvorených kolobehov, rovnako ako ani človek v spánku nevníma, čo sa odohráva okolo neho. Prečo sa pre vývojové stavy používa výraz „kolobeh“, vyplynie dostatočne z nasledujúceho výkladu. O obrovských časových obdobiach, ktoré sú potrebné pre tieto kolobehy, budeme hovoriť až neskôr.

Vedúcu niť priebehom týchto kolobehov nám môže poskytnúť sledovanie vývoja ľudského *vedomia*. Všetko ostatné sa môže primerane pripájať na toto pozorovanie. Vedomie, ktoré človek rozvíja počas svojej púte na Zemi, nazveme v súlade s európskou tajnou vedou *jasné denné vedomie*. Spočívajúc v tom, že človek svojimi súčasnými zmyslami vníma veci a bytosti sveta, a že si za pomoci svojho umu a rozumu vytvára predstavy a idey o týchto veciach a bytostiach. V zmyslovom svete potom koná

⁵ V literatúre je možné nájsť i pomenovanie starý Saturn, staré Slnko, starý Mesiac, nový Jupiter a nová Venuša (pozn. vyd.)

primerane týmto svojim vnemom, predstavám a ideám. Takéto vedomie človek vyvinul až na štvrtom stupni svojho svetového vývoja; na Saturne, Slnku a Mesiaci ešte neexistovalo. Tu žil v iných stavoch. Na základe toho možno tri predchádzajúce vývojové stupne označiť ako rozvoj nižších stavov vedomia.

Najnižším stupňom vedomia prechádzal počas saturnského vývoja, vyšší je stav Slnka, potom nasleduje mesačné a konečne pozemské vedomie.

Tieto predchádzajúce stavy vedomia sa odlišujú od pozemského najmä v dvoch smeroch: stupňom jasnosti a rozsahom, na ktorý sa vzťahuje vnímanie človeka. Saturnské vedomie má najnižší stupeň jasnosti. Je úplne tupé, temné. Ťažko možno sprostredkovať predstavu o tejto tuposti, pretože ešte aj útlm vedomia v spánku je o stupeň jasnejší ako toto vedomie. Do takéhoto stavu vedomia môže súčasný človek upadnúť len v abnormálnych stavoch, v stavoch takzvaného hlbokého tranzu. Primeranú predstavu si môže vytvoriť tiež človek, ktorý je jasnovidcom v zmysle tajnej vedy. Ibaže on sám v tomto stave nežije. Povznáša sa do oveľa vyššieho stavu, ktorý je však predsa v istom ohľade podobný tomuto pôvodnému. U bežného človeka súčasného pozemského stupňa je tento stav, ktorý už raz prekonal, prekrytý „jasným denným vedomím“. „Médium“, ktoré upadne do hlbokého tranzu, sa však do neho prenesie tak, že vníma rovnako, ako kedysi počas „saturnského obdobia“ vnímali všetci ľudia. A také médium môže potom počas tranzu, alebo keď sa z neho preberie, rozprávať o zážitkoch, ktoré sú podobné tým na saturnskom dejisku. Smieme však povedať len „podobné“ a nie „rovnaké“, pretože udalosti, ktoré sa odohrali na Saturne, sú raz a navždy preč; len také, ktoré s nimi majú istú príbuznosť, sa odohrávajú v okolí človeka ešte i teraz. A vnímať ich môže iba „saturnské vedomie“. Jasnovidca v predtým uvedenom zmysle dospeje do takéhoto stavu saturnského vedomia tak ako označené médium; pri tom si však zachová svoje „jasné denné vedomie“, ktoré ešte človek na Saturne nemal a ktoré médium v stave tranzu stráca. Taký jasnovidca teda síce nie je len v saturnskom vedomí samotnom; môže si však o ňom vytvoriť predstavu.

Kým teda saturnské vedomie, pokiaľ ide o jasnosť, je za dnešným ľudským vedomím o niekoľko stupňov pozadu, pokiaľ ide o rozsah toho, čo môže vnímať, dnešné vedomie prevyšuje. Vo svojej stlmenosti môže totiž vnímať do najmenších podrobností nie len to, čo sa deje na jeho vlastnom svetovom telese, ale môže pozorovať i veci a bytosti na iných svetových telesách, ktoré sú s jeho vlastným, so Saturnom, v spojení. A na tieto veci a bytosti môže istým spôsobom i vplývať. (Azda nie je potrebné zdôrazňovať, že toto pozorovanie iných svetových telies je úplne odlišné od toho, na ktoré sa môže podujat' dnešný človek so svojou vedeckou astronómiou. Toto astronomické pozorovanie sa opiera o „jasné denné vedomie“ a vníma preto iné svetové telesá zvonku. Saturnské vedomie je oproti tomu bezprostredným pociťovaním, spoluprežívaním toho, čo sa deje na iných svetových telesách. Do istej miery primerane, aj keď nie celkom, sa vyjadríme, ak povieme, že obyvateľ Saturna prežíva veci a skutočnosti iných telies i svojho vlastného tak, ako dnešný človek prežíva svoje srdce a svoj tep alebo niečo podobného vo svojom vlastnom fyzickom tele.)

Toto saturnské vedomie sa vyvíja pomaly. Ako prvý základný stupeň vývoja ľudstva prechádza radom podriadených stupňov, ktoré sa v európskej tajnej vede nazývajú „malé kolobehy“. V teozofickej literatúre sa stalo zvykom nazývať tieto „malé kolobehy“ „rundami“ a ešte menšie kolobehy „glóbmí“. O týchto podriadených kolobehoch budeme ešte hovoriť v nasledujúcom výklade. Kvôli ľahšej prehľadnosti tu budeme sledovať najprv hlavné stupne vývoja. Zo začiatku budeme hovoriť len o človeku, hoci súčasne s jeho vývojom prebieha i vývoj jemu podradených i nadradených bytostí a vecí. Na človeka bude potom primerane prepojené to, čo súvisí s pokrokom iných bytostí.

Keď bol zavŕšený vývoj saturnského vedomia, nastúpilo jedno z vyššie zmienených dlhých období pokoja - pralaya. Po ňom sa z ľudského svetového telesa vyvinulo to, čo sa v tajnej vede nazýva „Slnkom“. A na Slnku sa zo svojho spánku opäť prebudili i ľudské bytosti. Ako dispozícia v nich existovalo predtým rozvinuté saturnské vedomie. Zo začiatku opäť rozvinuli toto vedomie. Môžeme povedať, že človek opakovane na Slnku saturnský stav, kým vystúpil k vyššiemu. Tým však nemyslíme jednoduché opakovanie, ale opakovanie v inej forme. O premenách týchto foriem budeme hovoriť neskôr pri preberaní menších kolobehov. Tam vystúpia i rozdiely medzi jednotlivými „opakovaniami“. Zatiaľ predstavíme len vývoj vedomia. Po zopakovaní saturnského stavu nastupuje „slnčné vedomie“ človeka. Toto je o stupeň jasnejšie než predošlé, stratilo však na šírke záberu. V súčasnosti má človek počas

hlbokého, bezsenného spánku, podobný stav vedomia, ako mal kedysi na Slnku. Ibaže ten, kto nie je jasnovidcom alebo médiom, nemôže vnímať veci a bytosti, ktoré zodpovedali slnečnému vedomiu. Médiu privedenému do stavu tranzu a vyššiemu vedomiu skutočného jasnoviectva sa i tu vedie rovnako, ako sme o tom hovorili v súvislosti so saturnským vedomím. Slnečné vedomie svojím rozsahom siaha len po Slnko a tie svetové telesá, ktoré s ním bezprostredne súvisia. Ak ešte raz použijeme vyššie uvedený príklad - obyvateľ Slnka spoluprežíva tieto podnety tak, ako prežíva dnešný človek svoj tep. Obyvateľ Saturna sa takto podieľal i na živote takých svetových telies, ktoré nepatrili bezprostredne do najbližšieho okolia Saturna.

Keď slnečný stupeň prekonal zodpovedajúce podriadené kolobehy, vstúpil aj on do stavu pokoja. Z neho sa ľudské svetové teleso prebudilo do svojho „mesačného bytia“. Skôr, ako človek postúpi vyššie, v dvoch menších kolobehoch opäť prekonáva saturnský a slnečný stupeň. Potom vstupuje do svojho mesačného vedomia. O tomto si už môžeme ľahšie vytvoriť istú predstavu, pretože existuje určitá podobnosť medzi týmto stupňom vedomia a spánkom, ktorý je preniknutý snami. Musíme však zdôrazniť, že i tu môžeme hovoriť len o *podobnosti* a nie o rovnosti. Síce i mesačné vedomie plynie v obrazoch tak, ako vo sne; no tieto obrazy zodpovedajú veciam a procesom v okolí človeka podobne, ako im zodpovedajú predstavy súčasného „jasného denného vedomia“. Ibaže je všetko toto vnímanie stlmené, tupé, obrazné. Možno si to znázorniť približne nasledujúcim spôsobom. Predstavme si, že by sa mesačná bytosť priblížila k nejakému predmetu, povedzme k soli. (Samozrejme, „sol“ v dnešnej podobe vtedy ešte neexistovala, aby však bolo možné porozumieť, musíme ostať v oblasti obrazov a prirovnaní.) Táto mesačná bytosť - predchodca súčasného človeka - nevníma nejaký v priestore rozpriestranný predmet určitého zafarbenia a formy, ktorý je mimo nej, ale priblíženie sa k tomuto predmetu spôsobuje, že určitý obraz, podobne ako snový obraz, vystúpi do určitej miery vo vnútri tejto bytosti. Tento obraz má isté zafarbenie, ktoré je závislé od toho, ako je predmet uspôsobený. Ak je tejto bytosti sympatický, ak je prospešný jej životu, je jeho farebný tón svetlý, v odtieňoch žltej, prípadne tiež zelenej; ak ide o nesympatický predmet, prípadne taký, ktorý je pre bytosť škodlivý, nastupuje krvavý červenkastý farebný odtieň. Týmto spôsobom vidí jasnovidec i dnes, ibaže je pri tomto nazeraní plne vedomý, kým obyvateľ Mesiaca mal len snové, temné vedomie. Obrazy, rozsvetujúce sa v jeho „vnútri“ mali presne určený vzťah k okoliu. Nebolo v nich nič svojvoľné. Preto sa nimi bolo možné riadiť. Na základe dojmov z týchto obrazov sa konalo tak, ako sa dnes koná pod vplyvom dojmov zo zmyslových vnemov. Rozvinutie tohto snového vedomia, t.j. tretí základný stupeň, bolo úlohou „mesačného kolobehu“. Keď Mesiac prešiel zodpovedajúcimi „malými kolobehmi“, nastalo opäť obdobie pokoja - pralaya. A po ňom povstala z temnoty Zem.

Zem a jej budúcnosť

Štvrtý základný stupeň ľudského vývoja sa odohráva na Zemi. Je to ten stav vedomia, v ktorom sa človek nachádza v súčasnosti. Kým však k nemu dospel, musel on a s ním celá Zem najprv zopakovať tri menšie kolobehy (tzv. *rundy* v teozofickej literatúre) po sebe nasledujúceho saturnského, slnečného a mesačného stavu. Teraz žije človek vo štvrtom pozemskom kolobehu. Dospel práve za jeho polovicu. Na tomto stupni vedomia už človek nevníma len snové obrazy, ktoré v jeho duši vyvstávajú pôsobením jeho okolia, ale predmety pre neho vystupujú „vonku v priestore“. Ak sa k nemu na Mesiaci a ešte aj počas opakujúcich sa stupňov na Zemi priblížil napríklad nejaký zodpovedajúci predmet, vynoril sa v jeho duši farebný obraz. Celé vedomie pozostávalo z takýchto v duši sa vynárajúcich a uplývajúcich obrazov, tónov atď. Až s nástupom štvrtého stavu vedomia sa už farba neobjavuje v duši, ale na vonkajšom, priestorovo ohraničenom predmete, tón už nie je len vnútorným zaznievaním duše, ale nejaký predmet znie v priestore. V tajnej vede sa preto tento štvrtý, pozemský stav vedomia nazýva aj „*predmetným vedomím*“. Toto vedomie sa utváralo pomaly a postupne v priebehu vývoja tým, že jeden po druhom vznikali fyzické zmyslové orgány, a tak sa urobili vnímateľnými najrozmanitejšie zmyslové vlastnosti vonkajších predmetov. A okrem už rozvinutých zmyslov existujú v zárodku i ďalšie, ktoré sa rozvinú v nadchádzajúcom vývojovom čase Zeme a ktoré ukážu zmyslový svet v ešte oveľa väčšej rozmanitosti, ako je to dnes. V predchádzajúcom výklade sme predstavili postupný nárast pozemského vedomia a nasledovným výkladom dospejeme k podstatným rozšíreniam a doplnkom.

Farebný, znejúci, atď. svet, ktorý vnímal predchodca dnešného človeka vo svojom vnútri, vystupuje počas zemského vývoja oproti nemu vonku v priestore. Zato však v jeho vnútri vystupuje nový svet, svet predstáv a myšlienok. Pokiaľ ide o mesačné vedomie, tu o predstavách a myšlienkach nemožno hovoriť. Tieto existujú nanajvýš v spomínaných obrazoch. Približne v strede pozemského vývoja, hoci sa to vlastne pripravuje už skôr, sa v človeku objavuje schopnosť tvoriť si predstavy a myšlienky o predmetoch. A táto schopnosť sa stáva i základom pamäti a vedomia seba samého. Až človek schopný predstavivosti si môže vytvárať spomienky na to, čo vnímal; a až mysliaci človek dospieva k tomu, aby sa zo svojho okolia vyčlenil ako samostatná, seba si vedomá bytosť, aby spoznal sám seba ako ja. Prvé tri popísané stupne boli teda stupňami vedomia, štvrtý už nie je len vedomím, ale *sebavedomím*.

Avšak, v rámci terajšieho sebavedomia, terajšieho myšlienkového života sa už vytvárajú dispozície k ešte vyšším stavom vedomia. Týmito vyššími stavmi vedomia bude človek prechádzať na ďalších planétach, na ktoré sa Zem premení po svojej súčasnej podobe. Nie je nezmyselné hovoriť o týchto budúcich stavoch vedomia, a teda aj o živote na budúcich planétach. Jasnovidec totiž - z istých na inom mieste uvedených dôvodov - svojím vývojom svojich spolubratov predbieha. U neho sa teda už teraz vytvárajú tie stupne vedomia, ku ktorým musí celé ľudstvo dospieť s pokračujúcim planetárnym vývojom. V jasnovidnom vedomí už teda máme obrazy budúcich stupňov ľudstva. Už teraz teda vo všetkých ľuďoch ako zárodočné dispozície existujú tri budúce stavy vedomia; a jasnovidný výskum má prostriedky, na základe ktorých je schopný predpovedať, čo môže vzniknúť z týchto zárodočných dispozícií.

Ak tu však hovoríme, že jasnovidec už teraz rozvíja tie stavy vedomia, ku ktorým v budúcnosti pokročí celé ľudstvo, treba tomu rozumieť s istým obmedzením. Jasnovidec vyvíja vo vnútri svojho duševného sveta nazeranie, ktoré sa u človeka budúcnosti bude diať fyzickým spôsobom. Budúci fyzický stav človeka však bude verným odrazom súčasného duševného stavu jasnovidca. Veď sa bude vyvíjať i samotná Zem, a preto budú jej fyzickí obyvatelia vystupovať v celkom iných formách než dnes; tieto fyzické formy sa však pripravujú v dnešných duševných a duchovných formách. To, čo napríklad dnes vidí jasnovidec v podobe svetelného farebného oblaku okolo fyzického ľudského tela ako „*auru*“, sa neskôr zmení na fyzickú formu; a iné zmyslové orgány, ako sú dnešné, dajú budúcemu človeku schopnosť vnímať iné formy. Jasnovidec však svojimi duchovnými zmyslami vidí duchovné predobrazy neskorších zmyslových bytostí (napríklad *auru*) už dnes. Je schopný *pohľadu do budúcnosti*, o ktorej svojráze možno dnešnou rečou a prostredníctvom súčasných ľudských predstáv podať správu len veľmi ťažko.

Vo vzťahu k farebným a znejúcim predmetom vonkajšieho sveta sú predstavy terajšieho stavu vedomia len tieňové, bledé. Preto aj človek hovorí o predstavách ako o niečom, čo *nie je skutočné*. „Prostá myšlienka“ sa pokladá za protiklad veci alebo bytosti, ktorá je „skutočná“, pretože je vnímaná zmyslami. Predstavy a myšlienky však v sebe nesú dispozíciu opäť sa stať skutočnými, obraznými. Keď dnes človek hovorí o predstave „červenej“ bez toho, aby mal pred sebou nejaký červený predmet, je táto predstava len tieňovým obrazom skutočnej „červene“. Neskôr človek dospeje k tomu, aby vo svojej duši nechal vzísť nie len tieňovú predstavu „červeného“, ale aby, keď bude myslieť „červená“, skutočne bola pred ním „červená“. Bude schopný *tvoriť* obrazy, a nie len prosté predstavy. Dosiahne tým niečo podobné, ako bolo to, čo tu už bolo v mesačnom vedomí. Tieto obrazy sa v ňom však nebudú len snovo vynárať a odplývať, ale si ich bude pri plnom vedomí seba samého vyvolávať tak ako dnešné predstavy. Myšlienka na nejakú farbu bude farbou samotnou; predstava nejakého tónu bude tónom samotným atď. V budúcnosti bude dušou človeka plynúť svet obrazov z jeho vlastnej moci, kým počas mesačného bytia naplňal jeho vnútro takýto svet obrazov bez jeho vlastného pričinenia. A nezanikne ani priestorový charakter predmetného vonkajšieho sveta. Farba, ktorá vznikne ihneď s predstavou farby, nebude iba obrazom v duši, ale sa rozvinie vonku v priestore. Dôsledkom toho bude, že človek sa stane schopným vnímať bytosti a veci vyššieho druhu, ako sú tie v jeho dnešnom okolí. Sú to veci a bytosti jemnejšej duchovnej a duševnej povahy, takže sa nehaliu do predmetných farieb, ktoré sú vnímateľné dnešnými fyzickými zmyslovými nástrojmi, ale sa prejavujú v jemnejších duševných a duchovných farbách a tónoch, ktoré bude človek budúcnosti schopný prebudiť vo svojej duši.

Človek sa teda približuje k stavu, v ktorom bude mať *seba si vedomé obrazné vedomie*,⁶ určené na takéto vnemy. Budúci pozemský vývoj bude na jednej strane privádzať súčasný predstavový a myšlienkový život k stále vyššiemu, jemnejšiemu, dokonalejšiemu rozvinutiu, na druhej strane sa však bude v tomto čase postupne čoraz viac formovať už i seba si vedomé obrazné vedomie. K plnému životu však toto obrazné sebedavedomie v človeku dospeje až na ďalšej planéte, na ktorú sa Zem pretvorí a ktorá sa v tajnej vede volá „Jupiter“. Potom bude môcť človek vstúpiť do styku s bytosťami, ktoré sú jeho dnešnému zmyslovému vnímaniu úplne skryté. Je pochopiteľné, že sa tým nezmení len vnemový život, ale že i skutky, pocity a všetky vzťahy k okoliu budú úplne iné. Tak, ako dnes môže človek vedome ovplyvňovať len zmyslové bytosti, potom bude môcť vedome vplývať na úplne iné sily a mocnosti; a on sám bude môcť prijímať z úplne iných ríš, než dnes pre neho už dokonale poznateľné vplyvy. O narodení a smrti v súčasnom zmysle už na tomto stupni nemožno hovoriť. „Smrť“ totiž nastáva len tým, že vedomie je odkázané na vonkajší svet, do styku s ktorým vstupuje prostredníctvom fyzických zmyslových orgánov. Ak tieto fyzické zmyslové orgány vypovedia službu, prerušuje sa akýkoľvek vzťah s okolím. To práve znamená, že človek „zomrel“. Keď je však jeho duša natoľko pokročilá,

že vplyvy z vonkajšieho sveta nepociťuje prostredníctvom fyzických nástrojov ale obrazmi, ktoré si vytvára zo seba, tak dospela k usmerňovaniu svojho styku s okolím vlastnou vôľou, to znamená, že jej život nemôže byť prerušený bez jej vôle. Stala sa pánom zrodenia a smrti. To všetko teda nastane s vybojovaním seba si vedomého obrazného vedomia na „Jupiteri“. Tento stav duše sa nazýva aj „psychickým vedomím“.

Najbližší stav vedomia, ku ktorému sa človek vyvinie na ďalšej planéte, na „Venuši“, sa líši od predchádzajúceho tým, že duša bude môcť tvoriť nielen prosté obrazy, ale i samotné predmety a bytosti. To sa udeje pri *seba si vedomom predmetnom vedomí* alebo nadpsychickom vedomí. Prostredníctvom obrazného vedomia môže človek vnímať niečo z nadzmyslových bytostí a vecí a môže na ne vplývať vyvolaním svojich obrazových predstáv. Aby sa tým však stalo napríklad niečo, čo od takejto nadzmyslovej bytosti človek chce, musí táto na jeho podnet nasadiť vlastné sily. Človek je teda pánom nad obrazmi a môže týmito obrazmi podnecovať účinky. Nie je však ešte pánom nad samotnými silami. Keď bude vytvorené jeho seba si vedomé predmetné vedomie, stane sa pánom i nad stvoriteľskými silami iných svetov. Nebude iba vnímať a ovplyvňovať bytosti, ale sám ich bude i tvoriť.

Taký je proces rozvoja vedomia: najprv začína temne; nevnímame nič z iných vecí a bytostí, ale len vnútorné zážitky (obrazy) vlastnej duše; potom sa vyvíja vnímanie. A nakoniec sa vnímajúce vedomie

⁶ Slovné spojenie "seba si vedomé obrazné vedomie" môže pôsobiť prekvapivo, predsa však vyjadruje vecný obsah najlepšie. Ak by sme chceli, mohli by sme tiež povedať: "obrazné sebedavedomie".

pretvorí na stvoriteľské. Skôr, ako sa pozemský stav pretvorí na jupiterský život, je ešte potrebné - po štvrtom pozemskom kolobehu - prekonať tri menšie kolobehy. Tieto slúžia ďalšiemu zdokonaleniu pozemského vedomia spôsobom, ktorý bude popísaný v nasledujúcich kapitolách, keď bude predstavený vývoj menších kolobehov a ich podčasti u všetkých siedmich planét. Keď sa po období pokoja (pralaya) premení Zem na Jupiter a človek dospeje na túto planétu, musia byť počas štyroch menších kolobehov opäť zopakované štyri predchádzajúce stavy - saturnský, slnečný, mesačný a pozemský; a až počas piateho jupiterského kolobehu dospeje človek na stupeň, ktorý bol vyššie označený ako vlastné jupiterské vedomie. Zodpovedajúcim spôsobom sa „venušanské vedomie“ objaví počas šiesteho venušanského kolobehu.

Chceme tu krátko naznačiť istú skutočnosť, ktorá bude hrať v nasledujúcich kapitolách určitú úlohu. Týka sa rýchlosti, ktorou sa odohráva vývoj na jednotlivých planétach. Táto totiž nie je na všetkých planétach rovnaká. Zo začiatku plynie život najväčšou rýchlosťou na Saturne, na Slnku rýchlosť klesá, na Mesiaci sa stáva ešte menšou a najpomalšia je na Zemi. Na nej samotnej sa spomaľuje až po bod, v ktorom sa vyvinie vedomie seba samého. Potom rýchlosť opäť narastá. Dnes teda človek práve prekročil časový bod najmenej rýchlosti svojho vývoja. Život sa opäť začal zrýchľovať. Na Jupiteri bude znovu dosiahnutá rýchlosť Mesiaca, na Venuši rýchlosť Slnka.

Posledná planéta, ktorú ešte možno počítať do radu pozemských premien a ktorá teda nasleduje po Venuši, je tajnou vedou nazvaná „Vulkán“. Na tejto planéte bude dosiahnutý predbežný cieľ vývoja ľudstva. Stav vedomia, do ktorého tu človek vstúpi, sa nazýva „blaženosť v Bohu“, alebo aj „spirituálne vedomie“. Človek ho dosiahne po zopakovaní šiestich predchádzajúcich stupňov pri siedmom vulkánskom kolobehu. O živote na tejto planéte možno zverejniť len nemnohé. V tajnej vede sa o nej hovorí: „O Vulkáne a jeho živote by nemala premýšľať žiadna duša, ktorej myslenie je ešte zviazané s fyzickým telom.“ To znamená, že o Vulkáne sa môžu niečo dozvedieť len žiaci tajnej vedy najvyššieho stupňa, ktorí smú opustiť svoje fyzické telo a mimo neho získavať nadzmyslové poznatky.

Tak sa teda v procese vývoja ľudstva prejavuje sedem stupňov vedomia v siedmich planetárnych rozvojoch. Na každom stupni prechádza vedomie opäť siedmimi podriadenými stavmi. Tieto dospievajú k svojmu bytiu v už naznačených menších kolobehoch. (Teozofické spisy nazývajú týchto sedem kolobehov „rundami“.) Tieto podriadené stavy sú tajnou vedou západu nazývané „životné stavy“, v protiklade k nadradeným „stavom vedomia“. Tiež sa hovorí, že každý stav vedomia sa pohybuje siedmimi „ríšami“. Podľa tohto výpočtu môžeme teda rozlišovať v celkovom vývoji ľudstva sedemkrát sedem, to je štyridsaťdeväť malých kolobehov alebo „ríš“ - či „rúd“. A ďalej každý malý kolobeh prechádza siedmimi ešte menšími, ktoré sa nazývajú „stavmi formy“ (v teozofickej reči „glóbmí“). Pre plný kolobeh ľudstva to dáva sedemkrát štyridsaťdeväť alebo tristoštyridsaťtri rozličných „stavov formy“.

Nasledujúci výklad, ktorý bude pojednávať o tomto vývoji, ukáže, že prehľad o celku nie je taký komplikovaný, ako by sa zo začiatku mohlo zdať pri vypovedaní čísla 343. Ukáže sa tiež, že človek si môže naozaj správne rozumieť až vtedy, keď pozná tento svoj vývoj.

Život Saturna

Veľký vývoj ľudstva siedmimi stupňami vedomia od Saturna k Vulkánu sme v jednom z predchádzajúcich popisov prirovnali k priebehu života medzi narodením a smrťou, cez dojčenský vek, vek detstva a tak ďalej až po starobu. Prirovnanie môžeme rozšíriť ešte ďalej. Tak ako v súčasnom ľudstve nepostupujú jednotlivé životné obdobia prsto za sebou, ale existujú i popri sebe, tak je to i pri rozvoji stupňov vedomia. Starec, zrelý muž či žena, mládenec atď. putujú *popri* sebe. Tak i na Saturne neexistovali iba predchodcovia človeka ako bytosti s temným saturnským vedomím, ale popri nich i iné bytosti, ktoré už vyvinuli vyššie stupne vedomia. Teda už vtedy, keď začal saturnský vývoj, existovali bytosti so *slnecným* vedomím, iné s *obrazným* vedomím (mesačné vedomie), ďalej tie s vedomím rovnakým ako je vedomie súčasného človeka, potom štvrtý druh so *seba si vedomým* (*psychickým*) *obrazným* vedomím, piaty so *seba si vedomým* (*nadpsychickým*) *predmetným* vedomím, a šiesty so *stvoriteľským* (*spirituálnym*) vedomím. A ani tým ešte nie je rad bytostí zavŕšený. Po vulkánskom stupni sa bude človek vyvíjať ešte ďalej a dosiahne ešte vyššie stupne vedomia. Ako sa fyzické oko díva do hmly v diaľke, díva sa vnútorné oko vidiaceho do duchovných diaľok, na päť ďalších foriem vedomia, ktorých popis je úplne nemožný. Celkovo tak môže byť reč o dvanástich stupňoch vedomia.

Saturnský človek mal teda vedľa seba vo svojom okolí jedenásť iných druhov bytostí. Štyri najvyššie druhy mali svoje úlohy na vývojových stupňoch, ktoré ešte predchádzali životu na Saturne. Keď začal saturnský život, dospeli už na taký vysoký stupeň vlastného vývoja, že ich vlastné bytie sa od vtedy odohrávalo vo svetoch, ktoré ležia nad ľudskými ríšami. Tu o nich preto nie je ani možné, ani potrebné hovoriť.

Všetkých sedem ďalších druhov bytostí sa však podieľa na vývoji človeka. Správajú sa pri tom ako stvoriteľské mocnosti, vykonávajú svoju službu spôsobom, ktorý popíšeme v nasledujúcom výklade.

Najvznešenejšie z týchto bytostí boli tie, ktoré, keď začal saturnský vývoj, dosiahli už taký stav vedomia, ku ktorému človek dospeje až po svojom vulkánskom živote, teda vysoké *stvoriteľské* (*nadspirituálne*) vedomie. Aj títo „stvoritelia“ raz prekonalí stupeň ľudstva. To sa udialo na svetových telesách, ktoré predchádzali Saturnu. Ich spojenie s vývojom ľudstva však pretrvalo až po stred saturnského života. V tajnej vede sa kvôli svojim ušľachtilo-jemným žiariacim telám označujú ako *žiariaci život* alebo tiež *žiariace plamene*. A keďže látka, z ktorej pozostávajú tieto telá, má istú vzdialenú podobnosť s vôľou človeka, nazývajú sa tiež *duchmi vôle*. Títo duchovia sú stvoriteľmi saturnského človeka. Zo svojho tela vyžiaria látku, ktorá môže byť nositeľom *ľudského saturnského* vedomia. Vývojová perióda, počas ktorej sa toto udialo, sa nazýva prvý malý saturnský kolobeh. (V reči teozofickej literatúry „prvá runda“.) Látkové telo, ktoré človek získal týmto spôsobom, je prvým základom jeho neskoršieho fyzického tela. Môžeme teda povedať, že zárodok ľudského fyzického tela bol položený počas prvého saturnského kolobehu duchmi vôle; a v onom čase má tento zárodok *temné saturnské* vedomie.

Po tomto prvom menšom saturnskom kolobehu nasleduje potom ešte šesť ďalších. Počas týchto kolobehov nedospel človek k žiadnemu vyššiemu stupňu vedomia. No látkové telo, ktoré získal, sa ďalej vypracováva. A na tomto vypracovávaní sa najrozmanitejším spôsobom podieľajú ďalšie druhy bytostí, na ktoré sme poukázali vyššie.

Po duchoch vôle prichádzajú bytosti so *stvoriteľským* (*spirituálnym*) vedomím podobným tomu, ktoré človek dosiahne na Vulkáne. Volajú sa *duchmi múdrosti*. Kresťanská tajná veda ich označuje ako *panstvá* (kyriotetes), kým duchov vôle nazýva trónmi.⁷ Počas druhého saturnského kolobehu privádzajú o kus dopredu svoj vlastný vývoj a súčasne pri tom prepracúvajú ľudské telo tak, že doň vkla-

⁷ Kto skutočne pozná kresťanskú náuku, ten vie, že tieto predstavy o človeku nadradených duchovných bytostiach sú jej súčasťou. Len sa zo spovrchnejšej náboženskej náuky v istom období vytratili. Kto skutočne pristúpi k veci a nazerá hlbšie, ten zistí, že zo strany kresťanstva neexistuje ani najmenší dôvod bojovať proti tajnej vede, ale naopak, že táto tajná veda je v úplnom súlade so skutočným kresťanstvom. Keby sa teológovia a učitelia religionistiky chceli pustiť do štúdia tajnej vedy, museli by v nej odhaliť v súčasnosti najlepšiu pomocníčku a podporovateľku svojho kresťanstva. Avšak aj mnohí teológovia myslia úplne materialisticky; a je príznačné, že dnes si dokonca v populárnom spise, určenom na podporovanie kresťanského poznania, možno prečítať slová: „Anjeli“ sú pre „deti a pestúnky“. Takéto tvrdenie je úplným poprením pravého ducha kresťanstva. Môže ho vysloviť len ten, kto obetuje pravé kresťanstvo zdanlivo pokrokovej „vede“. Príde však čas, keď vyššia veda nahradí detinskosť takýchto tvrdení.

dajú „múdre usporiadanie“, rozumnú stavbu. Presnejšie povedané, začína táto ich práca na človeku už skoro po strede prvého kolobehu a približne v strede druhého je ukončená.

Tretí druh duchov so *seba si vedomým* (nadpsychickým) *predmetným* vedomím sa nazýva *duchovia pohybu* alebo tiež *činnosti*. V kresťanskej tajnej vede sa označujú ako *sily* (dynamis). (V teozofickej literatúre sa pre nich vyskytuje výraz *mahat*.) S procesom svojho vlastného vývoja spájajú od polovice druhého saturnského kolobehu ďalšie prepracovávanie ľudského látkového tela, do ktorého zakoreňujú schopnosť pohybu, silou naplnenú pôsobnosť. Táto práca sa završuje v strede tretieho saturnského kolobehu.

Po tomto bode nastupuje práca štvrtého druhu bytostí, takzvaných *duchov formy*. Títo majú *seba si vedomé obrazné* vedomie (psychické vedomie). Kresťanská veda má pre nich označenie *mocnosti* (exusiai). Ich činnosťou dostáva ľudské látkové telo, ktoré predtým bolo istým druhom pohyblivého oblaku, ohraničenú (plastickú) podobu. Táto činnosť duchov formy je ukončená približne v strede štvrtého saturnského kolobehu.

Potom nasleduje činnosť *duchov temnoty*, ktorí sú tiež nazývaní *duchmi osobnosti* či *individuálnosti* (egoizmu). Na tomto stupni im prislúcha vedomie, ktoré je podobné súčasnému ľudskému pozemskému vedomiu. Obývajú sformované ľudské látkové telo ako „duša“ podobným spôsobom, akým dnes ľudská duša obýva svoje telo. Vštepujú ľudskému telu istý druh zmyslových orgánov, ktoré sú zárodkom zmyslových orgánov vyvíjajúcich sa v ľudskom tele neskôr, počas pozemského vývoja. Musíme si však objasniť, že tieto „zárodky zmyslov“ sa predsa len podstatne líšia od dnešných zmyslových nástrojov človeka. Pozemský človek by takými zárodkami zmyslov nemohol vnímať nič. U neho totiž musia obrazy zmyslových orgánov prechádzať najprv jemnejším éterickým telom, ktoré sa sformovalo na Slnku, a astrálnym telom, ktoré za svoje bytie vďačí mesačnému vývoju.

Duchovia osobnosti však môžu obrazy zo „zárodkov zmyslov“ spracovať vo vlastnej duši tak, že s ich pomocou môžu vnímať vonkajšie predmety rovnako, ako to robí človek počas svojho pozemského vývoja. Kým *duchovia osobnosti* takto pracujú na ľudskom tele, prekonávajú svoj vlastný „stupeň ľudstva“. Tak sú od stredu štvrtého po stred piateho saturnského kolobehu *ľuďmi*. Títo duchovia teda vložili do ľudského tela sebeckvo, egoizmus. Pretože oni sami dospeli na Saturne ešte len po svoj ľudský stupeň, ostali ešte dlho spojení s vývojom ľudstva. A tak i v nasledujúcich kolobehoch budú musieť vykonať ešte na človeku dôležitú prácu. A táto práca účinkuje vždy v zmysle naočkovávania individuálnosti. Ich vplyvu možno pripísať rovnako zvrhnutie sa individuálnosti do sebeckva, ako na druhej strane to, že sú pôvodcami všetkej samostatnosti človeka. Bez nich by sa človek nikdy nestal v sebe uzavretou bytosťou, „osobnosťou“. Kresťanská tajná veda pre nich používa výraz *prasily* (archai), a v teozofickej literatúre sú označovaní ako *asurovia*.

Práca týchto duchov je v strede piateho saturnského kolobehu vystriedaná prácou *synov ohňa*, ktorí ešte na tomto stupni majú *temné obrazné* vedomie, podobné *mesačnému* vedomiu človeka. Títo dosahujú stupeň ľudskosti až na nasledujúcej planéte, na Slnku. Ich práca je tu preto ešte do určitého stupňa nevedomá, snová. Nimi je však oživená činnosť „zárodkov zmyslov“ z predošlého kolobehu. Svetelné obrazy *zažaté duchmi ohňa* vyžarujú týmito zárodkami zmyslov navonok. Predchodca človeka tým bol pozdvihnutý na istý druh svietiacej bytosti. Zatiaľ čo saturnský život je temný, žiari teraz človek zo všeobecnej temnoty. *Duchovia osobnosti* boli prebudení k svojmu ľudskému bytiu ešte v tejto všeobecnej temnote. Samotná ľudská bytosť však ešte na Saturne nemôže túto svoju svietivú silu používať. Cez seba samú by sila svetla ich zárodkov zmyslov nemohla vyjadrovať nič, ale iné, vznešenejšie bytosti, v nich nachádzajú možnosť zjaviť sa saturnskému životu. Prostredníctvom svetelných zdrojov predchodcov človeka vyžarujú niečo zo svojej podstaty na nižšiu planétu. Sú to vznešené bytosti spomedzi tých štyroch, o ktorých bolo vyššie povedané, že svojím vývojom už prerástli ponad akékoľvek spojenie s ľudským bytím. Bez toho, že by to pre ne samé bolo nevyhnutné, vyžarujú teraz zo „slobodnej vôle“ niečo zo svojej prirodzenosti. Kresťanská tajná veda tu hovorí o prejavovaní sa *serafínov* (seraphim), *duchov všelásky*. Tento stav trvá po stred šiesteho saturnského kolobehu.

Potom nastupuje práca tých bytostí, ktoré majú na tomto stupni temné vedomie, aké v súčasnosti prislúcha človeku v hlbokom, bezsennom spánku. Sú to *synovia prítmia*, *duchovia súmraku*. (V teozofických spisoch sú pomenovaní ako mesační pitriovia alebo tiež barhistad-pitriovia). Títo dosahujú ľudský stupeň až na Mesiaci. Nielen oni, ale aj ich predchodcovia, synovia ohňa, už preto na Zemi

prerástli stupeň človečenstva. Na Zemi sú vyššími bytosťami, ktoré kresťanská tajná veda nazýva *anjelmi* (angeli), kým pre synov ohňa používa výraz *archanjeli* (archangeli). Títo synovia prítmia vyvíjajú teraz v dorastajúcom predchodcovi človeka istý druh rozumu, ktorý však on sám so svojím temným vedomím ešte nedokáže používať. Cez tento rozum sa opäť prejavujú vznešené bytosti, ako sa predtým cez zárodoky zmyslov prejavovali serafíni. Prostredníctvom ľudských tiel teraz nechávajú plynúť na planétu rozum duchovia, ktorých kresťanská tajná veda nazýva *cherubínmi* (cherubim).

V strede siedmeho saturnského kolobehu začína nová činnosť. Teraz je totiž človek natoľko pokročilý, že môže sám nevedome pracovať na svojom látkovom tele. Touto svojou vlastnou činnosťou tvorí človek v úplnej temnosti saturnského bytia prvé zárodočné predpoklady vlastného *duchovného človeka* (porovnaj moju „Teozofiu“), ktorý k svojmu plnému rozvoju dospeje až na konci vývoja ľudstva. V teozofickej literatúre sa tento nazýva *atma*. Je to najvyšší článok takzvanej *monády* človeka. Sám o sebe by bol človek na tomto stupni úplne tupý a nevedomý. Ale tak, ako sa v oboch predchádzajúcich stupňoch zo svojej slobodnej vôle prejavovali serafíni a cherubíni, prejavujú sa teraz tróny, oné bytosti, ktoré celkom na počiatku saturnského bytia nechali zo svojej vlastnej podstaty vyžariť ľudské telo. Zárodok *duchovného človeka (atma)* sa úplne preniká silou týchto duchov vôle, a túto silu si potom zachováva počas všetkých nasledujúcich vývojových stupňov. Človek so svojím temným vedomím ešte samozrejme nemôže na tomto stupni pozorovať nič z tohto zárodku; vyvíja sa však ďalej, a neskôr zažiarí tento zárodok i v jeho vlastnom vedomí.

Táto práca ešte nie je na konci saturnského života ukončená; v prvom slnečnom kolobehu pokračuje ďalej. Je potrebné uvážiť, že práca vyšších duchov, ktorá tu bola charakterizovaná, sa nezhoduje so začiatkom a koncom menších kolobehov (rúnd), ale že presahuje zo stredu jedného po stred ďalšieho. Ich najintenzívnejšia činnosť sa rozvíja práve v *obdobiach pokoja medzi kolobehmi*. Stupňuje sa od stredu kolobehu (manvantara), najsilnejšia je v polovici obdobia pokoja (pralaya) a doznieva potom v ďalšom kolobehu. (Už v predchádzajúcich kapitolách sme hovorili o tom, že počas obdobia pokoja život v žiadnom prípade neustáva.)

Z vyššie uvedeného je tiež zrejmé, v akom zmysle hovorí kresťanská tajná veda o tom, že „na počiatku časov“ sa prejavili serafíni, cherubíni a tróny.

Tak sme saturnský vývoj sledovali až potiaľ, kým sa počas obdobia pokoja jeho život nepretvoril v život Slnka.

Pre ľahšiu orientáciu tu uvádzame prehľad vývojových skutočností prvej planéty.

- I. Je to tá planéta, na ktorej sa rozvíja najtemnejšie ľudské vedomie (vedomie hlbokého tranzu). Súčasne s tým sa utvára prvý základ fyzického ľudského tela.
- II. Tento vývoj prechádza siedmimi podstupňami (menšie kolobehy alebo „rundy“). Na každom z týchto stupňov sa ujímajú svojej práce na formovaní ľudského tela vyšší duchovia, a síce v
 1. kolobehu duchovia vôle (tróny)
 2. kolobehu duchovia múdrosti (panstvá)
 3. kolobehu duchovia pohybu (sily)
 4. kolobehu duchovia formy (mocnosti)
 5. kolobehu duchovia osobnosti (prasily)
 6. kolobehu duchovia synov ohňa (archanjeli)
 7. kolobehu duchovia synov prítmia (anjeli).
- III. Vo štvrtom kolobehu sa duchovia osobnosti povznášajú na ľudský stupeň.
- IV. Od piateho kolobehu sa prejavujú serafíni.
- V. Od šiesteho kolobehu sa prejavujú cherubíni.
- VI. Od siedmeho kolobehu sa prejavujú tróny, vlastní „stvoritelia človeka“.
- VII. Ich prejavením sa vzniká v siedmom kolobehu prvej planéty základ „duchovného človeka“, základ *atma*.

Život Slnka

Po veľkom svetovom veku Saturna, charakterizovanom v predchádzajúcom výklade, nasleduje vek Slnka. Medzi nimi leží obdobie pokoja (pralaya). Počas neho nadobúda všetko, čo sa z človeka vyvinulo na Saturne, taký charakter, že sa to má k neskôr vyvinutému slnečnému človeku tak, ako semeno k rastline, ktorá z neho vyklíči. Saturnský človek, takpovediac, zanechal svoje semeno, obnášajúce istý druh spánku, aby sa potom rozvinul ako slnečný človek.

Na Slnku teraz prekonáva svoj druhý stupeň vedomia. Je rovnaký ako ten, do ktorého dnes človek upadá počas pokojného, bezsenného spánku. Tento stav, ktorým je v súčasnosti prerušovaná bdelosť, je pozostatkom, je do istej miery spomienkou na čas slnečného vývoja. Možno ho porovnať s oným stlmeným stavom vedomia, v ktorom sa dnes nachádza rastlinný svet. V rastline totiž vskutku treba vidieť spiacu bytosť.

Aby sme pochopili vývoj ľudstva, musíme si predstaviť, že počas tohto druhého veľkého kolobehu bolo Slnko ešte planétou, a až neskôr sa povznieslo k bytiu v podobe stálice. V zmysle tajnej vedy je stálicou taká hviezda, ktorá vysiela životné sily na jednu alebo viaceré, od nej vzdialené, planéty. V prípade Slnka to ešte počas druhého kolobehu neplatilo. Vtedy bolo ešte zjednotené s bytosťami, ktorým dávalo silu. Tieto bytosti, a teda aj človek na svojom vtedajšom vývojovom stupni, žili ešte na ňom. Od Slnka oddelená planetárna Zem a Mesiace ešte neexistovali. Všetko to, čo dnes, pokiaľ ide o látky, sily a bytosti, žije na Zemi a v Zemi, a všetko, čo dnes prináleží Mesiacu, bolo ešte súčasťou Slnka. Tvorilo to časť jeho látok, síl a bytostí. Až počas nasledujúceho (tretieho) veľkého kolobehu sa od Slnka odčlenilo ako zvláštna planéta to, čo sa v tajnej vede nazýva *Mesiace*, alebo *starý Mesiace*. Nie je to súčasný Mesiace, ale predchodca našej Zeme, takpovediac, jej predchádzajúce vtelenie (inkarnácia). Z tohto *Mesiaca* sa stala Zem po tom, keď zo svojej látky vylúčil a odvrhol to, čo sa dnes nazýva Mesiacom. Počas tretieho kolobehu boli teda na mieste predchádzajúceho planetárneho Slnka dve telesá, a to stálica Slnko a odčlenený planetárny Mesiace. Spolu s ním sa zo Slnka vyčlenil i človek a ďalšie bytosti, ktoré sa počas slnečného vývoja vyvíjali ako jeho súputníci. Tie sily, ktoré predtým mesačné bytosti dostávali zo Slnka ako svojho obydlija, im teraz Slnko vysielalo *zvonku*. Po treťom (mesačnom) kolobehu potom opäť nastalo obdobie pokoja (pralaya). V ňom sa obe oddelené telesá (Slnko a Mesiace) zjednotili a spoločne prekonali spánkový stav semena. Na počiatku štvrtého kolobehu potom povstali Slnko a planetárny Mesiace z temnoty spánku ako *jedno* teleso. A počas prvej polovice tohto kolobehu sa od Slnka oddelila naša Zem a jej druhovia. O niečo neskôr potom vyvrhla dnešný Mesiace, takže odteraz existujú tri články ako potomkovia jednotnej slnečnej planéty.

Počas druhého svetového veku na planéte Slnko prekonávajú teraz človek i bytosti charakterizované pri popisovaní Saturna, ďalší stupeň svojho vývoja. Základ neskoršieho fyzického tela človeka, ktorý sa postupne rozvinul na Saturne, vzišiel na počiatku slnečného kolobehu ako rastlina zo semena. Tu však neostal taký, ako bol predtým. Navyše bol preniknutý druhým, jemnejším, v sebe však oveľa silnejším éterickým telom. Kým saturnské telo človeka bolo istým druhom automatu (úplne neživým), stáva sa teraz vďaka éterickému telu, ktoré ho čoraz viac úplne preniká, oživenou bytosťou. Človek sa tým stáva istým druhom rastliny. Jeho výzor však v žiadnom prípade nie je taký, aký majú dnešné rastliny. Svojou formou je skôr už tak trochu podobný súčasnému človeku. Ibaže základ hlavy, tak ako dnes rastlinný koreň, je obrátený dole k stredu Slnka, a základy nôh smerujú nahor ako kvety rastlín. Vlastný pohyb ešte táto podoba rastlinného človeka nemala.⁸

Takto sa však človek formuje až počas druhého zo siedmich menších kolobehov (rúnd), ktoré Slnko prekonáva. Počas trvania prvého z týchto malých kolobehov však ešte ľudská podoba éterické telo neobsahuje. Tu sa ešte raz krátko opakuje všetko, čo bolo prekonané počas saturnského veku. Fyzické ľudské telo si ešte zachováva svoj automatický charakter; o trochu však mení svoju pôvodnú formu. Keby totiž ostalo také, aké bolo na Saturne, nemohlo by prijať éterické telo. Pretvára sa tak, aby mohlo

⁸ Pre dnešného, na zmyslových vnemoch závislého človeka, je samozrejme ťažké si predstaviť, že človek ako rastlinná bytosť žil na samotnom Slnku. Zdá sa byť nemysliteľné, že by nejaká živá bytosť mohla existovať za takých fyzikálnych okolností, aké musia byť predpokladané pre túto skutočnosť. Súčasnej fyzickej Zemi je však predsa prispôsobená jedine terajšia rastlina. A tá sa tak vyvinula preto, že jej okolie tomu zodpovedá. Slnečná rastlinná bytosť mala iné životné podmienky, ktoré zodpovedali vtedajším fyzickým pomerom na Slnku.

byť nositeľom tohto tela. Počas nasledujúcich šiestich kolobehov sa potom éterické telo čoraz viac rozvíja, a silami, ktoré pôsobia na fyzické telo, nadobúda i toto čoraz dokonalejšiu formu. Túto prácu, spôsobujúcu premenu uskutočňovanú na človeku, vykonávajú duchovia, ktorí boli spolu s človekom vymenovaní už pri charakterizovaní saturnského vývoja.

Tí duchovia, ktorí sa volajú *žiariaci život* alebo *plamene* (v kresťanskej tajnej vede *tróny*), už pri tom neprichádzajú do úvahy. Prácu, ktorá sa vzťahovala na nich, ukončili už počas prvej polovice prvého saturnského kolobehu. Čo možno pozorovať počas prvého slnečného kolobehu (rundy), to je práca *duchov múdrosti* (*panstvá* alebo *kyriotetes* v kresťanskej tajnej náuke). Do ľudského vývoja zasiahli približne v polovici prvého saturnského kolobehu (porovnaj s predchádzajúcim výkladom). Počas prvej polovice prvého slnečného kolobehu teraz vo svojej práci pokračujú, opakujúc v za sebou nasledujúcich stupňoch múdre uspôsobenie ľudského fyzického tela. O niečo neskôr sa k tejto práci pripája práca *duchov pohybu* (v kresťanstve *dynamis*, v teozofickej literatúre *mahat*). Tým sa opakuje tá perióda saturnského kolobehu, počas ktorej bola ľudskému telu udelená schopnosť pohybu. Toto teda opäť rozvíja svoju pohyblivosť. Rovnako opakujú svoju prácu, nasledujúc za sebou, *duchovia formy* (*exusiai*), *duchovia temnoty* (kresťanský *archai*, teozoficky *asuras*), potom *synovia ohňa* (*archanjeli*) a nakoniec *duchovia súmraku* (anjeli, mesační pitriovia). Tým sme charakterizovali šesť menších periód prvého slnečného kolobehu (prvej slnečnej obrátky). V siedmej takejto menšej perióde potom opäť zasahujú *duchovia múdrosti* (*panstvá*). Kým počas svojej predchádzajúcej pracovnej periódy dali ľudskému telu múdru stavbu, prepožičiavajú teraz údom, ktoré sa stali pohyblivými, schopnosť, aby boli múdre i ich pohyby. Predtým bola výrazom vnútornej múdrosti len stavba, teraz i samotný pohyb tela. Tým sa završuje prvý slnečný kolobeh. Pozostáva teda zo siedmich po sebe nasledujúcich menších kolobehov, z ktorých každý je krátkym opakovaním jedného saturnského kolobehu (saturnskej rundy). V teozofickej literatúre sa stalo zvykom nazývať týchto sedem menších kolobehov, z ktorých sa skladá takzvaná *runda*, *glóbmí*. (Tým teda jedna runda uplynie v siedmich glóboch.)

Po prvom slnečnom kolobehu nasleduje teraz po období pokoja (pralaya) druhý. Jednotlivé najmenšie kolobehy alebo glóby budú presnejšie popísané neskôr; teraz chceme prejsť k ďalšiemu slnečnému vývoju. Už na konci prvého kolobehu sa ľudské telo stáva zrelým pre prijatie éterického tela, a síce tým, že mu duchovia múdrosti umožnili múdru pohyblivosť. Medzi tým sa však samotní títo duchovia múdrosti vyvinuli ďalej. Prácou, ktorú vykonali, sa stali schopnými vyžarovať zo seba samých svoju látku tak, ako ju na počiatku saturnského kolobehu vyžiarili plamene, ktoré tým položili látkové základy fyzického tela človeka. Látkou duchov múdrosti je teraz *éter*, čo je v sebe pohyblivá a silná múdrosť, iným slovom *život*. Éterické alebo životné telo človeka je teda vyžiarением duchov múdrosti. Toto vyžarovanie pretrváva dovtedy, kým potom v strede druhého slnečného kolobehu opäť môžu započatť novú činnosť *duchovia pohybu*. Ich práca sa predtým mohla vzťahovať len na fyzické ľudské telo; teraz presahuje do éterického tela a vkladá doň silou naplnenú účinnosť. Toto pokračuje po stred tretieho slnečného kolobehu. Tam začína práca duchov formy. Ňou dostáva éterické telo, ktoré predtým malo iba oblačnú pohyblivosť, konkrétnu podobu (formu). V strede štvrtého slnečného kolobehu nadobúdajú duchovia formy také vedomie, aké bude mať človek na Venuši, na ktorú vstúpi po svojom pozemskom bytí ako na druhú. Je to *nadpsychické* vedomie. Dospeli k nemu ako k plodu svojej činnosti počas tretieho a štvrtého slnečného behu. Tým získavajú schopnosť pretvoriť počas saturnskej periódy a neskôr sformované zárodoky zmyslov, ktoré boli dovtedy len fyzikálnymi nástrojmi, na *oživené zmysly*, a to prostredníctvom éteru.

Podobným procesom sa v tomto čase povzniesli duchovia temnoty (kresťanský *archai*, teozoficky *asurovia*) na stupeň psychického vedomia, ktoré človek ako *vedomé obrazné* vedomie vyvinie až na Jupiteri. Tým sa dostávajú do situácie, že môžu vedome pôsobiť z astrálneho sveta. Odteraz môže byť éterické telo nejakej bytosti ovplyvňované z astrálneho sveta. Duchovia temnoty tak vykonali vo vzťahu k éterickému telu človeka. Vložili doň ducha individuality (samostatnosti a sebecťva) tak, ako to predtým urobili s jeho fyzickým telom. Vidíme teda, že egoizmus bol týmito duchmi postupne včlenený do všetkých zložiek ľudskej podstaty.

V tom istom čase dospeli synovia ohňa k stupňu vedomia, ktoré má dnes človek ako svoje bdelé vedomie. Možno o nich teda povedať, že vtedy sa stali *ľuďmi*. A ľudské fyzické telo teraz môžu používať k istému druhu styku s vonkajším svetom. Podobným spôsobom mohli od stredu štvrtého saturn-

ského kolobehu používať fyzické telo *duchovia osobnosti*. Oni používali len zárodky zmyslov na istý druh vnímania. Prirodzenosť synov ohňa je však taká, že vyžarujú teplo svojej duše do okolia. Ľudské fyzické telo je teraz natoľko pokročilé, že to môžu činiť jeho prostredníctvom. Ich teplo pôsobí približne ako teplo sliepky na vajíčko, ktoré sa má vyliahnuť, to znamená, že obsahuje silu prebúdžajúcu život. Všetko, čo je z takejto život prebúdžajúcej sily v človeku a v jeho druhoch, bolo vtedy vložené do jeho éterického tela synmi ohňa. Tu teda máme dočinenia s pôvodom oného tepla, ktoré je u všetkých živých bytostí podmienkou ich rozmnožovania. Neskôr ukážeme, akú premenu prekonala táto sila tepla, keď sa Mesiac oddelil od Slnka.

Synovia ohňa sami pokročili v strede piateho kolobehu tak ďaleko, že schopnosť, ktorú predtým realizovali prostredníctvom fyzického ľudského tela, mohli teraz naočkovať éterickému telu. V práci na éterickom tele nahradzujú duchov osobnosti, a toto telo sa tým stáva podnecovateľom rozmnožovacej činnosti. Fyzické telo prenechávajú v tomto čase *synom prítmia* (*anjeli* v kresťanstve, *mesační pitriovia* v teozofii). Tí medzi časom dospeli k tupému obraznému vedomiu, aké bude mať človek na Mesiaci. Na Saturne dali predchodcovi človeka istý druh rozumového orgánu. Teraz ďalej rozvíjajú fyzické nástroje ľudského ducha, ktoré bude tento vedome používať na neskorších vývojových stupňoch. Serafíni sa tak môžu prostredníctvom ľudského tela prejavovať na Slnku už od stredu piateho kolobehu, a to ešte dokonalejšie, než na Saturne.

Od stredu šiesteho slnečného kolobehu je človek natoľko pokročilý, že sám môže nevedome pracovať na svojom fyzickom tele. V tejto súvislosti teda odteraz nahradzuje synov prítmia. Touto činnosťou nevedomele tvorí prvé zárodočné predpoklady oživenej duchovnej bytosti, ktorá sa nazýva *životný duch* (budhi). Až na neskorších stupňoch svojho vývoja privedie tohto životného ducha k vedomiu. Tak ako od siedmeho saturnského kolobehu vlievali tróny zo slobodnej vôle svoju silu do tam utvorených základov duchovného človeka, tak teraz cherubíni svoju múdrosť, ktorá ostane v životnom duchu človeka uchovaná počas všetkých nasledujúcich vývojových stupňov. Od stredu siedmeho slnečného kolobehu opäť predstupuje už na Saturne podnietený zárodok duchovného človeka (atma). Spája sa so životným duchom a vzniká oživená monáda (atma-budhi). Kým človek v tomto čase nevedome pracuje na svojom fyzickom tele, preberajú to, čo teraz musí byť vykonané pre ďalší vývoj éterického tela, synovia prítmia. V tomto ohľade sú nasledovníkmi synov ohňa. Do tohto éterického tela totiž vžarujú obrazy svojho vedomia, a užívajú tým v istom druhu snového stavu rozmnožovaciu silu tohto tela, ktorá bola vyvolaná synmi ohňa. Tým pripravujú vývoj pôžitku z tejto sily, ktorý sa neskôr (na Mesiaci) vyvinie u človeka a s ním žijúcich bytostí.

Tak bol teda na Saturne človek utvorený vo svojom fyzickom tele. Toto bolo vtedy úplne neoživené. Takéto neoživené telo sa tajnou vedou nazýva minerálom. Preto tiež môžeme povedať: Človek bol na Saturne minerálom, resp. prechádzal minerálnou ríšou. Tento ľudský minerál nemal podobu súčasného minerálu. Minerály, ako sú dnešné, vtedy ešte neexistovali.

Ako sme ukázali, na Slnku bol tento ľudský minerál, ktorý opäť vzišiel z temnoty spánku ako zo zárodočného základu, oživený. Stal sa ľudskou rastlinou, človek prechádzal rastlinnou ríšou. Týmto spôsobom však neboli oživené všetky ľudské minerály. To sa nemohlo stať, pretože rastlinný človek potreboval pre svoj život minerálny základ. Rovnako ako dnes nemôže žiadna rastlina existovať bez minerálnej ríše, z ktorej prijíma svoje látky, tak to bolo na Slnku s rastlinným človekom. Tento preto musel v prospech svojho ďalšieho vývoja opustiť časť svojich druhov. A keďže na Slnku existovali úplne iné okolnosti ako na Saturne, prijali tieto zanechané minerály úplne iné podoby, ako predtým. Popri ľudsko-rastlinnej ríši tak vznikla druhá oblasť, zvláštna minerálna ríša. Vidíme, že človek vystúpil do vyššej ríše tak, že časť svojich druhov vytlačil do nižšej. Budeme vidieť, že tento proces sa bude na nasledujúcich vývojových stupňoch často opakovať. Zodpovedá to základnému zákonu vývoja.

*

Pre orientáciu opäť uvádzame prehľad vývojových skutočností na Slnku.

Slnko je tou planétou, na ktorej sa rozvíja druhý stav ľudského vedomia, stav bezsenného spánku. Fyzické ľudské telo sa povznáša na istý druh rastlinného bytia, v ktorom mu je včlenené éterické telo.

Tento vývoj prechádza siedmimi podstupňami (menšie kolobehy alebo „rundy“)

1. V prvom z týchto kolobehov sa vo vzťahu k fyzickému telu v pozmenenej forme opakujú vývojové stupne Saturna.
2. Na konci prvého kolobehu začína vyžarovanie éterického tela duchmi múdrosti.
3. V strede druhého kolobehu začína práca duchov pohybu na tomto tele.
4. V strede tretieho kolobehu začína práca duchov formy na éterickom tele.
5. Od stredu štvrtého kolobehu nadobúda toto telo prostredníctvom duchov osobnosti individuálnosť.
6. Prostredníctvom už skôr pôsobiacich síl pokročilo medzičasom fyzické telo tak, že sa jeho prostredníctvom mohli od štvrtého kolobehu k človečenstvu povzniesť duchovia ohňa.
7. V strede piateho kolobehu preberajú prácu na éterickom tele duchovia ohňa prechádzajúci predtým človečenstvom. Vo fyzickom tele v tom čase pôsobia synovia prítmia.
8. Približne v strede šiesteho kolobehu prechádza práca na éterickom tele na synov prítmia. Fyzické telo opracováva sám človek.
9. Uprostred siedmeho kolobehu vzniká oživená monáda.

Život na Mesiaci

Vo svetovom veku Mesiaca, ktorý nasleduje po veku Slnka, vyvíja človek tretí zo svojich siedmich stavov vedomia. Prvý vznikol počas siedmich saturnských kolobehov, druhý počas slnečného vývoja; štvrtý je ten, ktorý človek postupne rozvíja práve teraz počas svojej pozemskej púte; tri ďalšie sa vyvinú na nasledujúcich planétach. Stav vedomia saturnského človeka nemožno porovnať so žiadnym stavom súčasného človeka, pretože bol ešte tupší než stav bezsenného spánku. Slnečné vedomie je však porovnateľné rovnako s týmto spánkovým vedomím ako so súčasným vedomím „spiaceho“ rastlinného sveta. Predsa však tu máme dočinenia stále len s podobnosťou. Bolo by úplne nesprávne veriť, že by sa čokoľvek počas veľkých svetových vekov opakovalo úplne identicky. Tak máme ponímať i to, keď teraz budeme porovnávať mesačné vedomie s tým, s ktorým má istú podobnosť, a to so spánkom naplneným snami. Je to takzvané obrazné vedomie, ku ktorému človek dospel na Mesiaci. Podobnosť spočíva v tom, že rovnako ako v mesačnom, tak i v snovom vedomí sa vo vnútri bytosti vynárajú *obrazy*, ktoré majú určitý vzťah k veciam a bytostiam vonkajšieho sveta. Tieto obrazy však predsa len nie sú *odrazmi* týchto vecí a bytostí, ako je to u súčasného bdejúceho človeka. Snové obrazy sú dozvukmi denných zážitkov alebo obrazným stvárnením procesov v okolí snívajúceho, prípadne i procesov, ktoré sa odohrávajú vo vnútri osoby, ktorá sníva. Lahko možno uviesť príklady všetkých troch prípadov snových zážitkov. Každý pozná také sny, ktoré nie sú ničím iným, než zmätenými obrazmi viac alebo menej vzdialených denných zážitkov. Pre druhý prípad môže slúžiť ako príklad to, keď snívajúci prežíva, že počuje okoloidúci vlak a pri prebudení zistí, že v tomto snovom obraze nadobudol obraznú podobu tikot vedľa neho položených hodín. Príkladom tretieho druhu snových obrazov môže byť to, keď sa niekomu zdá, že sa nachádza v miestnosti, na strope ktorej sú škaredé zvieratá, a pri prebudení sa z tohto sna je mu jasné, že sa týmto spôsobom prejavovala jeho vlastná bolesť hlavy. Ak sa teraz chceme dostať od týchto nejasných snových obrazov k predstave mesačného vedomia, musíme si objasniť, že obrazný charakter je prítomný aj tu, no namiesto zmätenosti a svojvôle tu panuje úplná pravidelnosť. Obrazy mesačného vedomia síce majú ešte menšiu podobnosť s predmetmi, na ktoré sa vzťahujú, než snové obrazy: zato sa tu však uskutočňuje dokonalé *vzájomné priradenie* obrazu a predmetu. V súčasnosti v rámci pozemského vývoja ide o to, že predstava je odrazom svojho predmetu, napríklad predstava „stola“ je odrazom stola samotného. S mesačným vedomím je to inak. Predstavme si napríklad, že mesačný človek sa približuje k nejakej veci, ktorá mu je sympatická alebo užitočná. Vtedy sa vo vnútri jeho duše vynára obraz, ktorý má svetlý charakter; ak do jeho blízkosti prichádza niečo, čo mu je škodlivé alebo nesympatické, potom je obraz škaredý, temný. Táto predstava nie je odrazom, ale takým obrazným vyjadrením predmetu, ktoré mu zodpovedá celkom určitým, zákonitým spôsobom. V dôsledku toho bytosť, ktorá má túto zmyslovo-obraznú predstavu, môže podľa nej usmerňovať svoj život. Duševný život mesačných predkov plynul teda v obrazoch, ktoré majú so súčasnými snami spoločnú prechavosť, vznášavosť a zmyslovú obraznosť, no od ktorých sa líšia svojím dokonale zákonitým charakterom.

Predpokladom pre vývoj tohto obrazného vedomia u mesačného človeka bolo utvorenie tretieho článku jeho bytosti, popri fyzickom a éterickom tele. Tento tretí článok sa nazýva *astrálne telo*. Jeho vznik sa však udial až v treťom mesačnom kolobehu - počas takzvanej tretej mesačnej rundy. Dva prvé mesačné obehové predstavujú len opakovanie toho, čo bolo prekonané na Saturne a na Slnku. Ani toto opakovanie si však nesmieme predstavovať tak, akoby sa všetky skutočnosti, ktoré sa odohrali na Saturne a na Slnku, diali ešte raz. Pri vytváraní fyzického a éterického tela sa súčasne uskutočňuje také ich pretvorenie, že oba tieto články ľudskej prirodzenosti môžu byť počas tretieho mesačného kolobehu spojené s astrálnym telom, čo sa ešte na Slnku nemohlo uskutočniť.

Počas tretej mesačnej periódy - tento proces vlastne začína už v strede druhej - vžarujú duchovia pohybu zo svojej vlastnej prirodzenosti do ľudskeho tela astrálne. Počas štvrtého kolobehu - od stredu tretieho - formujú duchovia formy toto astrálne telo tak, že jeho podoba, celá jeho organizácia umožňuje vyvíjať vnútorné procesy. Tieto procesy majú charakter toho, čo sa v súčasnosti u zvierat a človeka nazýva pud, žiadosť - alebo chtivosť. Od stredu štvrtého mesačného kolobehu začínajú duchovia osobnosti s tým, čo je potom v piatom mesačnom veku ich hlavnou úlohou: naočkovávajú astrálnemu telu individuálnosť tak, ako to v predchádzajúcich svetových vekoch urobili vo vzťahu k fyzickému a

éterickému telu. Aby však teraz, v označenom bode v strede štvrtého mesačného kolobehu, boli fyzické a éterické telá natoľko pokročilé, že môžu prijať astrálne telo, ktoré sa stalo samostatným, musia byť k tomu privedené tvorivými duchmi v po sebe idúcich vývojových stupňoch. To sa deje nasledujúcim spôsobom. Fyzické telo je k potrebnej zrelosti privádzané počas prvého mesačného kolobehu (rundy) duchmi pohybu, počas druhého duchmi formy, počas tretieho duchmi osobnosti, počas štvrtého duchmi ohňa, počas piateho duchmi prítmia. Presne vzaté sa práca duchov prítmia uskutočňuje od stredu štvrtého mesačného kolobehu, to znamená, že v tom istom čase, v ktorom sú duchovia osobnosti činní v astrálnom tele, sú duchovia prítmia činní vo vzťahu k fyzickému telu. S éterickým telom je to nasledovne. Potrebne vlastnosti sú doň vkladane počas prvého mesačného kolobehu duchmi múdrosti, počas druhého duchmi pohybu, počas tretieho duchmi formy, počas štvrtého duchmi osobnosti, a počas piateho duchmi ohňa. Presne vzaté odohráva sa *táto* činnosť duchov ohňa opäť súčasne s prácou duchov osobnosti na astrálnom tele, teda od stredu štvrtého mesačného kolobehu až do piateho.

Ak sa chceme zaoberať celým predchodcom človeka, ako bol v tomto čase sformovaný na Mesiaci, môžeme povedať: počínajúc stredom štvrtého mesačného kolobehu pozostáva človek z fyzického tela, na ktorom pracujú synovia prítmia, z éterického tela, na ktorom pracujú duchovia ohňa a astrálneho tela, na ktorom pracujú duchovia osobnosti. Pre duchov prítmia znamená opracúvanie fyzického ľudského tela v tejto vývojovej etape povznesenie na stupeň *človečenstva*, ako to v tom istom kolobehu na Saturne znamenalo pre duchov osobnosti a na Slnku pre duchov ohňa. Musíme si predstaviť, že „zárodky zmyslov“ fyzického tela, ktoré sa teraz rozvinuli ďalej, môžu od stredu štvrtého mesačného kolobehu používať duchovia prítmia, ktorí nimi vnímajú vonkajšie predmety a procesy na Mesiaci. Samotný človek bude až na Zemi natoľko pokročilý, že ich bude môcť používať už od stredu štvrtého pozemského kolobehu. Oproti tomu v strede piateho mesačného kolobehu (rundy) pokročí tak, že môže byť *nevedome* činný na svojom fyzickom tele. Touto činnosťou si v tuposti svojho vedomia tvorí prvé zárodky toho, čo sa nazýva *duchovné ja* (manas - porovnaj moju „Teozofiu“). Toto *duchovné ja* dospeje k plnému rozvinutiu v priebehu ďalšieho vývoja ľudstva. Je tým, čo neskôr v zjednotení sa s atma, s *duchovným človekom* a s budhi, so *životným duchom* utvorí vyššiu, duchovnú časť človeka. Tak ako na Saturne prenikli *tróny* alebo duchovia vôle *duchovného človeka* (atma), a ako to na Slnku urobili *cherubini* s múdrosťou vo vzťahu k *životnému duchu* (budhi), tak to teraz uskutočňujú *serafini* s *duchovným ja* (manas). Prenikajú ho a vkladajú doň schopnosť, ktorá sa na neskorších vývojových stupňoch - na Zemi - stane tou schopnosťou predstavivosti, vďaka ktorej bude môcť človek vstupovať do vzťahu so svetom, ktorý ho obklopuje, ako *mysliaca* bytosť. Tu hneď chceme povedať, že od stredu šiesteho mesačného kolobehu sa opäť objavuje *životný duch* (budhi) a od stredu siedmeho *duchovný človek* (atma), ktorí sa spájajú s *duchovným ja*, takže na konci celého mesačného veku je „vyšší človek“ pripravený. On a všetko ostatné, čo sa na Mesiaci vyvinulo, potom počas obdobia pokoja (pralaya) spí, aby to mohlo pokračovať vo svojej vývojovej ceste na planéte Zem.

Kým teda teraz od stredu piateho mesačného kolobehu po šiesty pracuje človek nevedomele na svojom fyzickom tele, na jeho éterickom tele sú činní duchovia prítmia. Ako sme ukázali, svojou prácou na fyzickom tele sa v predchádzajúcej epoche (runde) pripravili na to, aby teraz v éterickom tele vystriedali duchov ohňa, ktorí zase prebrali od duchov osobnosti prácu na astrálnom tele. Duchovia osobnosti v tomto čase vystúpili do vyšších sfér. Práca duchov prítmia na éterickom tele znamená, že svoje vlastné stavy vedomia spájajú s obrazmi vedomia éterického tela. Tým doň vkladajú *pôžitok* a *bolesť* z vecí. Na Slnku bolo v tomto ohľade dejiskom ich činnosti ešte len fyzické telo. Preto tam bol pôžitok a utrpenie spojené len s činnosťou tohto tela, len s *jeho* stavmi. Teraz je to inak. Pôžitok a utrpenie sa odteraz spájajú s obrazmi, ktoré vznikajú v éterickom tele. V šerom ľudskom vedomí je tak duchmi prítmia prežívaný svet pocitov. Je to ten istý pocitový svet, ktorý bude človek pri svojom pozemskom vedomí prežívať sám pre seba.

V astrálnom tele pôsobia v tom istom čase duchovia ohňa. Uschopňujú ho k čulému vnímaniu a cíteniu okolitého sveta. Pôžitok a utrpenie tak, ako sú práve popísaným spôsobom uskutočňované v éterickom tele duchmi prítmia, majú neživý (pasívny) charakter; javia sa skôr ako nečinné zrkadlové obrazy vonkajšieho sveta. To však, čo duchovia ohňa spôsobujú v astrálnom tele, to sú čulé *afekty*, láska a nenávisť, hnev, strach, hrôza, búrlivé náruživosti, inštinkty, pudy a tak ďalej. Keďže predtým naočkovali tomuto telu svoju podstatu duchovia osobnosti (asurovia), tieto afekty nadobúdajú charak-

ter individuálnosti, zvláštnosti. Teraz si musíme sprítomniť, ako je v tomto čase uspôsobený mesačný predchodca človeka. Má fyzické telo, prostredníctvom ktorého neuvdomele vyvíja duchovné ja (manas). Disponuje éterickým telom, prostredníctvom ktorého cítia pôžitok a utrpenie duchovia prítmia, a nakoniec vlastní astrálne telo, ktoré je duchmi ohňa podnecované k pudom, afektom, náruživostiam. Tieto tri články mesačného človeka však ešte úplne postrádajú predmetné vedomie. Astrálnym telo plynú obrazy, ktoré sú prežarované spomínanými afektami. Na Zemi, keď sa objaví mysliace predmetné vedomie, stane sa astrálne telo podriadeným nositeľom či nástrojom predstavivého myslenia. Avšak teraz na Mesiaci sa rozvíja úplne samostatne vo svojej vlastnej podstate. Samé o sebe je tu teda ešte aktívnejšie ako neskôr na Zemi. Ak ho chceme charakterizovať, môžeme hovoriť o tom, že je zvieracím človekom. A ako taký je svojím spôsobom na vyššom stupni ako súčasné pozemské zvieratá. Živočíšne vlastnosti v sebe nesie úplnejšie. V istej súvislosti sú divšie, bezuzdnejšie ako súčasné zvieracie vlastnosti. Preto na tomto stupni jeho bytia smieme človeka nazvať bytosťou, ktorá sa vo svojom vývoji nachádza v strede medzi súčasnými zvieratami a dnešným človekom. Keby človek v priamej línii pokračoval v tejto vývojovej ceste, bol by divou, bezuzdnou bytosťou. Pozemský vývoj je utišením, skrotením zvieracej povahy v človeku. Zapríčiňuje to myšlienkové vedomie.

Ak sme teda človeka, ako sa vyvinul na Slnku, nazvali rastlinným človekom, mesačný človek môže byť označený ako *zvierací*. Aby sa ním mohol stať, predpokladá to tiež zmenu okolitého sveta. Ukázali sme, že slnečný rastlinný človek sa mohol vyvinúť len tak, že popri ríši rastlinného človeka sa ako samostatná vyvinula ríša minerálna. Počas prvých dvoch mesačných vekov (rúnd) opäť povstávajú z temnoty obe tieto pôvodné ríše, rastlinná a minerálna. Javia sa byť zmenené len v tom, že tak jedna, ako druhá sa stali hrubšími, hustejšími. Počas tretieho mesačného veku sa časť rastlinnej ríše odčleňuje. Neprekonáva prechod do hrubosti. Tým poskytuje látku, z ktorej sa môže utvoriť zvieracia podstata človeka. Práve táto zvieracia podstata dáva vo svojom spojení s vyššie vyvinutým éterickým telom a s novo vzniknutým astrálnym telom hore popísanú trojakú podstatu človeka. Nie celý rastlinný svet, ktorý vznikol na Slnku, sa môže vyvinúť na živočíšny. Bytie zvieracích bytostí totiž predpokladá existenciu rastlín. Rastlinný svet je základom živočíšneho. Tak, ako sa slnečný človek mohol povzniesť k rastline len tým, že časť svojich druhov zatlačil do hrubšej minerálnej ríše, tak je to i v prípade mesačného zvieracieho človeka. Časť bytostí, ktoré boli ešte na Slnku rovnakej rastlinnej prirodzenosti ako on, opúšťa na stupni hrubšieho rastlinstva. Ale tak, ako mesačný zvierací človek nie je taký ako súčasné zviera, ale stojí medzi terajším zvieratom a terajším človekom, tak stojí mesačný minerál medzi súčasným minerálom a súčasnou rastlinou. Má v sebe niečo rastlinné. Mesačné kamene nie sú kameňmi v dnešnom zmysle, majú oživený, kľúčiaci, rastúci charakter. Rovnako je mesačná rastlina zaťažaná určitým zvieracím charakterom.

Mesačný zvierací človek ešte nemá pevné kosti. Jeho kostra je ešte chrupavkovitá. Celá jeho prirodzenosť je oproti terajšej mäkká. Primerane tomu je iná i jeho pohyblivosť. Jeho pohyb vpred nie je chôdzou, je skôr skokovitý, prípadne vznášavý. Mohlo to tak byť preto, lebo vtedajší Mesiac nemal riedku, vzdušnú atmosféru tak, ako ju má súčasná Zem; jeho obal bol podstatne hustejší, ešte hustejší, ako terajšia voda. V tomto kašovitom živle sa pohyboval dopredu a dozadu, hore a dole. A v tomto živle žili aj minerály a rastliny, z ktorých čerpal svoju potravu. V ňom bola obsiahnutá i sila, ktorá bola potom na Zemi úplne prenesená na samotné bytosti, sila rozmnožovania. Človek totiž ešte vtedy nebol vyvinutý vo dve pohlavia, ale len v jedno. A utvorený bol z vodného vzduchu. Keďže však všetko vo svete existuje v prechodných stupňoch, už počas posledných mesačných období vznikala u jednotlivých zvieracích ľudských bytostí dvojpoľnosť ako príprava na neskorší stav na Zemi.

Šiesty a siedmy kolobeh predstavuje istý druh doznievania odlivu všetkých popísaných procesov, súčasne však i objavenie sa určitej prezretosti, kým potom všetko neprejde do obdobia pokoja (pralaya), aby to v spánku prečkalo až po pozemské bytie.

Vývoj ľudského astrálneho tela je teraz spojený s určitým kozmickým dejom, ktorý tu tiež musí byť popísaný. Keď po období pokoja, ktoré nasleduje po svetovom veku Slnka, sa toto opäť prebralo z temnoty, obýva všetko to, čo žije na takto vzniknutej planéte, planétu ako celok. Toto opäť prebudené Slnko je však predsa iné, ako bolo predtým. Jeho látka už nie je taká úplne prežiarená, ako bola predtým, oveľa častejšie sa vyskytujú tmavšie miesta. Tieto sa z jednotnej masy zvolna odlučujú. A od druhého kolobehu (rundy) vystupujú tieto časti čoraz viac ako samostatná zložka; slnečné teleso sa

tým stáva podobným biskvitu. Pozostáva z dvoch častí, z jednej podstatne väčšej a jednej menšej, no tieto časti sú ešte prostredníctvom spájajúceho článku prepojené. V treťom kolobehu sa obe tieto telesá od seba úplne odčleňujú. Slnko a Mesiac sú teraz dvomi telesami, a to druhé sa v kruhu pohybuje okolo prvého. Spolu s Mesiacom sa od Slnka odčleňujú všetky bytosti, ktorých vývoj tu bol popísaný. Rozvoj astrálneho tela sa deje práve až na odčlenenom mesačnom telese. Charakterizovaný kozmický proces je podmienkou popisovaného ďalšieho vývoja. Dovtedy, kým bytosti patriace k človeku čerpali svoju silu zo svojho vlastného slnečného bydliska, nemohol ich vývoj dospieť až k charakterizovanému stupňu. Počas štvrtého kolobehu (rundy) je Mesiac samostatnou planétou a popisované dianie v tomto čase sa uskutočňuje na tejto mesačnej planéte.

*

Opäť podávame prehľadný súpis vývoja planéty Mesiac a jej bytostí.

- I. Mesiac je planétou, na ktorej človek vyvíja obrazné vedomie s jeho názorne-obrazným (symbolickým) charakterom.
- II. Počas oboch prvých kolobehov (rúnd) je istým opakovaním saturnských a slnečných procesov pripravovaný mesačný vývoj človeka.
- III. Počas tretieho kolobehu vzniká vyžarovaním duchov pohybu nadobúda bytie ľudské astrálne telo.
- IV. Súčasne s týmto procesom sa z opäť prebudeného jednotného slnečného telesa odčleňuje Mesiac a obieha zvyšok Slnka. Vývoj s človekom prepojených bytostí sa teraz uskutočňuje na Mesiaci.
- V. Počas štvrtého kolobehu ľudské fyzické telo obývajú duchovia prítmia a povznášajú sa tým na stupeň človečenstva.
- VI. Vzniknutému astrálnemu telu je duchmi osobnosti (asurovia) naočkovaná samostatnosť.
- VII. Počas piateho kolobehu začína človek neuvedomele pracovať na svojom fyzickom tele. Tým sa k už predtým existujúcej monáde pridružuje *duchovné ja* (manas).
- VIII. V éterickom tele človeka sa počas mesačného bytia vyvíja istý druh pôžitku a utrpenia, ktoré však majú pasívny charakter. V astrálnom tele sa oproti tomu rozvíjajú afekty zlosti, nenávisť, inštinkty, náruživosti a tak ďalej.
- IX. K obom pôvodným ríšam, k rastlinnej a k minerálnej, zatlačeným na nižší stupeň, sa pridružuje živočíšna ríša, v ktorej sa teraz nachádza sám človek.

Ku koncu celého svetového veku pristupuje Mesiac opäť bližšie k Slnku a keď začína čas pokoja (pralaya), obe telesá znovu splývajú do jedného celku. Takto potom prekonávajú stav spánku, aby sa nanovo prebudili do nového veku, veku Zeme.

Život Zeme

V predchádzajúcom výklade sme ukázali, ako, nasledujúc po sebe, vznikajú zložky, ktoré vytvárajú takzvanú *nižšiu prirodzenosť človeka*: fyzické telo, éterické telo a astrálne telo. Popísali sme tiež, ako sa vždy s pribudnutím nového tela museli staré pretvoriť tak, aby sa mohli stať nositeľmi a nástrojmi tohto neskôr vzniknutého tela. S týmto pokrokom je spojený i pokrok ľudského vedomia. Kým má nižší človek iba fyzické telo, je mu vlastné len úplne tupé vedomie, ktoré sa nevyrovná ani len bezsennému spánku súčasnosti, hoci pre dnešného človeka je vlastne tento stav vedomia už „nevedomý“. V čase, keď sa objavuje éterické telo, dospieva človek k vedomiu, ktoré mu dnes prináleží v bezsennom spánku. So vznikom astrálneho tela nastupuje šeré obrazné vedomie, podobné, nie však rovnaké ako to, ktoré je súčasnému človeku vlastné, keď sníva. Štvrtý, terajší stav vedomia popíšeme ako stav pozemského človeka. Vytvára sa vo štvrtom veľkom svetovom veku, vo veku Zeme, ktorý nasleduje po predchádzajúcom saturnskom, slnečnom a mesačnom veku.

Na Saturne sa, prechádzajúc rozličnými stupňami, utváralo fyzické ľudské telo. Vtedy ešte nemohlo byť nositeľom éterického tela. Toto k nemu pribudlo až počas slnečného kolobehu. Pritom sa súčasne v po sebe idúcich slnečných kolobehoch fyzické telo pretvorilo tak, že sa mohlo stať nositeľom éterického tela, resp., že éterické telo mohlo pracovať v tele fyzickom. Počas mesačného vývoja pribudlo astrálne telo; a opäť bolo fyzické a éterické telo pretvorené tak, že mohli objavujúcemu sa astrálnemu telu poskytnúť vhodné nosiče a nástroje. Človek je tak na Mesiaci bytosťou pozostávajúcou z fyzického, éterického a astrálneho tela. Prostredníctvom éterického tela je schopný pociťovať radosť a bolesť, prostredníctvom astrálneho tela je bytosťou s afektami, zlosťou, nenávisťou, láskou a tak ďalej.

Na rozličných zložkách jeho bytosti sú, ako bolo ukázané, činní vyšší duchovia. Tak získalo éterické telo na Mesiaci prostredníctvom duchov prítmnia schopnosť pôžitku a utrpenia; do astrálneho tela boli duchmi ohňa vložené afekty.

Súčasne sa počas troch veľkých kolobehov odohralo na Saturne, Slnku a Mesiaci ešte niečo iné. Počas posledného saturnského kolobehu za pomoci duchov vôle (tróny) vznikol duchovný človek (atma). Počas predposledného slnečného kolobehu k nemu za prispenia cherubov pribudol životný duch (budhi). A počas piateho mesačného kolobehu sa s oboma za pomoci serafov spojilo duchovné ja (manas). Počas týchto troch veľkých kolobehov vznikli vlastne dve východiská človeka: nižší človek, pozostávajúci z fyzického tela, éterického tela a astrálneho tela, a vyšší človek, pozostávajúci z duchovného človeka (atma), so životného ducha (budhi) a duchovného ja (manas). Nižšia a vyššia prirodzenosť človeka sa zo začiatku vyvíjali oddelenými cestami.

Pozemský vývoj je tu na to, aby sa spojili obe oddelené východiská človeka. Najprv však ešte celé mesačné bytie prechádza po siedmom malom kolobehu istým druhom spánku (pralaya). Ním je všetko, takpovediac, zmiešané do nerozlišiteľnej masy. Aj Slnko a Mesiac, ktoré boli v poslednom veľkom kolobehu oddelené, počas posledného mesačného kolobehu opäť splývajú.

Keď teraz znovu všetko vystúpi zo stavu spánku, počas prvého malého kolobehu sa vo všetkom podstatnom musí zopakovať saturnský stav, počas druhého slnečný a počas tretieho mesačný. Počas tohto tretieho kolobehu na Mesiaci, opäť oddelenom od Slnka, nadobúdajú všetky bytosti približne ten istý spôsob bytia, aký mali na niekdajšom Mesiaci. Nižší človek je tu medzi bytosťou medzi dnešným človekom a zvieratom, rastliny stoja medzi dnešnou živočíšnou a rastlinnou prirodzenosťou a minerály majú len z polovice dnešný neživý charakter, svojou ďalšou časťou sú ešte napoly rastlinami.

Počas druhej polovice tohto tretieho kolobehu sa už pripravuje niečo iné. Minerály tvrdnú, rastliny postupne strácajú citlivosť živočíšneho charakteru a z jednotného druhu zvieracieho človeka sa vyvíjajú dve triedy. Jedna ostáva na stupni živočíšna a u druhej sa rozdeľuje astrálne telo. Toto sa člení na nižšiu časť, ktorá naďalej ostáva nositeľom afektov, a na vyššiu časť, ktorá nadobúda určitú samostatnosť tak, že môže istým spôsobom ovládať nižšie zložky - fyzické telo, éterické telo a nižšie astrálne telo. Tohto vyššieho astrálneho tela sa teraz zmocňujú duchovia osobnosti, ktorí doň vkladajú samostatnosť a tým aj sebeckosť. Duchovia ohňa vykonávajú svoju prácu len v nižšom astrálnom tele, kým v éterickom tele sú činní duchovia prítmnia a vo fyzickom tele začína svoju prácu tá bytosť, ktorú možno označiť za vlastného predchodcu človeka. Tá istá bytosť vytvorila na Saturne za pomoci trónov duchovného človeka (atma), na Slnku za účasti cherubov životného ducha (budhi) a na Mesiaci spolu so

serafmi duchovné ja (manas). Teraz sa to však mení. Tróny, cherubíni a serafíni vystupujú do vyšších sfér; a duchovnému človeku prichádzajú na pomoc duchovia múdrosti, pohybu a formy. Títo sú teraz zjednotení s duchovným ja, so životným duchom a s duchovným človekom (s manas - budhi - atma). Za podpory týchto bytostí vypracováva počas druhej polovice tretieho pozemského kolobehu charakterizovaná ľudská bytosť svoje fyzické telo. Najvýznamnejšie pri tom pôsobia duchovia formy. Opracovávajú ľudské fyzické telo tak, že sa stáva istým druhom predchodcu neskoršieho ľudského tela zo štvrtého kolobehu (súčasnnej alebo štvrtej rundy).

V astrálnom tele zaostalých zvieracích bytostí ostávajú činní výlučne duchovia ohňa, v éterickom tele rastlín duchovia prítmnia. Oproti tomu duchovia formy spolupôsobia na pretvorenie minerálnej ríše. Práve oni ju zatvrdzujú, teda jej dávajú nehybné, pevné formy.

Pri všetkom tom si však nesmieme predstavovať, že by bol okruh pôsobnosti spomínaných duchov obmedzený len na to, čo tu bolo charakterizované. Vždy sú tým myslené len hlavné smery ich činnosti. Nepriamo všade pôsobia všetky duchovné bytosti spolu. Tak napríklad duchovia formy majú v danom čase určitú prácu aj na fyzických rastlinných a zvieracích telách, a tak ďalej.

Ku koncu tretieho kolobehu, keď sa to všetko udialo, všetky bytosti a i samotné Slnko a Mesiac opäť splývajú a prechádzajú kratším stavom spánku (malá pralaya). Tam je opäť všetko jednotnou bezrozdielnou masou (chaosom), a na jeho konci začína štvrtý pozemský kolobeh, v ktorom sa nachádzame v súčasnosti.

Najskôr sa všetko to, čo bolo v minerálnej, rastlinnej, živočíšnej a ľudskej ríši podstatné, začína v zárodočnom stave odlučovať z bezrozdielnej masy. Ako *samostatné* zárodky sa môžu znovuobjaviť najprv len predchodcovia človeka, na vyššom astrálnom tele ktorých pracovali v predchádzajúcom malom kolobehu duchovia osobnosti. Všetky ostatné bytosti minerálnej, rastlinnej a živočíšnej ríše tu ešte nemajú žiadne samostatné bytie. (Na tomto stupni je totiž ešte všetko v onom vysoko duchovnom stave, ktorý sa označuje ako „beztvarý“ alebo ako stav *arupa*. Na súčasnom stupni vývoja sú z takejto látky utkané len najvyššie ľudské myšlienky - napríklad matematické a mravné ideály. Na popisovanom stupni však prislúcha všetkým bytostiam.) To, čo je nižšie, ako títo predchodcovia človeka, sa môže objaviť len činnosťou nejakej vyššej bytosti. Zvieratá tak existujú najprv ako stavy vedomia duchov ohňa, rastliny ako stavy vedomia duchov prítmnia. Minerály však majú dvojaké myšlienkové bytie. Najprv existujú ako myšlienkové zárodky v spomínaných predchodcoch človeka a potom ako myšlienky vo vedomí duchov formy. Aj „vyšší človek“ (duchovný človek, životný duch, duchovné ja) existuje vo vedomí duchov formy.

So všetkým sa teraz deje istý druh zahusťovania. Na najbližšom stupni je však ešte táto hustota len taká, že neprevyšuje hustotu myšlienok. V nej sa však už môžu objaviť zvieracie bytosti, ktoré vznikli v predchádzajúcom kolobehu. Odlučujú sa z vedomia duchov ohňa a stávajú sa samostatnými myšlienkovými bytosťami. Tento stav sa nazýva „stvárnenným“, alebo stavom *rupa*. Človek tu pokročí potiaľ, že jeho predtým beztvaré samostatné myšlienkové telo je duchmi formy odeté telom z hrubšej, stvárnenej myšlienkovvej látky. Zvieratá tu ako samostatné bytosti pozostávajú výlučne z tejto látky.

Zahusťovanie pokračuje ďalej. Stav, ktorý sa ním dosahuje, je porovnateľný s tým, z čoho sú utkané predstavy snového obrazného vedomia. Tento stupeň sa nazýva „astrálny“. Predchodca človeka opäť postupuje. Jeho bytosť dostáva k obom ďalším súčasťam ešte jedno telo, ktoré pozostáva z charakterizovanej látky. Tak má teraz vnútorné beztvaré bytostné jadro, myšlienkové telo a astrálne telo. Zvieratá rovnako získavajú astrálne telo a rastliny vystupujú z vedomia duchov prítmnia ako samostatné astrálne bytosti.

Ďalší pokrok vo vývoji spočíva v tom, že zahusťovanie pokračuje po stav, ktorý sa nazýva fyzickým. Zo začiatku ide o najjemnejší fyzický stav, stav najjemnejšieho éteru. Predchodca človeka získava prostredníctvom duchov formy k svojim predchádzajúcim súčasťam ešte najjemnejšie éterické telo. Tým pozostáva z beztvarého myšlienkového jadra, zo stvárneneho myšlienkového tela, z astrálneho tela a éterického tela; zvieratá majú stvárnenné myšlienkové telo, astrálne a éterické telo; rastliny majú astrálne a éterické telo; minerály sa objavujú až tu ako samostatné éterické útvary. Na tomto stupni vývoja máme teda dočinenia sa *štyrmi* ríšami: s minerálnou, rastlinnou, živočíšnou a ľudskou. Popri tom však ešte v procese dovtedajšieho vývoja vznikli tri ďalšie ríše. V čase, keď sa na myšlienkovom stupni (*rupa* stupeň) oddelili od duchov ohňa zvieratá, vylúčili zo seba isté bytosti i duchovia osobnos-

ti. Tieto pozostávajú z neurčitej myšlienkovvej látky, ktorá sa podobne ako oblaky hromadí a opäť rozplýva a takto prúdi. Nemožno o nich hovoriť ako o samostatných bytostiach, ale iba ako o neurčitej všeobecnej mase. To je prvá elementárna ríša. Na astrálnom stupni sa oddeľuje niečo podobné od duchov ohňa. Sú to tieňové obrazy alebo schémy podobné predstavám snového obrazného vedomia. Tieto tvoria druhú elementárnu ríšu. Na počiatku fyzického stupňa sa nakoniec odčleňujú neurčité obrazné bytosti z duchov prítmnia. Ani tieto nemajú žiadnu samostatnosť, sú však schopné vyjadrovať sily, ktoré sú podobné ľudským a zvieracím náruživostiam a afektom. Tieto nesamostatné, víriace sa afekty tvoria tretiu elementárnu ríšu. Bytosti disponujúce snovým obrazným vedomím alebo vedomým obrazným vedomím dokážu vnímať tieto stvorenia tretej elementárnej ríše ako prúdiace svetlo, farebné chumáče, ako vôňu, chuť, ako všemožné tóny a zvuky. Všetky také vnemy si však musíme predstaviť ako „prízraky“.

Zem si teda tu, kde sa zo svojho astrálneho predchodcu zahusťuje na jemné éterické teleso, predstavujeme tak, že je konglomerátom éterickej minerálnej základnej masy a éterických rastlinných, živočíšnych a ľudských bytostí. Medzipriestory vyplňajú a iné bytosti prenikajú stvorenia troch elementárnych ríši.

Toto zemské teleso obývajú vyššie duchovné bytosti, ktoré sú v spomínaných ríšach činné najrozmanitejším spôsobom. Tvoria, takpovediac, duchovné spoločenstvo, duchovný štát a ich obydlím a pracoviskom je zemské teleso, ktoré nesú so sebou tak, ako slimák svoju ulitu. Pritom je potrebné zohľadniť, že so Zemou je ešte úplne zjednotené to, čo je teraz od nej oddelené ako Slnko a Mesiac. Obe tieto nebeské telesá sa od Zeme oddeľujú až neskôr.

„Vyšší človek“ (duchovný človek - životný duch - duchovné ja, t.j. atma - - budhi - manas) nemá ešte na tomto stupni žiadnu samostatnosť. Tu ešte tvorí jednu zložku duchovného štátu a zatiaľ je zviazaný s duchmi formy tak, ako je ľudská ruka ako nesamostatná zložka zviazaná s ľudským organizmom.

Tým sme sledovali cestu utvárania Zeme po počiatok jej fyzického stavu. V ďalšom chceme ukázať, ako sa v rámci tohto stavu vyvíja všetko ďalej. Dovtedajšia cesta vývoja potom vyústí do toho, čo už bolo povedané v predchádzajúcich kapitolách „Z kroniky Akaša“ v súvislosti s pozemským pokrokom.

Tie stavy vývoja, ktoré tu boli uvedené ako beztvary, stvárnený, astrálny a fyzický stav, ktoré teda tvoria rozdiely v jednom menšom kolobehu (v jednej runde), sa v teozofických príručkách nazývajú glóbmami. V tejto súvislosti sa tu teda hovorí o arupa, rupa, astrálnom a fyzickom glóbe. Niektorým sa zdá byť takéto označenie nevýstižné. Ďalej tu už však o terminológii nechceme hovoriť. Naozaj nejde o ňu, ale o vec. Keď sa vynasnažíme popísať ju najlepšie, ako je len možné, je to lepšie, ako keď sa príliš hľba o názvoch. Tieto predsa musia byť *vždy* v istom zmysle nevýstižné. Skutočnosti duchovného sveta sa tu totiž pokúšame označiť pomenovaniami, ktoré pochádzajú zo zmyslového sveta, a preto môžeme hovoriť len v podobenstvách.

*

Výklad vývoja človeka bol podaný po bod, v ktorom Zem dospela na počiatok svojho fyzického zahustenia. Sprítomnime si vývojový stav ľudského sveta na tomto stupni. To, čo neskôr vystupuje ako Slnko, Mesiac a Zem, je tu ešte zjednotené do jediného telesa. Toto teleso je ešte len z jemnej éterickej hmoty. Bytosti, ktoré neskôr vystupujú ako ľudia, zvieratá, rastliny a minerály, majú svoje bytie len v rámci tejto hmoty. Pre ďalší postup vývoja sa jednotné svetové teleso musí najprv rozdeliť na dve časti, z ktorých jedna sa stane neskorším Slnkom a druhá tým, čo ešte zjednocuje neskoršiu Zem a neskorší Mesiac. Až neskôr nastupuje rozčlenenie aj tohto telesa; to, čo bude Mesiacom, vystupuje a Zem ostáva ako obydlie človeka a jeho sústvorenie sama pre seba.

Tomu, kto pozná bežnú teozofickú literatúru, musí byť jasné, že rozdelenie sa *jedného* svetového telesa na dve sa uskutočnilo v tom časovom období, do ktorého sa v tejto literatúre zasadzuje vývoj takzvanej druhej základnej ľudskej rasy. Predchodcovia človeka tejto rasy sa popisujú ako postavy s jemným éterickým telom. Nesmieme si však predstavovať, že by sa títo predchodcovia mohli vyvíjať na našej terajšej Zemi po jej odčlenení sa zo Slnka a po vylúčení Mesiaca. Po tomto rozčlenení už takéto éterické telá nemôžu viac existovať. Ak sledujeme vývoj ľudstva v kolobehu, po ktorý teraz dospelo naše pojednanie a ktorý nás uvádza do súčasnosti, môžeme odlišiť rad hlavných stavov, medzi ktorými

je náš terajší piaty. V predchádzajúcom výklade z akašickej kroniky sa už o týchto stavoch hovorilo. Tu ešte raz uvedieme to, čo je nevyhnutné pre jeho ďalšie prehlbenie. V prvom základnom stave sa predchodcovia človeka javia ako úplne jemné éterické bytosti. Nie celkom presne nazýva bežná teozofická literatúra tieto bytosti prvou základnou rasou. V podstate sa tento stav zachoval ešte aj počas druhej epochy, do ktorej oná literatúra zasadzujú druhú základnú rasu. Práve po tento vývojový stupeň sú ešte Slnko, Mesiac a Zem jedným svetovým telesom. Teraz sa odčleňuje Slnko ako samostatné teleso. Tým odníma ešte s Mesiacom zjednotenej Zemi všetky sily, prostredníctvom ktorých sa predchodcovia človeka mohli udržiavať vo svojom éterickom stave. S oddelením sa Slnka postupuje zahusťovanie sa ľudských foriem a i foriem ďalších ľudských spolustvorení. Tieto stvorenia sa teraz musia do určitej miery prispôsobiť svojmu novému sídlu.

Z tohto sídla však neunikajú len čisto materiálne sily. Odchádzajú aj duchovné bytosti, o ktorých bolo povedané, že na charakterizovanom *jednotnom* telese tvorili duchovné spoločenstvo. Ich bytie ostáva v užšej súvislosti so Slnkom, než so svetovým telesom, ktoré zo seba Slnko vylúčilo. Keby tieto bytosti boli ostali zjednotené so silami, ktoré sa neskôr rozvinuli na Zemi a Mesiaci, nikdy by sa neboli mohli vyvinúť na im zodpovedajúce stupne. Pre tento svoj ďalší vývoj potrebovali nové sídlo. Ponúka im ho Slnko, keď sa, takpovediac, očistilo od pozemských a mesačných síl. Na tom stupni, na ktorom stoja tieto bytosti teraz, môžu pôsobiť na pozemské a mesačné sily už len zvonku, zo Slnka.

Vidíme, aký zmysel má charakterizované rozdelenie. Isté bytosti, ktoré sú vyššie ako človek, prekonávali svoj vývoj po tento časový bod na *jednotnom* charakterizovanom svetovom telese; teraz si nárokujú jednu jeho časť a zvyšok prenechávajú človeku a jeho sústvoreniam.

Dôsledkom odčlenenia Slnka bola radikálna revolúcia vo vývoji človeka a jeho sústvorení. Svojím spôsobom padli z vyššieho stupňa bytia na nižší. Museli, pretože sa stratilo ich bezprostredné spojenie s onými vyššími bytosťami. Boli by sa dostali do úplne slepej uličky svojho vývoja, keby neboli nastali iné svetové udalosti, ktoré podnietili nový pokrok a ktorými bol vývoj privedený do úplne iných kolají. So silami, ktoré sú teraz zjednotené na odčlenenom Mesiaci a ktoré vtedy ešte boli súčasťou Zeme, by bol ďalší pokrok nemožný. Pod vplyvom týchto síl by nikdy nebolo mohlo vzniknúť súčasné ľudstvo, ale len istý druh bytostí, u ktorých by sa počas tretieho veľkého kolobehu, počas mesačného bytia, vyvinuté afekty - zlosť, nenávisť a tak ďalej - vystupňovali do bezuzdnej zvierackosti. Počas istého časového úseku sa to skutočne dialo. Bezprostredným dôsledkom oddelenia sa Slnka bol vznik tretieho základného stavu predchodcov človeka, ktorý sa v teozofickej literatúre označuje ako tretia základná rasa, rasa *lemurská*. Označenie tohto vývojového stavu ako „rasa“ opäť nie je zvlášť šťastné. K tomu, totiž, čo sa ako rasa označuje v súčasnosti, môžu byť vtedajší predchodcovia človeka prirovnaní len v nepriamom zmysle. Práve to nám musí byť úplne jasné, že vývojové formy takej dávnej prehistórie ako aj budúcnosti, sa od tej súčasnej líšia do takej veľkej miery, že naše súčasné označenia môžu slúžiť len ako pomoc v núdzi a pre tieto vzdialené epochy vlastne strácajú všetok zmysel. V podstate o „rasách“ môžeme začať hovoriť až vtedy, keď vývoj v charakterizovanom hlavnom stave (lemurskom) dospel približne do svojej druhej tretiny. Až tu sa utvára to, čo sa teraz nazýva „rasami“. Tento „rasový charakter“ sa potom zachováva v čase atlantského vývoja, za štvrtého základného stavu, a ďalej po našu éru piateho základného stavu. Avšak už na konci nášho piateho veku slovo „rasa“ opäť stratí akýkoľvek zmysel. Ľudstvo sa v budúcnosti rozčlení na časti, ktoré sa viac nebudú môcť označovať ako „rasy“. Bežná teozofická literatúra spôsobila v tejto súvislosti mnoho zmätkov. Konkrétne sa to stalo prostredníctvom knihy, ktorá má na druhej strane veľkú zásluhu na tom, že v novej dobe spopularizovala teozofický svetonázor, prostredníctvom Sinnettovho „Ezoterného budhizmu“. Svetový vývoj je tu predstavený tak, akoby sa „rasy“ počas svetových kolobehov rovnakým spôsobom večne opakovali. Tak to však vôbec nie je. Aj to, čo si zaslúži názov „rasa“, vzniká a zaniká. A výraz „rasa“ by sa mal používať len pre určitý úsek vývoja ľudstva. Pred ním a po ňom ležia vývojové formy, ktoré sú práve niečím úplne iným ako „rasami“. K tejto poznámke sa odvažujeme len preto, že nás k nej plne oprávňuje skutočné dekódovanie kroniky Akaša. Jeho autor sa pri tom cíti byť v úplnom súlade s pravým ezoterným duchovným výskumom. Inak by mu nikdy nemohlo napadnúť uvádzať niečo také proti záslužným knihám teozofickej literatúry. Chce tiež, vlastne úplne zbytočne, poznamenať, že inšpirácie v „Ezoterickom budhizme“ zmieneného veľkého učiteľa nie sú v rozpore s tým, čo je tu pred-

kladané, ale že nedorozumenie vzniklo až tým, že autor spomínanej knihy preložil ťažko formulovateľnú múdrosť oných inšpirácií do dnes bežnej ľudskej reči vlastným spôsobom.

Práve až tretí základný stav ľudstva sa javí byť tým, v ktorom vznikli „rasy“. A táto udalosť bola privedená oddelením sa Mesiaca od Zeme. Toto oddelenie bolo sprevádzané vznikom dvoch pohlaví. Na tento stupeň vývoja ľudstva je vo výklade akašickej kroniky opakovane poukazované. Keď sa ešte s Mesiacom spojená Zem vyčlenila zo Slnka, v rámci ľudstva ešte neexistovalo mužské a ženské pohlavie. Každá ľudská bytosť spájala vo svojom ešte úplne jemnom tele obe pohlavia. Len je potrebné poznamenať, že títo obojpohlavní predchodcovia človeka stáli oproti dnešnému človeku na nízkom vývojovom stupni. Nižšie pudy pôsobili s nespútanou energiou a duchovný vývoj ešte neexistoval. To, že bol podnietený, a že nižšie pudy ním boli vtiesnané do určitých hraníc, súvisí s tým, že v tom istom čase, v ktorom sa Zem oddelila od Mesiaca, sa súčasne dostala do sféry pôsobnosti iných svetových telies. O tejto mimoriadne významnej súčinnosti Zeme s inými svetovými telesami, o jej stretnutí s cudzími planétami v čase, ktorý teozofická literatúra označuje ako lemurský, budeme hovoriť v ďalšej časti „Z kroniky Akaša“.

Ten istý vývojový proces má byť ešte raz vyložený z iného uhla pohľadu. Stane sa tak z celkom konkrétneho dôvodu. Nikdy totiž nie je možné urobiť dosť pre to, aby boli pravdy týkajúce sa vyšších svetov pozorované z najrozličnejších strán. Malo by nám byť jasné, že z ktorejkoľvek strany možno podať len úplne nepostačujúci náčrt. A až postupne, keď sa tá istá vec nazerá z najrozličnejších strán, sa dojmy, ktoré takto získame, doplnia na čoraz živšie *obrazy*. A len takéto obrazy, a nie suché schematické pojmy, pomôžu človeku, ktorý chce preniknúť do vyšších svetov. Čím živšie, čím farbistejšie sú obrazy, o to viac môžeme dúfať, že sa priblížime vyššej skutočnosti. Je samozrejme jasné, že práve obrazy z vyšších svetov vyvolávajú dnes u mnohých súčasníkov nedôveru. Človek si rád pripustí pojmové schémy, rozdelenia, podľa možnosti s mnohými názvami, o devachane, o vývoji planét a tak ďalej; ťažšie to však je, keď sa niekto odváži popisovať nadzmyslové svety tak, ako popisuje cestovateľ krajiny Južnej Ameriky. A predsa treba povedať, že niečo naozaj užitočné dostávame len sviežimi, živými obrazmi a nie mŕtvymi schémami a názvami.

Štvorčlenný pozemský človek

Pri tomto opise budeme vychádzať z človeka. Tak, ako žije v súčasnosti na Zemi, pozostáva človek z fyzického tela, z éterického alebo životného tela, z astrálneho tela a z ja. Táto štvorčlenná prirodzenosť človeka má v sebe predpoklady pre vyšší vývoj. Ja zo seba pretvára „nižšie“ telá a včleňuje im tým vyššie zložky ľudskej prirodzenosti. Zušľachtenie a presvetlenie astrálneho tela prostredníctvom ja spôsobuje vznik *duchovného ja* (manas); premenou éterického alebo životného tela vzniká *životný duch* (budhi) a pretvorením fyzického tela vzniká vlastný *duchovný človek* (atma). Premena astrálneho tela je v súčasnej etape pozemského vývoja v plnom prúde; vedomá premena éterického a fyzického tela pripadá na neskoršie obdobia; v súčasnosti začala ešte len u zasvätencov - u učiteľov a žiakov tajnej vedy. Táto trojnásobná premena človeka je vedomá; predchádzala jej však viac či menej nevedomá premena, a to počas doterajšieho pozemského vývoja. V tejto nevedomej premene astrálneho, éterického a fyzického tela možno hľadať vznik pocitovej, rozumovej a vedomej duše.⁹

Teraz si musíme objasniť, ktoré z týchto troch tiel (fyzického, éterického, astrálneho) človeka je svojím spôsobom to najdokonalejšie. Ľahko možno prísť do pokušenia dívať sa na fyzické telo ako najnižšie a tým i najmenej dokonalé. Pri tom však podliehame istému omylu. Astrálne a éterické telo síce v budúcnosti dosiahnu vysokú dokonalosť, v súčasnosti je však fyzické telo *vo svojom druhu* dokonalejšie ako sú ony. Zmieneny omyl môže vznikáť len tým, že človek má toto telo spoločné s najnižšou prírodnou ríšou, ríšou minerálnou. Éterické telo má totiž človek spoločné s vyššou rastlinnou ríšou a astrálne telo so živočíšnou ríšou. Platí síce, že fyzické ľudské telo pozostáva z tých istých látok a síl, ktoré sa nachádzajú v rozsiahlej minerálnej ríši; avšak sám spôsob, akým tieto látky a sily spolupôsobia v ľudskom tele, je výrazom múdrosti a dokonalosti jeho stavby. Kto sa odhodlá k tomu, aby nie len triezvym rozumom, ale celou cítiacou dušou študoval túto stavbu, ten sa skoro presvedčí o tom, že je to tak. Môžeme pozorovať ktorúkoľvek časť fyzického ľudského tela, napríklad najvyššiu časť stehennej kosti. Nie je nejakým jednoliatym látkovým masívom, ale je čo najzručnejšie zostavená z trámikov, ktoré smerujú rozličnými smermi. Žiadne súčasné inžinierske umenie by nedokázalo s toľkou múdrosťou zostaviť nejakú mostnú konštrukciu alebo niečo podobné. Niečo také ešte aj dnes úplne prevyšuje všetku dokonalosť ľudskej múdrosti. Múdrosť v stavbe tejto kosti sa prejavuje v tom, že nevyhnutná nosnosť pre oporu hornej časti ľudského tela sa dosahuje usporiadaním trámikov pri najnižšej spotrebe látky. Minimálne množstvo látky je použité na to, aby ňou bola dosiahnutá najvyššia možná účinnosť. Do takéhoto „majstrovského diela prírodnej stavby“ sa možno zahĺbiť len s obdivom. A s nemenším obdivom je možné sa postaviť pred zázračnú stavbu ľudského mozgu alebo srdca, ako aj celku ľudského fyzického tela. A porovnajme si s tým stupeň dokonalosti, ktorý na súčasnom vývojovom stupni ľudstva dosiahlo astrálne telo. Je nositeľom pôžitku a utrpenia, náruživosti, pudov a žiadostí a tak ďalej. A aké útoky vedie toto astrálne telo proti múdreému usporiadaniu fyzického tela! Väčšina požívateľov, ktoré človek prijíma, sú srdcové jedy. Z toho však vyplýva, že činnosť, ktorá spôsobuje fyzickú stavbu srdca, je múdrejšia, ako činnosť astrálneho tela, ktorá dokonca pracuje proti tejto múdrosti. V budúcnosti sa síce astrálne telo povznesie k vyššej múdrosti; v súčasnosti však ešte nie je *vo svojom druhu* také dokonalé ako fyzické telo vo svojom. Podobne by sa to dalo ukázať aj o éterickom tele; a aj o ja, o tejto bytosti, ktorá sa od okamihu k okamihu musí tápať predierajúc cez omyly a ilúzie k múdrosti.

Keď porovnáme stupne dokonalosti jednotlivých článkov človeka, nie je ťažké zistiť, že fyzické telo je v súčasnosti svojím spôsobom najdokonalejšie, že menší stupeň dokonalosti má éterické telo, ešte menší astrálne telo, a najmenej dokonalou časťou človeka je v súčasnosti ja. Vyplýva to z toho, že v rámci planetárneho vývoja ľudského sídla sa na fyzickom ľudskom tele pracovalo najdlhšie. To, čo človek v súčasnosti nosí na sebe ako svoje fyzické telo, prežilo všetky vývojové stupne od Saturna, Slnka, Mesiaca a Zeme (po dnešný stupeň). Všetky sily týchto planetárnych telies pracovali jedna po druhej na tomto tele, takže postupne mohlo dosiahnuť svoj terajší stupeň dokonalosti. Je teda *najstarším* článkom súčasnej ľudskej prirodzenosti. Éterické telo, tak ako sa teraz javí na človeku, počas saturnského obdobia ešte vôbec neexistovalo. Pribudlo až počas slnečného vývoja. Na ňom teda nepra-

⁹ Presnejšie o všetkom tomto hovoria vývody môjho spisu "O výchove dieťaťa z hľadiska duchovnej vedy" a moja kniha "Teozofia, pokus o nadzmyslové pozorovanie sveta a určenie človeka".

covali sily štyroch planetárnych telies, ako na fyzickom tele, ale len troch: konkrétne Slnka, Mesiaca a Zeme. Také dokonalé, ako je v súčasnosti fyzické telo, sa teda môže stať až v budúcej vývojovej perióde. Astrálne telo sa pridružilo k fyzickému a éterickému telu až počas mesačnej éry, a ja až počas éry Zeme.

Teraz si predstavme, že fyzické ľudské telo dosiahlo na Saturne určitý stupeň svojho vývoja, a tento bol potom na Slnku dovedený ďalej tým spôsobom, že sa odvtedy mohlo stať nositeľom éterického tela. Na Saturne totiž postúpilo fyzické ľudské telo len potiaľ, že bolo vonkajškovo zostaveným mechanizmom, ktorý však v sebe nemal ešte žiaden život. Komplikovanosť jeho zloženia spôsobila, že sa nakoniec rozpadlo. Táto komplikovanosť totiž dosiahla taký vysoký stupeň, že sa prostými minerálnymi silami, ktoré v nej pôsobili, nemohla viac udržať. A týmto zrútením sa ľudských fyzických tiel bol vlastne privedený zánik Saturna. Saturn mal totiž v sebe zo súčasných prírodných ríš, a to minerálnej, rastlinnej, živočíšnej a ľudskej, len tú poslednú. To, čo v súčasnosti poznáme ako zvieratá, rastliny a minerály, na Saturne ešte neexistovalo. Na tomto svetovom telese bol z terajších štyroch prírodných ríš len človek so svojím fyzickým telom; hoci toto fyzické telo bolo istým druhom komplikovaného minerálu. Ďalšie ríše vznikli tým, že na po sebe nasledujúcich svetových telesách nemohli dosiahnuť plný vývoj všetky bytosti. A tak len časť na Saturne utvorených ľudských tiel dosiahla konečný saturnský cieľ. Tie ľudské telá, ktoré ho dosiahli, povstali teraz počas slnečnej éry k takpovediac novému bytiu vo svojej starej forme, a táto forma bola preniknutá éterickým telom. Tým sa vyvinuli na vyšší stupeň dokonalosti. Stali sa istým druhom rastlinných ľudí. Avšak tá časť ľudských tiel, ktorá na Saturne nemohla dosiahnuť konečný vývojový cieľ, musela za slnečnej éry pokračovať v zmeškanom za podstatne nepriaznivejších okolností, než aké existovali pre *tento* vývoj na Saturne. Zaostala preto za tou časťou, ktorá na Saturne dosiahla úplný cieľ. Tým vznikla na Slnku popri ľudskej ríši druhá prírodná ríša.

Bolo by omylom si myslieť, že základy všetkých orgánov, nachádzajúcich sa na súčasnom ľudskom tele, boli dané už na Saturne. Nie je to tak. Do tejto dávnej doby môžeme položiť predovšetkým pôvod zmyslových orgánov ľudského tela. Takýto starý pôvod majú prvé základy očí, uší a tak ďalej, ktoré sa na Saturne tvorili ako minerálne telá približne tak, ako teraz na Zemi „neživé kryštály“. Svoju súčasnú formu však tieto orgány získali tým, že sa počas každého nasledujúceho planetárneho obdobia vždy znovu pretvárali k vyššej dokonalosti. Na Saturne neboli ničím iným než fyzikálnymi prístrojmi. Na Slnku boli potom pretvorené, pretože ich preniklo éterické alebo životné telo. Tak boli vtiahnuté do životného procesu. Stali sa *oživenými* fyzikálnymi prístrojmi. A k nim pristúpili tie zložky ľudského fyzického tela, ktoré sa vôbec nemohli vyvíjať inak, než pod vplyvom éterického tela: rastové, tráviace a rozmnožovacie orgány. Samozrejme, prvé základy týchto orgánov, tak ako vznikli na Slnku, nie sú rovnako dokonalé, ako ich súčasné formy. Najvyššie orgány, ktoré si ľudské telo pričlenilo vtedy, keď spolupôsobilo fyzické a éterické telo, sú tie, z ktorých sa v súčasnosti vyvinuli *žľazy*. A tak je teda na Slnku ľudské fyzické telo systémom žliaz, do ktorého sú včlenené zmyslové orgány na zodpovedajúcom stupni.

Na Mesiaci vývoj pokračuje. K fyzickému a éterickému telu pribúda telo astrálne. Tým je do žľazo-zmyslového tela včlenený prvý základ nervového systému. Vidíme, že fyzické ľudské telo sa stáva počas po sebe nasledujúcich planetárnych vývojových období čoraz komplikovanejším. Na Mesiaci pozostáva z nervov, žliaz a zmyslov. Zmysly majú za sebou dvojnásobné pretvorenie a zdokonalenie, nervy sú na svojom prvom stupni. Ak pozorujeme mesačného človeka ako celok, vidíme, že pozostáva z troch článkov: fyzického tela, éterického tela a astrálneho tela. Fyzické telo je trojčlenné; ako *svoje* členenie má v sebe prácu saturnských, slnečných a mesačných síl. Éterické telo je ešte len dvojčlenné. Má v sebe len dôsledky slnečnej a mesačnej práce; a astrálne telo je ešte len jednočlenné. Na ňom pracovali iba mesačné sily. Prijatím astrálneho tela sa stal človek na Mesiaci schopným istého pocitového života, istej vnútornosti. O tom, čo sa deje v jeho okolí, si vie vo vnútri svojho astrálneho tela utvárať *obrazy*. Tieto obrazy sú v istej súvislosti porovnateľné so snovými obrazmi súčasného vedomia ľudstva; len sú živšie, farebnejšie, a čo je hlavné, vzťahujú sa na deje vonkajšieho sveta, kým súčasné snové obrazy sú prostými dozvukmi všedného života alebo všelijakými *nejasnými* zrkadleniami vnútorných alebo vonkajších procesov. Obrazy mesačného vedomia dokonale zodpovedali tomu, na čo sa vonku vzťahovali. Ako príklad si vezmime, že sa taký mesačný človek, akého sme si

práve charakterizovali (pozostávajúci z fyzického, éterického a astrálneho tela), priblížil k nejakej inej mesačnej bytosti. Nemohol ju síce vnímať ako priestorový predmet, pretože to sa stalo možným až v pozemskom vedomí človeka; avšak vo vnútri jeho astrálneho tela povstal istý obraz, ktorý svojou farbou a podobou úplne presne vyjadroval, či táto iná bytosť prejavovala mesačnému človeku sympatie alebo antipatie, či by mu mohla byť užitočná alebo nebezpečná. Mesačný človek podľa toho mohol celkom presne usmerňovať svoje správanie na základe obrazov, ktoré vznikali v jeho obraznom vedomí. Tieto obrazy boli pre neho dokonalým orientačným prostriedkom. A fyzickým nástrojom, ktorý astrálne telo potrebovalo, aby vstúpilo do styku s nižšími prírodnými ríšami, bola do fyzického tela včlenená nervová sústava.

K tomu, aby sa počas mesačnej éry mohla s človekom udiat' popísaná premena, bolo nutné spolupôsobenie istej veľkej svetovej udalosti. Včlenenie astrálneho tela a jemu zodpovedajúci vznik nervovej sústavy vo fyzickom tele bol umožnený len tým, že to, čo bolo predtým *jedným* telesom, *Slnkom*, sa rozčlenilo na *dve* telesá, na *Slnko* a *Mesiac*. To prvé sa povznieslo na úroveň stálice, to ďalšie ostalo planétou, ako ňou predtým bolo i Slnko, a začalo okolo Slnka, z ktorého sa odštiepiť, obiehať. Tým sa so všetkým, čo žilo na Slnku a Mesiaci, udiala významná premena. Tento proces premeny tu budeme zatiaľ sledovať len potiaľ, pokiaľ sa vzťahuje na mesačný život. Človek, pozostávajúci z fyzického a éterického tela, ostal pri odštiepení sa Mesiaca od Slnka zjednotený s Mesiacom. Tým vstúpil do úplne nových podmienok bytia. Mesiac si totiž so sebou odniesol len časť síl, obsiahnutých v Slnku; na človeka teraz z jeho vlastného svetového telesa pôsobila len táto časť; ďalšia časť síl ostala zadržaná na Slnku. Táto časť je teda Mesiacu, a tým aj jeho obyvateľovi, človeku, posielaná zvonku. Keby ostali zachované pôvodné pomery, keby všetky slnečné sily pritekali k človeku z jeho vlastného pôsobiska, onen vnútorný život, aký sa prejavuje vo vzniku obrazov astrálneho tela, by nebol mohol vzniknúť. *Zvonku* si slnečná sila i naďalej zachovala svoj vplyv na fyzické a éterické telo, na ktoré pôsobila už predtým. Predsa však časť oboch týchto tiel uvoľnila pre vplyvy, ktoré vychádzali z rozčlenením vzniknutého nového svetového telesa, teda z Mesiaca. Tak bol človek na Mesiaci vystavený dvojakému pôsobeniu, slnečnému a mesačnému. A pôsobeniu Mesiaca možno pripísať to, že sa vo fyzickom a éterickom tele utvorili tie články, ktoré umožňovali prijatie astrálneho tela. A astrálne telo môže tvoriť obrazy len vtedy, keď k nemu slnečné sily neprichádzajú z vlastnej planéty, ale zvonku. Mesačné vplyvy pretvorili základy zmyslov a žliaz tak, že sa mohla včleniť nervová sústava; a slnečné vplyvy spôsobili, že obrazy, pre ktoré bola nervová sústava nástrojom, zodpovedali popísaným spôsobom vonkajším mesačným procesom.

Týmto spôsobom mohol vývoj pokračovať len po určitý bod. Ak by sa bol tento bod prekročil, mesačný človek by zatvrdol vo svojom obraznom vnútornom živote, a tým by musel stratiť všetku spojitosť so Slnkom. Keď vývoj došiel až k tomuto bodu, Slnko sa opäť zlúčilo s Mesiacom, takže na istý čas boli obe opäť *jedným* telesom. Zjednotenie trvalo dovtedy, kým bol človek dostatočne pokročilý, aby mohol na novom vývojovom stupni zamedziť svojmu zatvrdnutiu, ktoré by na Mesiaci bolo muse-lo nastať. Keď sa tak stalo, uskutočnilo sa nové oddelenie, teraz si však Mesiac so sebou odniesol ešte i slnečné sily, ktoré sa mu predtým nedostávali. A to spôsobilo, že po určitom čase sa uskutočnilo ešte jedno odčlenenie. To, čo sa zo Slnka odčlenilo nakoniec, bolo svetové teleso, v ktorom boli obsiahnuté všetky sily a bytosti žijúce v súčasnosti na Zemi a na Mesiaci. Zem teda mala Mesiac, ktorý ju teraz obieha, ešte vo svojom vlastnom tele. Keby bol ostal v nej, nikdy by sa nemohla stať dejiskom vývoja človeka, ako ním je v súčasnosti. Najprv museli byť vyčlenené sily terajšieho Mesiaca a človek musel ostať na takto očistenom zemskom dejisku a tu pokračovať vo svojom vývoji. Týmto spôsobom vznikli zo starého Slnka tri svetové telesá. A sily dvoch z týchto svetových telies, nového Slnka a nového Mesiaca, boli Zemi, a tým i jej obyvateľom posielané zvonku. Týmto pokrokom vo vývoji svetových telies bolo umožnené to, že k trojčlennej prirodzenosti, aká bola ešte na Mesiaci, bol pripojený *štvrtý článok*, ja. Toto pripojenie bolo spojené so zdokonalením fyzického, éterického a astrálneho tela. Zdokonalenie fyzického tela spočívalo v tom, že mu bola včlenená obehová sústava srdca ako zdroja *teplej krvi*. Samozrejme zmyslová sústava, systém žliaz a nervová sústava sa teraz museli pretvoriť tak, aby sa v ľudskom organizme znášali s novo pribudnutým teplokrvným systémom. Zmyslové orgány boli pretvorené tak, aby z prostého obrazného vedomia starého Mesiaca sa mohlo vyvinúť predmetné vedomie, ktoré sprostredkúva vnímanie *vonkajších* vecí a ktoré je v súčasnosti človeku vlastné od ranné-

ho prebudenia po večerné usínanie. Na starom Mesiaci ešte zmysly neboli otvorené navonok; obrazy vedomia povstávali zvnútra; práve táto otvorenosť zmyslov navonok je výdobytkom pozemského vývoja.

Vyššie sme sa zmienili o tom, že nie všetky na Saturne vzniknuté ľudské telá dosiahli cieľ, ktorý im bol vytýčený, a že na Slnku vznikla popri ľudskej ríši v jej vtedajšej podobe druhá prírodná ríša. Teraz si musíme predstaviť, že na každom z nasledujúcich vývojových stupňov, na Slnku, Mesiaci a Zemi, isté bytosti vždy zaostali za svojím cieľom, a že tým vznikli nižšie prírodné ríše. Človeku najbližšia zvieracia ríša je napríklad tá, ktorá zaostávala už na Saturne, ale za nepriaznivých okolností na Slnku a Mesiaci vývoj čiastočne dohonila, tak že na Zemi síce nebola natoľko pokročilá ako človek, čiastočne však predsa mala schopnosť prijať teplú krv. Pred pozemskou érou totiž teplá krv neexistovala v *žiadnej* z prírodných ríš. Súčasné studenokrvné (alebo poikilotermné) zvieratá a určité rastliny vznikli tým, že isté bytosti nižšej slnečnej ríše opäť zaostali za stupňom, ktorý dosiahli iné bytosti tejto ríše. Súčasná minerálna ríša vznikla najneskôr, až počas pozemskej éry.

Štvorčlenný pozemský človek prijíma zo Slnka a Mesiaca účinky síl, ktoré ostali spojené s týmito svetovými telesami. Zo Slnka k nemu pristupujú sily pokroku, rastu a bytia, z Mesiaca zatvrdzujúce, formujúce sily. Ak by stál človek len pod vplyvom Slnka, stratil by sa v nesmierne rýchлом vývojom pokroku. Kedysi, po zodpovedajúcom čase preto musel Slnko opustiť, a na odčlenenom starom Mesiaci sa vystaviť prekážkam príliš rýchleho vývinu. Keby s ním však ostal natrvalo spojený, tieto prekážky by ho zatvrdili v ustrnutej forme. Preto pokročil ďalej, k pozemskému vývoju, v rámci ktorého sa oba vplyvy udržiavajú zodpovedajúcim spôsobom v rovnováhe. Tým je však súčasne daný i okamih, v ktorom sa do štvorčlenej ľudskej podstaty včleňuje čosi vyššie: duša, ako vnútorná podstatá.

Fyzické telo človeka je vo svojej forme, vo svojich funkciách, pohyboch a tak ďalej výrazom a výsledkom toho, čo sa deje v ďalších článkoch, v éterickom tele, v astrálnom tele a v ja. V doterajšom výklade „Z kroniky Akaša“ sme ozrejmili, ako postupne v priebehu vývoja tieto ďalšie články zasahovali do utvárania fyzického tela. Počas saturnského vývoja ešte s fyzickým ľudským telom nebol spojený žiaden z týchto článkov. Vtedy však bol daný prvý predpoklad pre tento vývoj. Predsa si však nesmieme myslieť, že by sily, ktoré neskôr pôsobili na fyzické telo z éterického tela, z astrálneho tela a z ja, neboli naň pôsobili už počas saturnskej éry. Pôsobili už vtedy, lenže v istom zmysle zvonku, a nie zvnútra. Ďalšie články ešte neboli utvorené, neboli ešte v zvláštnej forme zjednotené s fyzickým ľudským telom; sily, ktoré sa v nich neskôr zjednocovali, však pôsobili takpovediac z okolia, z atmosféry Saturna, a formovali prvé predpoklady tohto tela. Tieto predpoklady boli potom na Slnku pretvorené tým, že sa časť týchto síl sformovala do zvláštneho ľudského éterického tela, a teraz už nepôsobila na fyzické telo iba zvonku, ale i zvnútra. To isté sa udialo na Mesiaci vo vzťahu k astrálnemu telu. A na Zemi bolo fyzické ľudské telo pretvorené po štvrtýkrát, čím sa stalo sídlom ja, ktoré teraz pracuje v jeho vnútri.

Vidíme, že pre pohľad duchovnovedného výskumníka nie je fyzické ľudské telo ničím pevným, ničím, čo by zotrvalo vo svojej podobe a spôsobe pôsobenia. Je vystavené neustálemu pretváraniu. A takéto pretváranie sa uskutočňuje aj v súčasnom pozemskom období jeho vývoja. Ľudský život možno pochopiť len tak, ak sme schopní vytvoriť si predstavu o tomto pretváraní.

Z duchovnovedného pozorovania ľudských orgánov vyplýva, že stoja na veľmi odlišných stupňoch svojho vývoja. V ľudskom tele sú také orgány, ktoré sú vo svojej dnešnej podobe v zostupnom, a iné, ktoré sú vo vzostupnom vývoji. Význam tých prvých bude v budúcnosti pre človeka čoraz menší. Rozkvet svojej činnosti už majú za sebou, budú chradnúť a postupne sa z ľudského tela stratia. Ďalšie orgány sú vo vzostupnom vývoji; majú v sebe mnohé, čo zatiaľ existuje iba v zárodočnej podobe; v budúcnosti sa budú vyvíjať do dokonalejších podôb s vyššími úlohami. K tým prvým orgánom patria okrem iných tie, ktoré slúžia rozmnožovaniu, k privádzaniu seberovných na svet. Svoju funkciu v budúcnosti prenesú na iné orgány a samy sa stanú bezvýznamné. Príde čas, v ktorom sa budú nachádzať na ľudskom tele v zakrnelom stave, a potom v nich bude možné vidieť len svedectvo pradávneho ľudského vývoja.

Ďalšie orgány, ako napríklad srdce a s ním spojené útvary sú v istom zmysle len na počiatku svojho vývoja. To, čo v nich teraz leží v zárodočnej podobe, rozvinú až v budúcnosti. Duchovnovedné poní-

manie vidí totiž v srdci a v jeho vzťahu k takzvanému krvnému obehu niečo úplne iné ako súčasná fyziológia, ktorá je v tejto súvislosti úplne závislá od mechanisticko-materialistických predstáv. Duchovnej vede sa pri tom darí vysvetliť skutočnosti, ktoré sú súčasnej vede bežne známe, pre ktoré však táto svojimi prostriedkami nie je schopná podať aspoň do určitej miery uspokojujúce vysvetlenie. Anatómia svedčí o tom, že svaly ľudského tela sú vo svojej stavbe dvojakého druhu. Existujú také, ktorých najmenšie časti sú hladkými zväzkami, a také, ktorých najmenšie časti vykazujú pravidelné priečne pruhovanie. Hladké svaly sú vo všeobecnosti také, že ich pohyb je nezávislý od ľudskej vôle. Hladké je napríklad svalstvo čriev, ktoré pravidelnými pohybmi posúva potravu bez toho, aby na neho mala vplyv ľudská vôľa. Hladké sú ďalej svaly, ktoré sa nachádzajú v dúhovke oka. Tieto svaly slúžia pohybom, ktorými sa rozširuje zrenica, keď je vystavená menšiemu množstvu svetla, a ktoré ju zužujú, ak do oka prúdi veľa svetla. Aj tieto pohyby sú nezávislé od ľudskej vôle. Oproti tomu priečne pruhované sú svaly, ktoré sprostredkovávajú pohyb pod vplyvom ľudskej vôle, napríklad svaly, ktoré pohybujú rukami a nohami. Z tohto všeobecného stavu tvorí výnimku srdce, ktoré je tiež svalom. Ani pohyby srdca nepodliehajú počas súčasného vývojového stavu človeka vôli; a predsa je to priečne pruhovaný sval. Duchovná veda svojím spôsobom vysvetľuje príčinu. Srdce neostane navždy takým, ako je teraz. V budúcnosti bude mať úplne inú formu a zmenenú úlohu. Je na ceste stať sa svalom podriadeným vôli. V budúcnosti bude vykonávať pohyby, ktoré budú výsledkom vnútorných duševných impulzov človeka. Práve v súčasnosti už svojou stavbou ukazuje, aký význam bude mať v budúcnosti, keď srdcové pohyby budú výrazom ľudskej vôle rovnako, ako je nimi v súčasnosti zdvihnutie ruky alebo posunutie nohy.

Tento náhľad na srdce súvisí s obsiahlym poznaním duchovnej vedy o vzťahu srdca k takzvanému krvnému obehu. Mechanisticko-materialistická náuka o živote vidí v srdci istý druh pumpovacieho zariadenia, ktoré rytmickým spôsobom poháňa krv cez telo. Srdce je tu príčinou krvného obehu. Duchovnovedné poznanie ukazuje niečo celkom iné. Pre neho je pulzovanie krvi, celá jej vnútorná pohyblivosť, výrazom a účinkom duševných procesov. Príčina toho, ako sa správa krv, je duševná. Zblednutie zapríčinené pocitom strachu, rumenec pod vplyvom pocitov hanby, to sú len hrubé účinky duševných procesov v krvi. Všetko, čo sa deje v krvi, je len výrazom toho, čo sa deje v duši. Súvislosť medzi pulzovaním krvi a duševnými impulzmi je tajomne hlboká. A pohyby srdca nie sú príčinou, ale dôsledkom pulzovania krvi. Pohybmi podriadenými vôli bude v budúcnosti prenášať srdce do vonkajšieho sveta účinky toho, čo bude utkané v ľudskej duši.

Ďalšie orgány, ktoré sú v podobnom vzostupnom vývoji, predstavujú dýchacie orgány, a síce vo svojej úlohe nástrojov reči. Ich prostredníctvom je človek v súčasnosti schopný premieňať svoje myšlienky na vzduchové vlny. To, čo prežíva vo vnútri, tým prenáša do vonkajšieho sveta. Toto vlnenie vzduchu je reprodukciou toho, čo sa deje v jeho vnútri. V budúcnosti bude týmto spôsobom stále viac a viac zo svojej vnútornej podstaty stvárňovať navonok. A posledným výsledkom v tomto smere bude, že svojimi k dokonalosti dovedenými rečovými orgánmi bude privádzať na svet seba samého - seberovného. Teda v súčasnosti obsahujú v sebe rečové orgány v zárodočnej podobe budúce rozmnožovacie orgány. A skutočnosť, že u mužského individua v čase pohlavnej zrelosti nastupuje mutácia (zmena hlasu), je dôsledkom tajomnej súvislosti medzi nástrojmi reči a podstatou rozmnožovania.

Týmto spôsobom možno duchovnovedne pozorovať celé ľudské fyzické telo, so všetkými jeho orgánmi. Predbežne sme tu chceli podať len niekoľko ukážok. Existuje duchovnovedná anatómia a fyziológia. A tá súčasná sa ňou v nevelmi vzdialenej budúcnosti bude musieť nechať oplodniť, ba úplne sa premeniť.

Tu v tejto oblasti je teraz zvlášť názorné, že také výsledky, ako sú vyššie uvedené, nesmú byť postavené na definitívnych záveroch, na myšlienkových špekuláciách (napríklad analógiách), ale že smú vzísť len z pravého duchovnovedného výskumu. To musíme nevyhnutne zdôrazniť, pretože až príliš ľahko sa môže stať, že horliví vyznavači duchovnej vedy, len čo prijmu niekoľko poznatkov, budú ihneď ďalej sprádzať nebotyčné predstavy. Potom nie div, že z toho vychádzajú len kadejaké bludy, ktoré sa v tejto oblasti zvlášť rozrastajú.

Z hore uvedeného popisu by napríklad bolo možné vyvodit' dôsledok: Pretože ľudské rozmnožovacie orgány vo svojej súčasnej podobe stratia svoj význam najskôr, tak ho aj v minulosti zrejme najskôr

nadobudli. V istom zmysle by teda mali byť najstaršími orgánmi ľudského tela. Presný opak je však pravdou. Svoju súčasnú podobu nadobudli najneskôr a opäť ju najskôr stratia.

Do zorného poľa duchovnovedeckého výskumu sa stavia nasledovné. V istom zmysle dospelo ľudské fyzické telo na Slnku po stupeň rastlinného bytia. Vtedy bolo preniknuté iba éterickým telom. Na Mesiaci prijalo charakter zvieracieho tela, pretože bolo preniknuté astrálnym telom. No nie všetky orgány sa podieľali na tejto premene. Mnohé zotrvali na rastlinnom stupni. A mnohé orgány mali vyslovene rastlinný charakter ešte aj vtedy, keď sa Zem po začlenení ja do ľudského tela povzniesla do svojej súčasnej podoby. V žiadnom prípade si však nesmieme predstavovať, že tieto orgány vyzerali práve tak, ako vyzerajú naše súčasné rastliny. Sem patria aj rozmnožovacie orgány. Na počiatku pozemského vývoja mali ešte rastlinný charakter. Múdrosť starých mystérií to bolo známe. A staršie umenie, ktoré v sebe uchovávalo mnoho z dedičstva mystérií, predstavuje napríklad hermafroditov s rozmnožovacími orgánmi v podobe rastlinných lístkov. Sú to predchodcovia ľudí, ktorí ešte mali starý druh rozmnožovacích orgánov (boli obojpohlavní). Pekne je to vidieť napríklad na hermafroditovi v kapitulskej zbierke v Ríme. Keď sa raz táto vec prehliadne, ozrejmi sa napríklad i pravá príčina prítomnosti figovníkového listu u Evy. Budú prijaté pravé vysvetlenia mnohých starých obrazov, pretože tie dnešné vychádzajú len z myslenia nedovedeného do dôsledkov. Len mimochodom upozorníme na to, že vyššie zmienený hermafrodit sa vyznačuje ešte i inými rastlinnými prívěskami. Keď bol vytvorený, jestvovala ešte tradícia o tom, že sa v pradávnej minulosti určité ľudské orgány pretvorili z rastlinnej do živočíšnej podoby.

Všetky tieto premeny ľudského tela sú len výrazom pretvárajúcich síl ležiacich v éterickom tele, v astrálnom tele a v ja. Činnosť vyšších článkov človeka je sprevádzaná premenami fyzického ľudského tela. Stavbe a činnosti tohto ľudského tela možno preto rozumieť len tak, keď budeme vychádzať z kroniky Akaša, ktorá podáva svedectvo o tom, ako sa dejú vyššie premeny tých zložiek človeka, ktoré sú viac duševné a duchovné. Vysvetlenie všetkého fyzického a materiálneho sa nachádza v duchovnom. Dokonca aj *budúcnosť* tohto fyzického sa osvetlí tým, že budeme vychádzať z duchovného.

Odpovede na otázky

Ak si vždy novými inkarnáciami v po sebe idúcich rasách privlastňujeme nové schopnosti, ak sa d'alej nič z toho, čo si duša privlastnila skúsenosťou, nestráca z jej pokladnice - ako je možné vysvetliť, že si dnešné ľudstvo nezachovalo nič z v oných časoch tak vysoko vyvinutých schopností vôle, predstavivosti a ovládania prírodných síl?

Vskutku sa nestráca nič zo schopností, ktoré si duša získala pri svojom prechode nejakým vývojovým stupňom. Keď však získava novú schopnosť, nadobúda tá predchádzajúca inú formu. Nevyžíva sa viac sama pre seba, ale ako základ pre novú schopnosť. Atlantíd'ania si napríklad osvojili schopnosť pamäti. Súčasný človek si vskutku môže utvoriť len veľmi slabú predstavu o tom, čoho bola schopná pamäť Atlantíd'ana. Všetko to, čo v našej piatej základnej rase vystupuje ako takzvané *vrodené* predstavy, sa v Atlantíde ešte len získavalo pamäťou. Predstavy o priestore, čase, počte atď. by súčasnému človeku spôsobovali celkom iné ťažkosti, ak by ich mal získavať až teraz. Tou schopnosťou, ktorú si má prisvojiť súčasný človek, je totiž kombinujúci rozum. Logika u Atlantíd'anov neexistovala. Ak má byť totiž získaná nejaká nová duševná sila, každá skôr získaná sila vo svojej vlastnej forme sa musí stiahnuť, ponoriť sa pod prah vedomia. Ak by sa bobor odrazu mal stať myšliacou bytosťou, musel by svoju schopnosť intuitívne stavať umelé stavby premeniť na niečo iné. Atlantíd'ania napríklad mali schopnosť určitým spôsobom ovládať životnú silu. Svoje nádherné stroje konštruovali prostredníctvom nej. Zato však nemali vôbec nič z toho, čo majú národy piatej rasy ako rozprávačský dar. Mýty a rozprávky u nich ešte vôbec neexistovali. Až u príslušníkov našej rasy vystupuje v podobe mytológie životu vládnuca sila Atlantíd'anov. V tejto forme sa mohla stať základom pre našu rozumovú činnosť. Veľkí vynálezcovia našej rasy sú inkarnáciami „prorokov“ atlantskej rasy. V ich geniálnych nápadoch sa prejavuje niečo, čo má svoj základ v niečom inom, v niečom, čo v nich počas ich atlantskej inkarnácie existovalo ako životodarná sila. Naša logika, poznanie prírody, technika atď. vyrastajú z pôdy, ktorá bola položená v Atlantíde. Ak by napríklad technik mohol pretvoriť naspäť svoje kombinačné schopnosti, vzišlo by niečo, čoho bol schopný Atlantíd'an. Celé rímske právo bolo premenenou silou vôle zo skorších čias. Samotná vôľa pri tom ostala v pozadí, a namiesto toho, aby sama prijala formu, premenila sa v myšlienkové formy, ktoré sa prejavujú v právnych pojmoch. Grécky zmysel pre krásu je vybudovaný na základe bezprostredných síl, ktoré sa u Atlantíd'anov prejavovali vo veľkolepom šľachtení rastlinných a zvieracích foriem. Vo Phídiovej fantázii žilo niečo, čo Atlantíd'an využíval na bezprostredné pretváranie skutočných živých bytostí.

Ďalšia otázka: Aký je vzťah duchovnej vedy (teozofie) k takzvaným tajným vedám?

Tajné vedy existovali odjakživa. Pestovali sa v takzvaných tajných školách. Niečo sa o nich dozvedieť mohol len ten, kto sa podrobil určitým skúškam. Sprístupnené mu bolo vždy len to, čo zodpovedalo jeho intelektuálnym, duchovným a morálnym schopnostiam. Tak to muselo byť, pretože správne používané vysoké poznanie je kľúčom k moci, ktorá v rukách nepripravených musí viesť k zneužitiu. Prostredníctvom duchovnej vedy sa spopularizovali len niektoré, elementárne náuky tajnej vedy. Dôvodom pre to sú pomery v súčasnej dobe. Ľudstvo vo svojich pokročilejších príslušníkoch je v čo do vývoja rozumu tak ďaleko, že by skôr či neskôr samé dospelo k určitým predstavám, ktoré boli predtým súčasťou tajného poznania. Samé o sebe by si však tieto predstavy prisvojilo v zakrnejšej, karikovanej a škodlivej forme. Preto sa zasvätení rozhodli sprostredkovať časť tajného poznania verejnosti. Tým sa ponúka možnosť hodnotiť pokroky človeka, objavujúce sa vo vývoji kultúry, mierkou skutočnej múdrosti. Naše poznávanie prírody vedie napríklad k predstave o príčinách vecí. No bez prehĺbenia prostredníctvom tajnej vedy môžu byť tieto predstavy len karikatúrami. Naša technika kráča v ústrety vývojovým štádiám, v ktorých bude môcť poslúžiť blahu ľudstva len vtedy, ak budú duše ľudí prehĺbené v zmysle duchovnovedného ponímania života. Pokým národy nedisponovali ničím z moderného prírodovedného poznania a modernej techniky, forma podávania najvyšších náuk v nábožen- ských obrazoch - prihovárajúcich sa len citom - pôsobila blahodárne. Dnes potrebuje ľudstvo tie isté

pravdy vo forme primeranej rozumu. Duchovnovedný svetonázor nepramení vo svojvôli, ale vo vhl'ade do daných historických okolností.

Isté časti tajnej náuky môžu však byť i dnes sprístupnené len tým, ktorí sa podrobia zasväcovacím skúškam. A aj so zverejnenými časťami si budú vedieť niečo počať len tí, ktorí sa neobmedzujú iba na vonkajší príjem poznatkov, ale si ich prisvojujú vnútorne, pre ktorých sa stávajú obsahom a smerníkom ich života. Nejde o to rozumovo ovládať náuky tajnej vedy, ale preniknúť nimi cit, vnímanie, ba celý život. Až tak sa čosi dozvieme i o ich pravdivostnej hodnote. Bez toho zostanú vždy len niečím, „čomu možno veriť alebo neveriť“. Správne pochopené sa duchovnovedné pravdy stanú človeku pravým základom života, cez ne rozpozná svoju hodnotu, dôstojnosť a podstatu, dajú mu tú najvyššiu odvahu k životu. Objasnia mu totiž jeho spojitosť s okolitým svetom; odkážu ho k jeho najvyšším cieľom, k jeho pravému určeniu. A robia to spôsobom, ktorý je primeraný nárokom súčasnosti, takže nemusí ostať v zajatí rozporu medzi vierou a rozumom. Je možné byť súčasne moderným vedcom i duchovným vedcom. Samozrejme, je potom potrebné byť oboma v pravom zmysle.

Predsudky zdanlivej vedy

Určite platí, že v duchovnom živote súčasnosti existuje mnohé, čo tomu, kto hľadá pravdu, sťažuje priznanie sa k duchovnovedným (teozofickým) poznatkom. A to, čo bolo povedané v článkoch o „Životných otázkach teozofického hnutia“, sa môže javiť ako náznak dôvodov, ktoré sa v tomto smere objavujú najmä u svedomitých hľadačov pravdy. Ako úplne fantastické sa však musia javiť mnohé výpovede duchovného vedca tomu, kto ich hodnotí na základe istých predsudkov, vyplývajúcich, ako verí, z toho, čo pozná ako výsledky prírodovedného výskumu. Navyše, tento výskum sa môže odvolávať na nesmierne blaho, ktorým prispel a naďalej prispieva k ľudskému pokroku. Veď ako impozantne to pôsobí, ak nejaká osobnosť, ktorá chce dokázať vybudovať nejaký svetonázor len na výsledkoch tohto výskumu, vysloví hrdé slová: „Medzi oboma týmito extrémnymi ponímaniami života - jedným pre samotný tento svet a ďalším pre nebo - leží priepasť. Ľudská veda dodnes nikde neobjavila stopy raja, posmrtného života či osobného Boha; táto neúprosná veda, ktorá všetkému prichádza na koreň, ktorá všetko rozkladá, ktorá sa nezľakne žiadneho tajomstva, ktorá skúma oblohu za hviezdami hmlovinami, analyzuje nekonečne malé atómy živých buniek ako i chemických častíc, rozkladá substanciu Slnka, skvapalňuje vzduch, telegrafuje z jedného konca Zeme na druhý, vidí cez nepriehľadné telesá, uskutočňuje plavby pod vodou a vo vzduchu, prostredníctvom rádía a iných objavov nám otvára nové horizonty; táto veda, ktorá po tom, čo dokázala skutočnú príbuznosť všetkých živých bytostí medzi sebou a postupné premeny ich foriem, vťahuje do oblasti svojho dôkladného výskumu teraz aj mozog ako orgán ľudskej duše.“ (Prof. August Forel, *Život a smrť*, 1908) Istota, s akou Forel verí v možnosť budovať na takých základoch, sa odhaľuje v slovách, ktoré pripája k horeuvedeným výrokom: „Pretože vychádzame z monistického ponímania života, ktoré jediné zohľadňuje všetky vedecké fakty, ponechávame nadprirodzené bokom a obraciame sa ku knihe prírody.“ Tak je ten, kto vážne hľadá pravdu, postavený pred dve veci, ktoré jeho, možno aj existujúcemu, tušeniu o pravdivosti duchovnovedných poznatkov kladú do cesty silné prekážky. Ak v ňom aj žije cit pre takéto poznatky, ba aj keď prostredníctvom jemnejšej logiky pociťuje ich vnútornú opodstatnenosť, predsa môže byť prinútený potlačiť takéto impulzy, ak si musí povedať: Po prvé existujú authority, ktoré poznajú isté neotrasiteľné skutočnosti a ktoré tvrdia, že všetko „nadzmyslové“ má svoj pôvod len vo fantastike a v nevedeckých poverách. Po druhé mi hrozí nebezpečenstvo, že oddávaním sa tomuto nadzmyslovému, sa človek stane nepraktickým, v živote neužitočným. Lebo všetko, čo človek koná pre praktický život, musí byť pevne zakorenené v „realite“.

Mnohí z tých, ktorí sa ocitnú v takejto rozpoltenosti, sa k poznaniu, ako je to s oboma charakterizovanými vecami v skutočnosti, dopracujú len ťažko. Ak by toho boli schopní, tak napríklad vo vzťahu k prvému bodu by videli nasledovné: Výsledky duchovnovedného výskumu nie sú v ničom v rozpore s vecným prírodovedným výskumom. Všade tam, kde sa na ich vzťah pozeráme *nepredpojate*, z nich pre našu dobu vyplýva skôr niečo úplne iné. Ukazuje sa, že tento vecný výskum speje k tomu, že sa v nevelmi vzdialenej budúcnosti celkom zladí s tým, čo pre určité oblasti musí zo svojich nadzmyslových zdrojov konštatovať duchovný výskum. Zo stoviek prípadov, ktorými môže byť doložené toto tvrdenie, tu chceme poukázať na jeden charakteristický.

Vo svojich prednáškach o vývoji Zeme a ľudstva poukazujem na to, že predchodcovia dnešných kultúrnych národov žili v oblasti, rozprestierajúcej sa kedysi na tom mieste zemského povrchu, ktoré dnes zaberá veľkú časť Atlantického oceánu. V článkoch „Z kroniky Akaša“ sa hovorí viac o duševno-duchovných vlastnostiach týchto atlantských predkov. Často som totiž popisoval, ako vyzeral povrch tejto oblasti Zeme v starej Atlantíde. Bolo povedané: vzduch bol vtedy presýtený vodnými parami. Človek žil vo vodnej hmle, ktorá sa v istých oblastiach nikdy nerozplynula až tak, že by bol vzduch úplne číry. Slnko a Mesiac nebolo možné vidieť tak, ako dnes, ale boli obklopené farebným dvorcom. Rozdelenie dažďa a slnečného svetla tak, ako sa uskutočňuje v súčasnosti, vtedy neexistovalo. Túto starú krajinu je možné preskúmať jasnovidne. Jav dúhy sa vtedy nevyskytoval. Objavil sa až v poatlantskom období. Naši predkovia žili v hmlovej krajine. Tieto skutočnosti sú zistené čisto jasnovidným pozorovaním a ihneď musí byť povedané, že duchovný výskumník urobí najlepšie, ak sa úzkostlivo zdrží akýchkoľvek záverov na základe svojich prírodovedných poznatkov. Pri týchto záveroch by totiž jeho nezaujatý vnútorný zmysel pre duchovný výskum ľahko mohol poblúdiť. Porovnajme však

teraz s týmito konštatovaniami určité názory, ku ktorým v súčasnosti dospeli jednotliví prírodovedci. Dnes existujú výskumníci, ktorí sú nútení sa na základe faktov domnievať, že Zem bola v určitom období svojho vývoja obklopená masou oblakov. Upozorňujú na to, že aj v súčasnosti prevažuje oblačná obloha nad bezoblačnou, takže život je aj teraz väčšinou vystavený vplyvu slnečného svetla oslabeného tvorbou oblakov, z čoho vyplýva, že nesmieme tvrdiť, že by sa život nemohol vyvinúť výlučne v oblačnom obale. Ďalej poukazujú na to, že tie rastlinné organizmy, ktoré môžeme pokladať za najstaršie, sú také, že by sa mohli vyvíjať i bez priameho slnečného svetla. Tak medzi formami tohto najstaršieho rastlinného sveta chýbajú tie, ktoré tak ako púštne rastliny potrebujú bezprostredné slnečné svetlo a suchý vzduch. I vo vzťahu k živočíšnemu svetu upozornil jeden výskumník (Hilgard) na to, že obrovské oči vymretých zvierat (napríklad ichtyosaurov) poukazujú na to, že v ich epoche muselo byť na Zemi súmračné svetlo. Nemyslím, že by takéto názory nemali byť ešte korigované. Duchovného vedca nezaujímajú avšak pre to, čo tvrdia, ako pre *smes*, ku ktorému, ako sa zdá, je tlačeneý faktografický výskum. Predsa aj časopis „Kozmos“, ktorý zastáva viac či menej haeckeliánske stanovisko, priniesol pred istým časom povšimnutiahodný článok, ktorý na základe istých faktov z rastlinného a živočíšneho sveta poukazoval na možnosť existencie niekdajšej jednotnej atlantskej pevniny.

Ak by sme zostavili väčší počet takýchto vecí, ľahko by sme mohli ukázať, ako sa pravá prírodná veda pohybuje smerom, ktorý v budúcnosti vyústi do prúdu, ktorý už v súčasnosti môže byť oplodnený zo zdrojov duchovného výskumu. Nemožno ani dostatočne naliehavo zdôrazniť: s *faktami* prírodnej vedy nie je duchovný výskum v žiadnom rozpore. Tam, kde tento rozpor jeho protivníci vidia, sa práve už nevzťahuje na fakty, ale na *názory*, ktoré si títo protivníci vytvorili a o ktorých *veria*, že nevyhnutne z týchto faktov vyplývajú. Po pravde však napríklad horeuvedený názor Forela nemá ani v najmenšom nič dočinenia s faktom hviezdnych hmlovín, s podstatou buniek, so skvapalňovaním vzduchu a tak ďalej. Tento *názor* nepredstavuje nič iné, než *vieru*, ktorú si mnohí utvorili na základe svojej potreby veriť, ľpejúc pri tom na zmyslovo-skutočnom, a ktorú stavajú *vedľa* faktov. Táto viera je pre súčasného človeka v niečom veľmi príťažlivá. Zvádza k vnútornej intolerancii celkom zvláštneho druhu. Jej prívrženci sa oslepujú tým, že svoj názor pokladajú za jediný „vedecký“, a náhľady iných podľa nich vyplývajú len z predsudkov a povier. Tak je napríklad skutočne zvláštne, ak v istej práve vydanéj knihe o javoch dnešného života (Hermann Ebbinghaus, Náčrt psychológie) si môžeme prečítať nasledujúce vety: „Pomoc proti nepreniknuteľnej temnote budúcnosti a nepremožiteľnej moci nepriateľských síl nachádza duša v *náboženstve*. Pod tlakom nevedomosti a v hrôze z veľkých nebezpečenstiev sa človeku vnucujú analógie so skúsenosťami, ktoré zažil v prípadoch nevedomosti a bezmocnosti, prispôbené predstavám, ako by i tu bolo možné očakávať pomoc tak, ako ju očakávame, keď v nebezpečenstve požiaru myslíme na zachraňujúcu vodu a v bojovom nebezpečenstve na pomáhajúcich súdruhov.“ „Na najnižšom stupni kultúry, keď sa ešte človek cíti byť veľmi bezmocný a na každom kroku ohrozovaný strašnými nebezpečenstvami, prevažuje celkom pochopiteľne pocit strachu a tomu zodpovedajúcej viery v zlých duchov a démonov. Oproti tomu na vyšších stupňoch, kde zrelší vľhad do súvislosti vecí a väčšia moc nad nimi dáva vzniknúť určitej sebadôvere a silnejšej nádeji, objavuje sa i pocit dôvery k neviditeľným mocnostiam v pozadí, a práve tým viera v dobrých a žičlivých duchov. Vcelku však ostávajú obe, strach i láska vedľa seba, trvalo charakteristické pre cítenie človeka vo vzťahu k jeho bohom, len práve vždy podľa okolností v rozličnom vzájomnom pomere. To sú korene náboženstva... matkou sú mu strach a núdza; a hoci bolo od svojho vzniku rozširované hlavne prostredníctvom autority, bolo by už dávno odumrelo, keby sa z nich oboch stále nerodilo znovu.“ Ako je len v týchto názoroch všetko posunuté, všetko popletené; ako sa to popletené vysvetľuje z nesprávnych stanovísk. Ako silno je ten, kto ich hlása, pod vplyvom viery, že jeho názor musí byť všeobecne záväznou pravdou. Najprv je popletený obsah náboženských predstáv s obsahom náboženských citov. *Obsah* náboženských predstáv pochádza z oblasti nadzmyslových svetov. Z náboženského pocitu, napríklad strachu a lásky k nadzmyslovým bytostiam, je bez všetkého urobený stvoriteľ obsahu a bez akýchkoľvek pochybností sa prijíma, že náboženským predstavám nezodpovedá nič skutočné. Vôbec sa nepripúšťa, že by mohla existovať ozaistná *skúsenosť*, týkajúca sa nadzmyslových svetov, a že na takúto skúsenosť danej skutočnosti sa neskôr upínajú pocity strachu a lásky; ved' koniec koncov ani pri požiaru nemyslíme na zachraňujúcu vodu a ani pri boji na pomáhajúcich priateľov,

ak sme predtým žiadnu vodu a žiadnych priateľov nepoznali. Duchovná veda sa v takýchto úvahách stavia do svetla fantastiky preto, lebo náboženské cítenie sa pokladá za stvoriteľ'a bytostí, ktoré sa jednoducho považujú za neexistujúce. Takémuto spôsobu myslenia úplne chýba práve vedomie toho, že je možné prežívať obsah nadzmyslového sveta tak, ako je vonkajšími zmyslami možné prežívať bežný zmyslový svet. Pri takýchto názoroch sa často objavuje istá zvláštnosť: upadajú do rovnakého spôsobu robenia záverov v prospech *svojej* viery, aký u svojich protivníkov napádajú. Tak sa napríklad v horeuvedenom spise od Forela nachádza veta: „Či nežijeme znovu stokrát skutočnejším, vreším a zaujímavejším spôsobom v ja a v duši našich potomkov, ako v studenej a hmlistej fatamorgáne hypotetického neba medzi rovnako hypotetickými hymnami a hlaholom trúb domnelých anjelov a archanjelov, ktorých si ani nevieme predstaviť a preto nám nič nehovorí?“ Dobré, ale čo to má spoločné s tým, čo sa pokladá za „vrešie“, „zaujímavejšie“? Ak je správne, že zo strachu a nádeje sa nemá odvádzat' duchovný život, je potom správne popierať tento duchovný život tým, že ho pokladáme za „chladný“ a „nezaujímavý“? Duchovný vedec je zoči-voči takýmto osobnostiam, ktoré tvrdia, že stoja na „pevnej pôde vedeckých faktov“, v nasledujúcej situácii. Hovorí im: nepopieram nič z toho, čo uvádzate ako *fakty*, týkajúce sa geológie, paleontológie, biológie, fyziológie a tak ďalej, hoci mnohé z vašich tvrdení si určite vyžadujú korekciu inými faktami. Takúto korekciu však prinesie samotná prírodná veda. Odhliadnuc od toho pritakávam tomu, čo predkladáte. Vôbec mi nenapadá bojovať proti vám, keď uvádzate fakty. Vaše fakty sú však len časťou skutočnosti. Ďalšou časťou sú *duchovné* fakty, a až nimi sú vysvetliteľné zmyslové procesy. A tieto fakty nie sú hypotézami, nie sú ničím, čo si nemožno predstaviť, ale sú *zážitkom, skúsenosťou* duchovného výskumu. Neuvedomujete si, že to, čo uvádzate nad rámec vami pozorovaných faktov, nie je ničím iným než názorom, že takéto duchovné skutočnosti nemôžu existovať. V skutočnosti neuvádzate ako dôkaz pre tieto svoje tvrdenia nič iné než to, že vám sú takéto duchovné fakty neznáme. Z toho vyvádzate, že neexistujú, a že teda tí, ktorí tvrdia, že o nich niečo vedia, sú rojkovia a fantasti. Duchovný vedec vám neberie nič, vôbec nič z vášho sveta; iba k nemu ešte pripája ten svoj. Vy s tým však nie ste spokojní, že sa tak správa; hovoríte, ak aj nie vždy jasnými slovami, že „sa“ nesmie hovoriť o ničom inom, než o tom, o čom hovoríte vy. Nepožadujete len to, aby sa vám priznalo čo viete, ale chcete, aby všetko, o čom neviete nič, bolo vyhlásené za číre preludy. Kto chce pristúpiť na takúto logiku, tomu predbežne niet pomoci. Nech *touto* logikou pochopí vetu: „V našich ľudských predkoch predtým priamo žilo naše ja a v našich priamych alebo nepriamych potomkoch bude žiť ďalej.“ (Forel, *Život a smrť*, s. 21) Nech k tomu však nedodáva: „je to vedecky *dokázané*“, ako sa to stalo v uvedenom spise. V tomto prípade totiž veda nedokazuje nič, ale k zmyslovému svetu pripútaná viera stavia dogmu: To, o čom si nič neviem predstaviť, musí byť pokladané za nezmysel; a kto sa prehrešuje voči môjmu tvrdeniu, previňuje sa voči pravej vede.

Kto pozná ľudskú dušu v jej vývoji, ten pokladá za úplne pochopiteľné, že ľudskí duchovia sú spočiatku zaslepení mohutným pokrokom prírodnej vedy, a že sa dnes nemôžu zorientovať v tých formách vysokých právd, ktorými sa odovzdávali tradične. Duchovná veda ich ľudstvu opäť prinavracia. Ukazuje napríklad, ako odrážajú biblické dni stvorenia veci, ktoré sa odhaľujú jasnovidnému pohľadu.¹⁰ Duch pripútaný k zmyslovému svetu zisťuje len to, že stvorenie sveta za šesť dní odporuje výsledkom geológie atď. Duchovná veda je pri poznávaní hlbokých právd týchto dní stvorenia sveta rovnako vzdialená tomu, aby ich chápala len ako „mýtickú poéziu“, ako i tomu, aby používala akékoľvek alegorické či symbolické spôsoby ich výkladu. *Ako* pri tom postupuje, je však úplne neznáme tým, ktorí ešte stále fantazirujú o rozpore medzi dňami stvorenia sveta a vedou. Nesmieme si však myslieť ani to, že duchovný výskum čerpá svoje poznanie z biblie. Má svoje vlastné metódy, pravdy nachádza nezávisle od všetkých tradičných zdrojov a potom ich v nich opäť rozpoznáva. Pre mnohých súčasných hľadajúcich je nutná práve táto cesta. Vyžadujú totiž duchovný výskum rovnakého charakteru ako prírodné vedy. A len tam, kde nie je rozpoznaná pravá podstata takejto duchovnej vedy, sa upadá do bezradnosti, keď ide o to, obhájiť skutočnosti nadzmyslového sveta pred zaslepujúcim pôsobením zdanlivo na prírodných vedách postavených názorov. Istý duševne vrelý muž, ktorý však pre svoj cit nemohol nájsť žiaden duchovnovedný nadzmyslový obsah, už toto duševné rozpoloženie vopred tušil. Už pred takmer osemdesiatimi rokmi táto osobnosť, Schleiermacher, napísala Lückovi, ktorý bol o mnoho mladší: ak uvažujete o súčasnom stave prírodnej vedy, ako sa čoraz viac pretvára

¹⁰ Porovnaj: Rudolf Steiner, *Tajomstvá biblických dejín stvorenia, Súborné vydanie, Dornach 1961.*

na všeobšiahlu náuku o svete, nehrozíte sa budúcnosti - nechcem povedať našej teológie, ale nášho evanjelického kresťanstva... Ja sa hrozím toho, že sa budeme musieť učiť zaobísť sa bez mnohého, čo sú ešte mnohí zvyknutí pokladať za neoddeliteľne spojené s podstatou kresťanstva. Nechcem vôbec hovoriť o stvorení sveta za šesť dní, ale o *pojme stvorenia* tak, ako je zvyčajne konštruovaný... Ako dlho sa ešte bude môcť udržať proti moci svetonázoru, utvoreného vedeckými kombináciami, ktorým sa nikto nemôže vyhnúť? ... Čo len potom bude, môj milý priateľ? Ja sa už toho času nedožijem a môžem sa pokojne uložiť k spánku, ale vy, priateľu, a Vaši rovesníci, čo zamýšľate robiť?“ (Teologické štúdie a kritiky Ullmanna a Umbreita, 1829, s.489.) Tento výrok spočíva na názore, že „vedecké kombinácie“ by mali byť nevyhnutným dôsledkom faktov. Ak by nimi boli, „nik“ by sa im nemohol vyhnúť, a koho jeho cit ťahá do nadzmyslového sveta, môže si len želať, aby mu bolo dožičené „pokojne sa uložiť k spánku“ pred útokom vedy na nadzmyslový svet. Schleiermacherova predpoveď sa naplnila potiaľ, pokiaľ sa „vedecké kombinácie“ ujali v širokých kruhoch. V súčasnosti však zároveň existuje možnosť poznávať nadzmyslový svet rovnako „vedeckým“ spôsobom ako svet zmyslových skutočností. Ten, kto sa s duchovnou vedou zoznami tak, ako to je už dnes možné, bude ňou chránený pred mnohými poverami a nadzmyslové skutočnosti bude môcť prijať do sveta svojich predstáv, čím bude zbavený okrem iných povier i tej, že tento nadzmyslový svet stvorili strach a núdza. Kto je schopný prepracovať sa k tomuto náhľadu, ten už viac nebude hatený predstavou, že by sa zaoberaním sa duchovnou vedou mohol odcudziť skutočnosti a praxi. Potom práve zistí, ako pravá duchovná veda nerobí život chudobnejším, ale bohatším. Určite ho nebude zvädzať k podceňovaniu telefónu, železničnej techniky či letectva; no uvidí ešte všeličo iné, praktické a v súčasnosti nezohľadnené všade tam, kde sa verí len v zmyslový svet, čím sa uznáva len časť a nie celok skutočnosti.

Kultúra súčasnosti v zrkadle duchovnej vedy¹¹

Ten, kto sleduje proces vedeckého vývoja v posledných desaťročiach, nemôže pochybovať o tom, že sa v ňom pripravuje dôležitý obrat. Keď sa prírodovedec vyslovuje k takzvaným záhadám bytia, znie to dnes celkom inak, ako ešte prednedávnom. Bolo to približne v polovici devätnásteho storočia, keď najodvážnejší duchovia videli vo vedeckom materializme jediné možné presvedčenie, aké môže mať človek, oboznámený s výsledkami nových výskumov. Príslovečným sa stal drsný výrok, ktorý vtedy padol: „Myšlienky sú k mozgu v približne takom vzťahu, v akom je žľč k pečeni“. Vyslovil ho Karl Vogt, ktorý vo svojej „Uhliarskej viere a vede“ a v ďalších spisoch vyhlasoval za prekonané všetko, čo nepopisuje duchovnú činnosť, duševný život tak, že tieto vyplývajú z mechanizmu nervového systému a mozgu rovnako, ako pre fyzika vyplýva z mechanizmu hodín pohyb ich ručičiek. Bol to čas, v ktorom bola „Energia a látka“ Ludviga Büchnera pre široký okruh vzdelancov niečím ako evanjeliom. Môžeme povedať, že vynikajúce, nezávisle mysliace hlavy dospeli k takému presvedčeniu pod vplyvom mohutného dojmu, ktorý vyvolali úspechy prírodných vied v novoveku. Mikroskop nás nedávno predtým poučil o tom, že živé bytosti sú zložené zo svojich najmenších čiastočiek, buniek. Geológia, náuka o vzniku Zeme, dospela k tomu, že vznik našej planéty vysvetľovala na základe tých istých zákonov, ktoré platia ešte aj dnes. Darwinizmus vzbudzoval nádej na čisto prírodovedné vysvetlenie pôvodu človeka a nastúpil svoje víťazné ťaženie vzdelaným svetom tak mnohosľubne, že v porovnaní s ním sa mnohým každá „stará viera“ javila ako prekonaná. To sa však prednedávnom úplne zmenilo. Ešte stále sa síce objavujú oneskorení prívrženci týchto názorov, ktorí tak ako Ladenburg na konferencii prírodovedcov v roku 1903 hlásajú materialistické evanjelium; no oproti nim stoja iní, ktorí zrelším zamýšľaním sa nad vedeckými otázkami dospievajú k celkom odlišným názorom. Práve vyšiel spis, ktorého názov znie: „Prírodná veda a svetonázor“. Jeho autorom je Max Verworn, fyziológ, ktorý pôvodne patril k Haeckelovej škole. V tomto spise sa môžeme dočítať: „Vskutku, aj keby sme disponovali najdokonalejšími poznatkami o fyziologických procesoch v bunkách a tkanivách kôry veľkého mozgu, s ktorými je spojené psychické dianie, dokonca, aj keby sme mohli pozorovať hnací mechanizmus mozgu tak, ako môžeme nazrieť do hnacieho mechanizmu koliesok hodinového stroja, nenašli by sme nikdy nič viac ako pohybujúce sa atómy. Žiaden človek by pritom nemohol vidieť alebo akokoľvek zmyslovo vnímať, ako pri tom vznikajú pocity a predstavy. Závery, ku ktorým dospelo materialistické poňatie so svojím pokusom o zredukovanie duchovných dejov na pohyb atómov, ilustrujú veľmi názorne svoju produktivnosť: Odkedy existuje materialistický náhľad, nepodarilo sa mu vysvetliť ani najjednoduchší pocit prostredníctvom pohybu atómov. Tak to bolo a tak to bude aj v budúcnosti. Veď, akoby aj bolo mysliteľné, aby veci, ktoré nie sú zmyslovo vnímateľné, ako napríklad psychické procesy, mohli byť vysvetlené prostým rozkladom väčších telies na ich najmenšie čiastočky. Aj atóm predsa ešte stále ostáva telom a žiaden pohyb atómov nebude nikdy schopný premostiť priepasť medzi telesným svetom a psychikou. A tak materialistické poňatie, plodné ako prírodovedná pracovná hypotéza, ostane v tomto zmysle bezpochyby plodným i v budúcnosti - stačí poukázať hoci len na úspechy štruktúrálnej chémie, no je neupotrebitelné ako základ pre svetonázor. Tu sa javí ako príliš úzke. Filozofický materializmus dohral svoju historickú úlohu. Tento pokus o prírodovedný svetonázor sa raz a navždy nepodaril.“ Tak hovorí prírodovedec na začiatku 20. storočia o náhlade, ktorý bol v polovici 19. storočia ohlasovaný ako nové evanjelium, opierajúce sa o vedecký pokrok.

Najmä päťdesiate, šesťdesiate a sedemdesiate roky môžeme označiť za poznačené vrcholiacim materializmom. Vysvetlenie duchovných a duševných javov z čisto mechanických procesov malo vtedy skutočne fascinujúci vplyv. A materialisti si vtedy mohli povedať, že dosiahli víťazstvo nad prívržencomi duchovného svetonázoru. Pridružovali sa k nim aj tí, ktorí nevychádzali z prírodovedných štúdií. Ak Büchner, Vogt, Moleschott stavali na čisto prírodovedných predpokladoch, pokúšal sa v roku 1872 David Friedrich Strauss so svojou „Starou a novou vierou“ nájsť oporné body pre nové vyznanie vo svojom teologickom a filozofickom poznaní. Už pred desaťročiami spôsobil v duchovnom živote rozruch svojím „Životom Ježiša“. Zdalo sa, že je vyzbrojený plným teologickým a filozofickým vzdelaním svojej doby. A teraz sa odvážne vyslovil v tom zmysle, že vysvetlenie javov sveta, vrátane človeka, z pozície materializmu musí byť základom pre nové evanjelium, pre nové ponímanie mravnosti a

¹¹ Pripomíname, že pojednanie sa vzťahuje k roku 1908 (poz.vyd.)

utváranie bytia. Zdalo sa, že odvádzanie pôvodu človeka z čisto zvieracích predchodcov bude novou dogmou a trvanie na duchovno-duševnom pôvode nášho druhu sa očiam prírodných filozofov javilo ako pretrvávajúca povera z detských čias ľudstva, ktorou sa viac nie je potrebné zaoberať.

A tým, ktorí budovali na novej prírodnej vede, prišli na pomoc historici kultúry. Zvyky a názory divých prírodných národov sa stali predmetom štúdia. Pozostatky primitívnych kultúr, vykopané zo Zeme, ako napr. kosti pravekých zvierat a odtlačky vyhynutých rastlín mali byť dôkazom skutočnosti, že človek sa pri svojom prvom objavení na Zemi líšil od vyšších zvierat len stupňom vývoja, a že sa k svojmu súčasnému postaveniu vyvinul duchovno-duševne z prostého zvieracieho stavu. Nastal okamih, v ktorom sa zdalo, že v tejto materialistickej stavbe všetko súhlasí. A pod určitým tlakom, ktorým na ľudí pôsobili predstavy ich doby, rozmyšľali ľudia tak, ako to popisuje jeden presvedčený materialista: „Zanietené štúdium vedy ma priviedlo k pokojnému prijímaniu všetkého, k trpezlivému znášaniu nezmeniteľného a okrem iného i k starostlivosti o postupné zmenšovanie ľudskej biedy. Fantastickej útechy, ktorú hľadá veriaca duša v zázračných formulkách, sa môžem vzdať o to ľahšie, o čo krajšie podnety nachádza moja fantázia v literatúre a v umení. Keď sledujem dej nejakej veľkej drámy, keď v sprievode učencov podnikám cestu k iným hviezdám, či putujem prehistorickými krajinami, keď na vrcholoch hôr obdivujem vznešenosť prírody alebo uctievam ľudské umenie v tónoch a farbách, nedostáva sa mi dostatok povznášajúceho? Potrebujem k tomu ešte niečo, čo odporuje môjmu rozumu? Strach pred smrťou, čo trápi toľkých pobožných, je mi úplne cudzí. Viem, že keď sa moje telo rozpadne, nebudem žiť, rovnako, ako som nežil pred svojím narodením. Útrapy očistca či pekla nie sú pre mňa. Ja sa vrátim do bezhraničnej ríše prírody, ktorá milujúco objíma všetky svoje deti. Môj život nebol márnym. Silu, ktorú som mal, som využil. Lúčim sa so Zemou v pevnej viere, že raz bude všetko lepšie a krajšie!“ (Od viery k poznaniu. Poučná cesta vývoja vyrozprávaná verne podľa života od Kuna Freidanka.) Mnohí ľudia, nad ktorými ešte majú moc utkvelé predstavy, ktoré v danom čase pôsobili na zástupcov materialistického svetonázoru, tak rozmyšľajú podnes.

Tí však, čo sa usilovali udržať na vrcholku vedeckého myslenia, dospeli k iným predstavám. Známu sa stala prvá odpoveď prírodovednému materializmu, ktorú predložil jeden z vynikajúcich vedcov na konferencii prírodovedcov v Lipsku v roku 1876. Du Bois-Reymond vtedy predniesol svoj prejav „Ignorabimus“. Pokúšal sa v ňom ukázať, že prírodovedný materializmus sa vlastne nezmohol na nič iné než na konštatovanie pohybu najmenších materiálnych častíc a tvrdil, že sa s tým bude musieť aj uspokojiť. Súčasne zdôrazňoval, že tým sa ani v najmenšom neprispelo k vysvetleniu duchovných a duševných procesov. K týmto vývodom Du Bois-Reymonda sa môžeme stavať, ako chceme, jedno je však jasné: znamenal odmietnutie materialistického výkladu sveta. Ukázal, ako sa prírodovedec môže nechať zmiašť.

Materialistický výklad sveta tým vstúpil do štádia, v ktorom si musel osvojiť určitú skromnosť, pokiaľ ide o život duše. Musel si priznať v tomto smere svoju nevedomosť (agnosticizmus). Vyhlásoval síce, že zostáva „vedeckým“ a nechce hľadať útočisko v iných zdrojoch poznania; nechcel sa však ani za pomoci svojich vlastných prostriedkov povzniesť k vyššiemu svetonázoru. (Nedostatočnosť výsledkov prírodných vied pre vytvorenie vyššieho svetonázoru podrobne zdokumentoval prírodovedec Raoul Francé.)

A odvtedy sa začali hromadiť údaje, ktoré poukazovali na neuskutočiteľnosť odvážneho podujatia, ktorým malo byť vybudovanie náuky o duši na základe výskumu materiálnych javov. Veda bola prinútená k štúdiu určitých „abnormálnych“ javov duševného života, hypnózy, sugescie či somnambulizmu. Ukázalo sa, že pre skutočne mysliaceho človeka je zoči-voči týmto javom materialistický náhľad úplne nedostatočný. A neboli to nejaké nové skutočnosti, ktoré boli odhalené. Boli to skôr javy, ktoré sa študovali od pradávnych čias až po začiatok 19. storočia, ktoré však boli v čase vrcholiaceho materializmu odsunuté nabok ako nepohodlné.

A k tomu pristúpilo ešte niečo iné. Stále viac sa ukazovalo, na akých slabých základoch stávali prírodovedci svoje vysvetlenia o vzniku zvieracích druhov a následne človeka. Aký dlhý čas mali príťažlivosť predstavy o „prispôbovaní sa“ a o „boji o prežitie“. No postupne už nebolo možné prehliadať, že sa tým vlastne sleduje fatamorgána. Pod Weismannovým vedením sa vytvorila škola, ktorá nechcela pripustiť, že vlastnosti, ktoré živá bytosť získala prispôbením sa svojmu okoliu, by bolo možné

dediť, a že by tak mohlo dochádzať k *pretváraniu* živých bytostí. Všetko pripisovala „boju o prežitie“ a hovorila o „všemocnosti prirodzeného výberu“. Opierajúc sa o nespochybniteľné skutočnosti, voči tomu ostro vystupovali tí, ktorí vysvetľovali, že o „boji o prežitie“ sa často hovorilo v prípadoch, kde tento vôbec neexistuje. Chceli naznačiť, že ním nie je možné vysvetliť vôbec nič. Hovorili o „bezmocnosti prirodzeného výberu“. De Vries okrem toho v posledných rokoch pokusmi dokázal, že existujú *nespojité, skokovité* premeny jednej formy života na druhú (mutácia). To otriaslo tým, čo darvinisti pokladali za pevný článok svojej viery, že sa totiž živočíšne a rastlinné druhy premieňali iba postupne. Pôda, na ktorej sa desaťročia stavalo, sa im čoraz viac prepadala pod nohami. Mysliaci výskumníci museli túto pôdu opustiť ešte skôr. W.H. Rolph, ktorý zomrel ako mladý, už v roku 1884 vo svojej knihe „Biologické problémy ako východisko pokusu o vytvorenie racionálnej etiky“ vyhlasuje: „Darvinistický princíp v boji o život je prijateľný až zavedením pojmu nenásytosti. Lebo len tak dostaneme vysvetlenie skutočnosti, že tvor vždy, keď môže, získava viac, než potrebuje na udržanie svojho statu quo, že sa nadmerne rozrastá vždy, keď k tomu má príležitosť... Kým pre darvinistov neexistuje boj o prežitie tam, kde existencia tvora nie je ohrozená, je pre mňa boj stále prítomný. Je to primárne boj o život, boj o rozšírenie života, no nie boj o prežitie.“

Je len prirodzené, že za takýchto okolností všetci rozumní priznávajú: Materialistický myšlienkový svet sa nehodí k vytvoreniu svetonázoru. Vychádzajúc z neho, nemôžeme vypovedať nič o duchovných a duševných javoch. A dnes už existujú mnohí prírodovedci, ktorí sa pokúšajú vytvoriť si obraz sveta na základe úplne iných predstáv. Stačí spomenúť dielo botanika Reinkeho: „Svet ako čin“. Pri tom sa však ukazuje, že títo prírodovedci neboli odchovaní na čisto materialistických predstavách beztrastne. To, čo predvádzajú zo svojich nových idealistických stanovísk, je nedostačujúce. Dočasne to môže uspokojiť ich, nie však človeka, ktorý nazrel hlbšie do záhad sveta. Takíto prírodovedci sa totiž nemôžu odhodlať k tomu, aby pristúpili k metódam, ktoré vychádzajú zo skutočného pozorovania ducha a duše. Pred „mystikou“, „teozofiou“ či „gnózou“ majú tie najväčšie obavy. Jasne to vyplýva z uvedeného spisu Verworna. Hovorí: „V prírodných vedách to vrie. Veci, ktoré sa všetkým javili ako jasné a priehľadné, sa dnes zakalili. Dávno overené symboly a predstavy, s ktorými ešte pred nedávnom narábali všetci na každom kroku, sa spochybnili a pozorujú sa s nedôverou. Zdá sa, že základné pojmy, ako hmota, sa otriasajú, a pevná pôda pod nohami prírodovedcov sa začína kolísať. Skalopecne stoja určité jednotlivé problémy, na ktorých doteraz stroskotali všetky pokusy, všetky snahy prírodnej vedy. Malomyseľný sa pri tomto poznaní rezignovane vrhá do náruče mystiky, ktorá bola odjakživa posledným útočiskom tam, kde už umučený rozum nevidel žiadne východisko. Rozvážny sa ohliada po nových symboloch a pokúša sa položiť nové základy, na ktorých by mohol ďalej budovať.“ Vidíme, že dnešný prírodovedec - mysliteľ so svojimi navyknutými predstavami, nie je schopný utvoriť si iný pojem mystiky ako taký, ktorý v sebe zahŕňa zmätenosť, nejasnosť rozumu. A k akým predstavám o duševnom živote dospieva takýto mysliteľ!

V závere uvedeného spisu sa môžeme dočítať: „Prehistorický človek prišiel na myšlienku oddelenia tela a duše pri pohľade na smrť. Duša sa oddelila od tela a existovala samostatne ďalej. Nenachádzala pokoj a vracala sa ako duch, ak nebola zažehnaná pohrebnými obradmi. Strach a povery znepokojovali ľudstvo. Zvyšky týchto náhľadov sa zachovali až do našich čias. Strach zo smrti, to znamená z toho, čo príde po tom, je ešte aj dnes veľmi rozšírený. Ako inak sa to všetko javí zo stanoviska psychomizmu! Psychické zážitky individua nastupujú len vtedy, keď existujú určité zákonité väzby a odpadajú ihneď, keď sú tieto väzby niekde porušené, ako sa to neprestajne deje už počas dňa. S telesnými zmenami po smrti sa tieto väzby prerušujú úplne. Nemôže tak viac vzniknúť žiaden vnem a predstava, žiadna myšlienka a pocit *individua*. *Individuálna* duša je mŕtva. Predsa však žijú vnemy, pocity a myšlienky ďalej. Žijú ďalej mimo pomínuteľného individua v ďalších individuách, všade tam, kde existujú rovnaké komplexy podmienok. Pokračujú od individua k individuu, z generácie na generáciu, od národa k národu. Pôsobia a tkajú na večnom tkáčskom stave duše. Pracujú na dejinách ľudského ducha. A tak žijeme po smrti všetci ako články veľkej, súvisiacej reťaze duchovného vývoja.“ Ale je toto niečo iné ako pokračovanie vodnej vlny v iných, ktoré vyvolala skôr, ako sama zanikla? Skutočne žijeme ďalej, ak zotrávajú len naše pôsobenia? Nemáme takéto pokračovanie života spoločné aj so všetkými ostatnými javmi fyzickej prírody? Vidíme, že materialistické poňatie sveta muselo podkopať svoje vlastné základy. Na vybudovanie nových sa však ešte nezmohlo. Až pravdivé porozumenie mys-

tike, teozofii, gnóze mu niečo také umožní. Pred niekoľkými rokmi na konferencii prírodovedcov v Lübecku hovoril chemik Ostwald o „prekonaní materializmu“ a pre dosiahnutie tohto cieľa založil nový prírodno-filozofický časopis. Prírodná veda je zrelá na to, aby mohla prijať plody vyššieho svetonázoru. A nepomôže jej žiaden odpor, bude musieť zohľadniť potreby túžiacej ľudskej duše